

Apare sub egida Uniunii Scriitorilor cu sprijinul Fundației Anonimul

România 23 literară

9 iunie 2006 (Anul XXXIX)

SALA
LECTURĂ

cu

BLAGIA

sub cerul înstelat

o evocare de
Nicolae Balotă

s u m a r

Vigilența gândirii de Ana Pantea - p. 3

Universul clișeelelor de Gina Sebastian Alcalay - p. 3

CONTRAFORT de Mircea Mihăieș - p. 4
Cât de „ușoară” e limba română?

LECTURI LA ZI de Tudorel Urian - p. 5
Exotism postmodern

REAȚII IMEDIATE de Alex Ștefănescu - p. 6
Cărți proaste

Poeme de Mariana Filimon - p. 8

SCRISOARE DIN PARIS
De ce Rimbaud de Lucian Raicu - p. 9

CERȘETORUL DE CAFEA de Emil Brumar - p. 9

LECTURI LA ZI de Marius Chivu - p. 10
Un deserviciu

PRIN ANTICARIATE de Simona Vasilache - p. 10
De (orice) buzunar

CARTEA ROMÂNEASCĂ de Daniel Cristea-Enache - p. 11
Răsfățuri critice

SEMN DE CARTE de Gheorghe Grigurcu - p. 12
Jurnalul unui incompatibil

Un savant de secol XIX de Ion Simuț - p.13

PREPELEAC de Constantin Toiu - p.14

CRONICA LIMBII de Rodica Zafiu - p.14

CRONICA IDEILOR de Sorin Lavric - p. 15
Paul Miron la 80 de ani

Cu Blaga sub cerul înstelat de Nicolae Balotă - pp. 16-17

Petrecheri la bloc de Radu Paraschivescu - pp. 18-19

LECTURI LA ZI de Cosmin Ciotloș - p. 20
Adevăruri incomode

CRONICA PESIMISTEI de Ioana Pârvulescu - p. 21
Fețele zeiței

CRONICA FILMULUI de Alexandra Olivotto - p. 23
O moarte care nu dovedește nimic

CRONICA PLASTICĂ de Pavel Șușară - pp. 24-25
Între Epos și Ethos

Trans-romanul de Lidia Vianu - pp. 26-27

Bucuria începutului de Gabriela Melinescu - p. 28

Premiul Georg-Büchner de Kathrin Lauer - p. 28

MERIDIANE - p. 29

POST-RESTANT de Constanța Buzea - p. 30

LA MICROSCOP de Cristian Teodorescu - p. 31

CRONICA TV de Dumitru Hurubă - p. 31

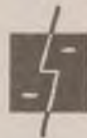
OCHIUL MAGIC - p. 32

România literară®

Director :

NICOLAE MANOLESCU

Revistă editată
cu sprijinul
**Fundației
ANONIMUL**

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director-adjunct

ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef

OANA MATEI - secretar general de redacție

**ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.**

Redactori asociați: **IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU.**

Corectură:

CONSTANȚA BUZEA (pag. 8, 18, 19, 20, 28, 29, 30, 31),

SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 15, 16, 17, 21, 22,
24, 25, 26, 27),

ECATERINA IONESCU

NINA PRUTEANU (pag. 9, 10, 11, 12, 13, 14, 23, 32).

Grafică: **MIHAELA ȘCHIOPU.**

Fotoreporter: **ION CUCU**

Tema numărului: *Timpul ca o jucărie*

Tehnoredactare computerizată:

IONELA STANCIU, OANA MATEI.

Introducere texte: **GEORGETA GHEORGHIU.**

Correspondenți din străinătate: **RODICA BINDER** (Germania),
GABRIELA MELINESCU (Suedia), **LIBUŠE VALENTOVÁ**
(Cehia).

Redacția: Fundația **România literară**, Calea Victoriei 133,
sector 1, cod 010071, București.

Secretariat: **SOFIA VLĂDAN, CORNELIU IONESCU,
MIRONA LAUDĂ, GHEORGHE VLĂDAN**

Cont în lei: BRD-GSG agenția Șincai,
RO91BRDE441SV59488894410. Cont în valută: BRD-GSG
agenția Șincai RO87BRD441SV59488974410 (USD),
RO37BRDE441SV59489004410 (EUR)

e-mail: romlit@romlit.ro; romania_literara@yahoo.com
http://www.romlit.ro; tel.: 021. 212.79.86; fax: 021.212.79.81

Imprimat la **S.C. ANA-MARIA PRESS**

Revista **România literară**

este editată de Fundația

România literară cu sprijin

de la Fundația „Anonimul”,

Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor.
Sponsorizare de la Banca Română de Dezvoltare – Groupe Société
Générale.

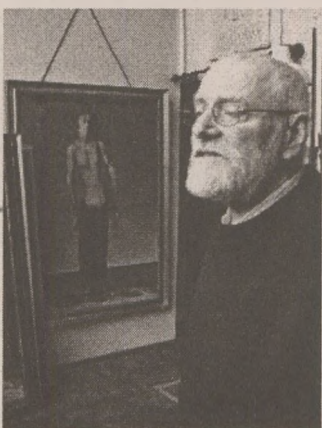
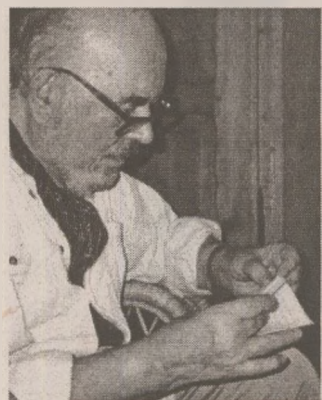
Revista **România literară** este editată de SC
Satiricon SRL, sub licență. S.C. Satiricon SRL, str. Școala
Floreasca nr. 3 sect. 1 București. Tel. 231.35.00, Fax.
230.51.07, E-mail: office@satiricon.ro

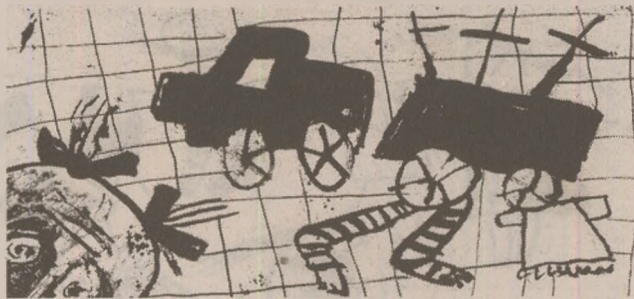

Conform prevederilor Statutului, Uniunea Scriitorilor din
România nu este responsabilă pentru politica editorială a
publicației și nici pentru conținutul materialelor publicate.

România literară este membră a Asociației Revistelor,
Imprimeriilor și Editurilor Literare (A.R.I.E.L.), asociație cu statut
juridic, recunoscută de către
Ministerul Culturii și Cultelor.

ISSN 1220-6318

actualitatea

Vigilența gândirii

↑
ntâlnirea erudiției cu angajamentul în viața publică este semnul distinctiv al unui intelectual veritabil. Pentru un autor capabil de o asemenea performanță, scrisul devine o obligație morală față de semenii. Jürgen Habermas este recunoscut pe plan internațional ca unul dintre cei mai importanți filosofi implicați în soluționarea problemelor teoretice și practice cu care se confruntă societatea contemporană. Tot astfel, Andrei Marga, prin opera filosofică de primă mărime și prin acțiunile de reformare a instituțiilor autohtone, este considerat corespondentul său în spațiul românesc. Nu este deci întâmplătoare apariția monografiei semnate de Andrei Marga, *Filosofia lui Habermas* (Editura Polirom, Colecția „Collegium“, Iași, 2006, pp. 518).

De fapt, cui i se adresează acest volum? În primul rând, cercetătorilor din domeniul științelor sociale care vor să aibă o viziune globală asupra societății; mai apoi, intelectualilor dornici să cunoască cele mai reprezentative dezbateri teoretice ce s-au purtat în perioada postbelică; în cele din urmă, lectura ar fi utilă celor implicați în sfera publică, pentru a se raporta la cele mai puternice viziuni filosofice care călăuzesc luarea deciziilor în țările occidentale.

Pe de o parte, monografia scrisă de Andrei Marga este o expunere clară și cuprinzătoare, fără rest, a unei teorii de maximă complexitate asupra societății. Căci, așa cum afirmă teoreticianul român, „pentru un filosof este crucial să-și dovedească capacitatea de a prelua și soluționa într-un mod nou problemele cât mai multor domenii ale cunoașterii și ale acțiunii oamenilor. Filosofii de referință sunt, de fapt, acele filosofii care și-au confirmat această capacitate.“ (p. 400) Pe de altă parte, sunt aduse în prim-plan polemicile în care s-a angajat J. Habermas – fiind vorba de mai toți marii gânditori contemporani –, oferindu-ni-se astfel o cheie de lectură pentru înțelegerea lumii în care trăim, din prisma celor ce au articulat-o. Sunt prezentate, rând pe rând, dezbaterile pe care Habermas le-a purtat cu Heidegger, Carl Schmitt, Popper, Luhmann, filosofii postmoderni, Rorty, Dieter Henrich, Ch. Taylor și alții. „Artileria grea“ pentru aceste dezbateri provine din „teoria acțiunii comunicative“, în care limba

are poziția privilegiată de a institui interacțiunile umane.

Într-o spectaculoasă teorie a modernității, filosoful Andrei Marga dă un diagnostic lucid al crizelor pe care le traversează societatea contemporană, oferind terapii pentru ieșirea din această stare. La nivel politic, se impune „democrația, ca formă instituțională de articulare a «voinței politice», fiind legată nu numai de reguli tehnice, ci și de un «proiect de viață» individuală și socială, care-i conferă, de altfel, sensul“ (p. 469). În plan spiritual, modernitatea depășește forma ei secularizată, religiei revenindu-i un rol catalizator. Noua ordine socială provoacă religiile lumii nu doar la dialoguri interconfesionale și interreligioase, ci și la recunoașterea autorității științei și a statului de drept întemeiat pe o morală profană. Nu doar salvarea individuală, ci și ameliorarea condițiilor de viață la nivel comunitar trebuie să fie noul mesaj transmis de religiile lumii. Fundamentalismul, atât de mult problematizat astăzi, este privit ca un fenomen tipic modern – expresie a tensiunii create între secularizare și religie. „În situația creată odată cu atacarea Americii, trebuie, mai presus de toate, să fie prestată dezbateră“ (p. 348) – afirmă filosoful român. În ce privește Europa, este cert faptul că procesul globalizării a slăbit importanța statului național, cedând locul „constelației postnaționale“. Naționalismele, care de fapt i-au slăbit forța, trebuie înlocuite cu un „patriotism constituțional“ fundamentat în tradițiile culturale comune ale bătrânului continent (monoteismul iudeo-creștin, raționalismul de sorginte greacă și republicanismul) și în formarea publică a voinței politice. „Organizarea autorităților legitimate democratic și dezvoltarea unei culturi politice centrate asupra cetățeanului rămân problemele urgente pe care Europa are a le rezolva“ (p. 374). Uniunea Europeană trebuie, de asemenea, să răspundă la întrebările legate de extinderea spre răsărit,

de unificare monetară sau la întrebarea despre noua poziție pe care ea o joacă după prăbușirea supraputerii sovietice. Consecvent gândirii habermasiene, Andrei Marga nu ocolește nici stringenta problemă a identității europene ce trebuie să se constituie pe baza principiului solidarității cetățenilor într-un „spațiu public transnațional“.

Care este rolul filosofiei într-o lume măcinată de conflicte civilizaționale și slăbită de o profundă criză de motivație? În această „eră postmetafizică“, ea are funcția de a media – și, deci, de a face posibilă comunicarea – între praxisul vieții cotidiene și domeniile autonomizate ale culturii. Filosofia educației este un astfel de mediator, având un rol crucial pentru înțelegerea societății contemporane. Pe lângă cunoașterea științifică, aplicabilă tehnologic, pe lângă pregătirea economică și administrativă, universitatea oferă cadrul pentru formarea culturală și civică în sens larg. Astăzi, universitatea – în opoziție cu alte instituții – și-a amplificat funcția pe care o exercită în societate. Ea își păstrează ca prerogative de bază: „împărțirea cunoașterii cu altcineva, aducerea în «limbă» a cunoașterii, deci comunicarea. [...] Iar din caracterul comunicativ, discursiv al învățării, rămâne, în continuare, inspirată și organizarea cercetării științifice“ (p. 421). Capitolele dedicate de A. Marga filosofiei dreptului și celei politice, domenii atât de slab reprezentate în spațiul românesc, sunt, de asemenea, de o importanță hotărâtoare pentru comprehensiunea corectă a democrației și a statului de drept.

Unele volume filosofice au destinul tragic de a rămâne exerciții intelectuale gratuite, frumoase utopii peste care se așterne praful de bibliotecă. Masivul tratat de filosofie contemporană scris de Andrei Marga va avea, cu siguranță, un traseu opus. *Filosofia lui Habermas* oferă cadrul teoretic pentru înțelegerea realităților pe care le trăim noi astăzi – la nivel politic, social, religios sau științific. Acest volum s-a născut din preocuparea constantă a autorului pentru spațiul public, pentru *agora*. Am convingerea că *Filosofia lui Habermas* își va găsi locul binemeritat și aplicarea practică în chiar acest spațiu.

Ana PANTEA

Universul clișeeilor

Ocupați cum simțem să trăim, aproape că nu mai apucăm să luăm seama la tiparele după care se desfășoară viața noastră; între altele, la rolul important pe care-l au în comportamentul nostru, în felul nostru de a gândi și acționa, spiritul de imitație, supunerea la curente dominante, la dictatul modei dintr-o perioadă sau alta.

În funcție de țara, comunitatea, adesea de regimul politic în care trăim, ne îmbrăcăm aproape la fel, vorbim aproape la fel, căpătăm aproape aceleași gusturi, aceleași idiosincrazii, aceleași preferințe. Toate laolaltă se înscriu în ceea ce obișnuim a numi „modul nostru de viață“. Deosebit de comportamentele sale sociale, istorice, economice și spirituale – care prin extensie au făcut loc în zilele noastre tendinței ireversibile, pare-se, a „globalizării“ și a „satului planetar“, – acest mod de viață se exteriorizează și într-o seamă de detalii care lasă nu o dată observatorului din afară impresia că ar avea de-a face cu oameni în uniformă. Cel ce nu se înscrie în tiparele generale, mai ales mentale, este, într-un fel mai mult sau mai puțin declarat, obiect de oprobriu.

Cine nu încheie la noi orice referire la viitor cu precizarea că „o să fie bine“? Cine își permite să deranjeze pe altcineva în timpul sacrosant consacrat jurnalului de știri televizate? Citiți dintre foștii mari iubitori ai artei scenice au rămas fideli pasiunilor de altădată (chiar când ajung să dispună de mijloace materiale prin care să și le poată satisface) în condiții în care nu sint împărțite și de alții? Moda televizorului cu toptanul a înlocuit obișnuința lecturilor, lectura revistelor a înlocuit-o pe cea a cărților, cind amindouă nu sint suplinate de Internet, moda

reuniunilor gastronomice nelipsite de la sfârșit de săptămână domnește în dauna întâlnirilor în sala de teatru sau de cinematograf.

Scriitorul Romulus Rusan povestea în cartea sa devenită clasică, *America ogarului cenușiu*, cit de frapat a fost de accentul nazal al femeilor pe care le-a întâlnit, făcând greu diferentabil timbrul uneia de al alteia, și mai ales de manierismele de limbaj comune tuturor americanilor, precum sintagma „you know“ sau „I mean“, reiterate la fiecare câteva cuvinte.

În cartea ei apărută la București, *Postscriptum*, Vera Călin se regăsește în unele din mărturiile din închisoare ale lui Vaclav Havel, glosind pe marginea noțiunii de „identitate“ și a necesității pastrării sale în toate împrejurările, dar mai ales în cele extreme. „Pastrarea identității asigură echilibrul în condiții traumatizante, împiedică pulverizarea eului“, scrie ea, referindu-se, probabil, la propriul ei exemplu, după emigrarea în America, de rezistență la anumite canoane (apetența pentru festivul gregar și stereotipiile lui, consumismul și frenezia comercială ca mod de viață, tehnologizarea societății americane); dar mai ales, al altcuiva, aflat la polul opus, și desemnat cu inițiala S., căruia „condițiile obiective ale dezrădăcinării i-au impus modificări în comportament și în ierarhizarea valorilor, modificări care au clătinat structura lui psihologică. Băiatul degajat, generos, distrat, lejer, atras de poezie și apreciind prietenia a devenit un *business-man*. A supralicitat (...) a imitat peste măsură, a preluat coduri comportamentale și etice care-i erau străine“. M., un alt personaj, se caracterizează și el prin mimetism, știe „să ia forma vasului“.

Diferiți sociologi, precum Le Bon (*La psychologie des foules*) sau esești ca Ortega y Grasset au abordat mecanismul de transmitere în masă a anumitor clișee lansate de cite un animator anonim sau binecunoscut, clișee ce devin apoi *modele de vorbire și de gândire stereotipă și deformată* pentru largi categorii ale populației

în perioade anumite. Este exact ceea ce ridiculiza Caragiale în manifestarea celebrelor sale prototipuri umane; dar, mai ales, ceea ce constituie – cu un plus de universalitate a sarcasmului – materia de bază a creației marelui său compatriot Eugen Ionescu, dacă ne gândim la piese ca *Scaunele*, *Regele moare* sau *Rinocerii*.

Sursa de inspirație a lui Eugen Ionescu: scena lumii, inclusiv, firește, a patriei de adopție. Căci acolo, în Franța imediat postbelică, prosovietismul și comunismul (neimpus din afară ca în țările Europei răsăritene), cu încercările lor șablonardă, abstract schematică, desprinsă din contingent, aveau o asemenea vogă în rîndurile elitei intelectuale de stînga, încît nici un fel de mărturie ale celor ce simțiseră efectele lor pe pielea proprie, inclusiv ale unor intelectuali evadați din Gulagul stalinist, nu au găsit crezare.

S-a vorbit mult de cazul Kravcenko, disident *avant la lettre* fugit în Franța, pe care neînțelegerea și incredulitatea totală din partea mediului ambiant l-au împins finalmente la sinucidere. L-am reîntîlnit peste ani pe Kravcenko, sub nume schimbat, în romanul lui Simone de Beauvoir, *Mandarinii*. Camus, Eugen Ionescu, Raymond Aron și alți citiva intelectuali francezi de anvergură erau pe vremea aceea printre puținii rezistenți solitari în fața asaltului rinoceritei.

Ceea ce dovedește, dacă mai era nevoie, caracterul universal al gândirii șablonarde. Emigrantul caută adesea să evadeze dintr-un univers al clișeeilor înrobitoare, uniformizante și distrugătoare ale libertății de gândire – a libertății în general, cum a fost cazul în cea de a doua jumătate a secolului XX – pentru a ajunge într-altul, mai puțin agresiv și nociv, fără îndoială, dar destul de greu de acceptat în totalitatea sa pentru cei insuficient de maleabili, care nu și-au mai putut găsi coduri comparabile cu cele lăsate în urma lor.

Gina Sebastian ALCALAY

actualitatea

Mircea Mihaies

CONTRAFORT

Cât de „ușoară” e limba română?

Un „arhanghel” purtător de pix de la ziarul „Ziua” se dă de ceasul morții pentru „blasfemia” ministrului de Externe, Mihai-Răzvan Ungureanu, de-a fi bemolat româneasca vorbitorilor de peste Prut cu adverbul „light”. Sărind cu ciomagul la carul cu oale, veghetorul la puritatea rostirii strămoșești extrage din noianul de sensuri ale cuvântului taman pe cel convenabil discursului naționalist-xenofob (vezi construcția Austro-Ungureanu). Și anume, sensul de „ușor”. Ce-o fi rău în asta, doar savanții de la „Ziua” ne pot spune. Dictionarele monează, într-adevăr, între sensurile cuvântului englezesc „light” și ideea de „ușurință”, ca în expresia „light as a feather” – „ușor ca o pană”. Dar există înțelesuri ale cuvântului aplicabile la fel de legitim substantivului „limbă”: „delicat”, „suplu”, „grațios”, „moale” – ba chiar și „amuzant”, „recreativ” ori „vesel”. De ce, din polisemia acestui minunat vocabul din limba lui Shakespeare, băgătorul-de-seamă l-a ales tocmai pe cel care arată neîmplinirea, nefinitudinea și inferioritatea, nu e greu de bănuit.

Împotriva lui Răzvan-Mihai Ungureanu s-au dezlănțuit tunurile naționaliste în clipa în care din limbajul Ministerului Afacerilor Externe au dispărut ambiguitățile privitoare la drumul european al României. Există încă suficiente forțe în țară pentru care aderarea la UE constituie un coșmar. Trusturile de presă nu sunt chiar scutite de amenințarea că traiul dulce va sucomba prin ridicarea protecționismului existent în clipa de față. O dată rupte încrengăturile de interese și rețelele de complicități, probabil că „baronii” care-au acumulat milioane și milioane de dolari în conturi bine dosite vor cam trebui să-și pună pofta în cui.

A afirma că sub ministeriatul lui Mihai-Răzvan Ungureanu politica externă a României a ajuns ceva de răs, a profeti eșecul „Forumului Mării Negre”, ca o Casandră de Balcani cu spume la gură, înainte de desfășurarea lui, a bagateliza eforturile enorme ale tânărului ministru de a oferi străinătății o imagine de onorabilitate, flexibilitate și inteligență nu înseamnă, firește, nimic pentru specia jurnaliștilor-ideologi care se cred mari făcători și desfăcători de jocuri politice. Nu știu ce credibilitate au așa-numitele „Anchete Ziua” în chestiunea vizelor pentru românii din Republica Moldova. Dar, dacă ele sunt la fel de serioase precum argumentele cu „light Romanian”, sunt pe deplin edificat.

Ca unul care nu reprezintă, eu însumi, un model de bună-credință în raport cu autoritățile, pe care le suspectez de cele mai sinistre mișmașuri, nu pot să nu fiu, totuși, indignat, de afirmații precum aceea că „românii din Basarabia sunt hărțuiți deja cu ură la graniță: pentru o vizita de câteva zile în România ciuntită li se pretinde o invitație, garanții și sute de euro, indiferent de statutul lor, studenți, oameni de cultură, chiar și ziarști.” Sincer vorbind, unde e hărțuiala? E vorba de niște cerințe cât se poate de limpezi. Și, mai ales, cum identifică ziarul „Ziua” ura? În gesturi? În priviri? Or fi oamenii lui Roșca Stănescu dotați cu detectoare speciale? Dacă s-ar fi inventat un astfel de instrument, cu siguranță am lua Nobelul pentru invenții în domeniul

științelor supranaturale.

În logica lipsită de rațiune a articielerului indignat, orice român care călătorește, în clipa de față, în spațiul Schengen poate să se considere la fel de „hărțuit”. Aceiași vameși români ne cer și nouă dovezi că avem unde merge, că posedăm asigurare medicală și o sumă de bani ce depășește ceea ce li se pretinde „basarabenilor” (by the way: folosirea insistență, ca marcă etnic-statală, a acestui cuvânt nu-mi dovedește în nici un fel c-ar fi vorba de unul și același popor cu noi, cei dincoace de Prut. Dacă tot sunt „basarabeni” și nu „români”, de ce să le pretindem să ne vorbească limba, fie ea într-o variantă light – remember, una „delicată”, „suplă”, „grațioasă”, „moale”? Nu sună asta a abuz? Pentru că basarabeni sunt și etnicii ruși, găgăuzi, tătari, ucrainieni și toți ceilalți aduși de vânturile istoriei în preajma pădurilor pe unde-și urmărea zimbrii Ștefan cel Mare. Ca ardeleano-bănățean, m-aș simți insultat să fiu tratat la modul conjunctural-geografic, și nu în identitatea mea profundă, adică aceea de român.)

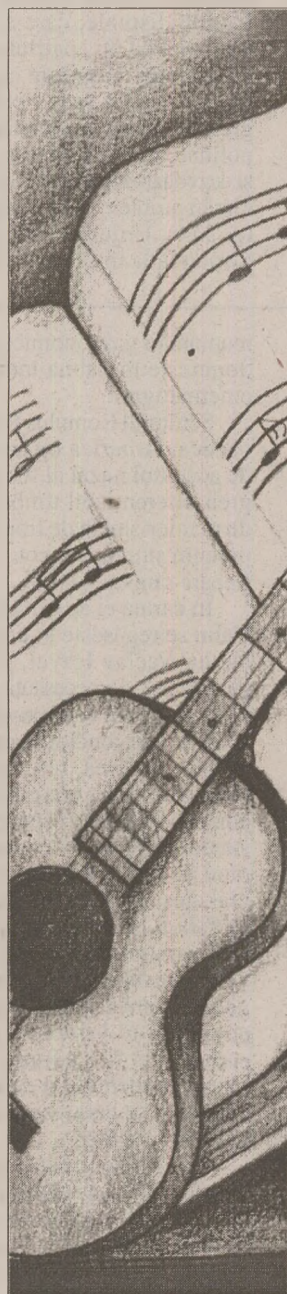
Provenind dintr-o regiune de graniță, pot depune mărturie că, mai ales în ultimul an și jumătate, comportamentul angajaților de la vămile României s-a schimbat radical. Și anume, în bine. Nu știu care sunt „prostituatele” și „lichelele” din guvernul României expuse oprobriului public în ziarul „Ziua”, dar știu că actuala conducere a MAE face eforturi uriașe pentru a normaliza relațiile cu portocalia Ucraina. Se întâmplă să cunosc câte ceva despre greutățile întâmpinate de diplomați. Și, în orice caz, Mihai-Răzvan Ungureanu e ultimul dintre cei care trebuie blamați pentru neîmplinirile a căror sursă trebuie căutată în altă parte decât la București. Acuzat, adesea, că împinge politica în favoarea nivelării asperităților mult dincolo de ceea ce partenerii săi din est pot îndura, iată-l acum răstignit pentru că nu face nimic pentru „basarabeni”!

Nu cred că accentul principal al articolului intitulat „Limbă lui Ungureanu” trădează neapărat – cum susține un grup de intelectuali – o viziune legionară asupra politicii externe a României. Cum, în România postcomunistă, distanțele dintre extrema stângă și extrema dreaptă aproape au dispărut, cred că trebuie să punem în evidență specificul de primă instanță al luărilor de poziție, și nu posibilele lor conotații de planul al doilea. Or, în cazul de față, e limpede că avem de-a face cu afirmarea unor puncte de vedere menite să destabilizeze însăși ordinea politică existentă în urma ultimelor alegeri. Când, militarăște, faci apel la „comandant” pentru a opri acțiunile cu care ești în dezacord și invoci un non-existent „Departament Național Antitrădare”, nu prea mai sunt multe de comentat. Înseamnă că dreptul la opinie, la diversitate, la libertatea cuvântului sunt călcate în picioare, iar democrația e un simplu preș de care-ți ștergi țintele boncancilor militarăști.

Nu lipsește din denunțul din „Ziua” nici ritualicul

atac la adresa Monicăi Macovei, descrisă în termeni absolut suburbani drept „preoteasa societății civile, actual pretins deratizator al Justiției și marcator de posturi la Bruxelles”. Ceea ce explică pe de-a-tregul că nu soarta limbii române și-a creatorului ei, Eminescu, îi doare pe patrioții cotidieni, ci boala numită Europa. Indivizi care ne-ar dori legați pe vecie de Est, într-un sentimentalism poate de înțeles din punct de vedere uman, dar total contraproductiv în complicata rețea de interese și acțiuni politice contemporane, oameni prin sângele cărora curge o cantitate prea mare de tricolor nu reușesc să-și vindece cu nici un chip rănile provocate de o istorie care n-a fost, totuși, întotdeauna crudă cu noi. Ca ardelean, m-aș revolta să se nege acest adevăr.

Dacă tot s-a iscat, din motive strict filologice, o incredibilă zarvă, am să-mi permit să continui discuția, dând un contra-exemplu. Nu știu cu ce-ar fi mai insultătoare la adresa basarabenilor sintagma lui Mihai-Răzvan Ungureanu decât este la adresa englezilor expresia „special English”, prin care postul de radio „Vocea Americii” definește o anumită particularitate a pronunțării cuvintelor în cadrul emisiunilor sale. A devenit, în felul acesta, engleza mai puțin onorabilă și mai puțin eficientă. Dacă da, i-aș fi recunoscător autorului articolului cu titlu atât de jucăuș, „Limbă lui Ungureanu”, să-mi traducă pe loc, fără dicționar, sensul următoarelor cuvinte, nemurite de pana „basarabenilor”: Ion Creanga și Sadoveanu: „răzlog”, „opsăs”, „năjit”, „chiclăz”, „evghenist” și – că tot ne dăm virtuozii într-ale Albionului – „anglie”. ■

FUNDATIA ANONIMVL
organizează

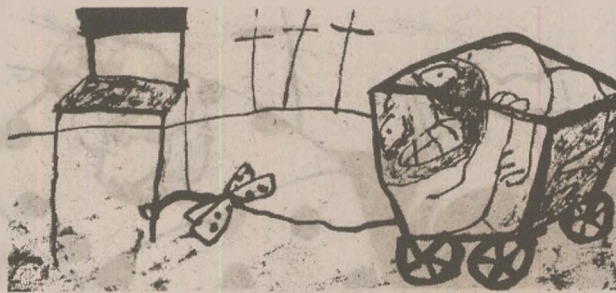
Festivalul de Muzică Tânără PROMETHEVS

Sfântu Gheorghe, Delta Dunării
ediția a II-a:
28 iunie - 09 iulie 2006

Președintele Festivalului: Nicu Alifantis
Participă 7 tineri soliști sau formații.

Înscrieri până la data de 12 iunie 2006.
La preselecție sunt admiși tineri cu vârsta maximă 30 de ani. Pentru înscriere trimiteți CV, fotografie și CD cu 3 piese muzicale pe adresa Fundației ANONIMVL (B-dul Primăverii nr.12, sector 1 București) sau pe e-mail: office@anonimul.ro

Detalii suplimentare la telefon: (021) 230.16.93 sau pe www.anonimul.ro

critică literară

Tudorel Urian

LECTURI LA ZI

Exotism postmodern

Florina Ilis, Cinci nori colorați pe cerul de la răsărit, Editura Cartea Românească, București, 2006, 210 pag.

După megasuccesul de public și de critică al romanului *Cruciada copiilor* (carte distinsă, printre altele, cu Premiul *Cartea Anului*, acordat de revista **România literară** și Fundația Anonimul, și Premiul Uniunii Scriitorilor din România), Florina Ilis revine în librării cu ceea ce, la prima vedere, pare a fi o carte de vacanță. *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit* poate fi luat drept un roman de factură vag polițistă, a cărui acțiune se petrece în climatul exotic și super-tehnologizat al Japoniei zilelor noastre.

Exotismul extrem oriental îi fascinează pe autorii europeni nu de azi de ieri și, de la Marguerite Duras la Amélie Nothomb, ținuturile de la capătul lumii au devenit decorul încărcat de mister și pitoresc al unor romane celebre. Și în literatura română Claudia Golea este autoarea unui excelent roman - *Planeta Tokyo* - al adaptării unei tinere crescute în tradiția culturală europeană (mai mult decât atât, în climatul tenebros al României din anii comunismului) la modul de viață japonez (din păcate, după acest roman foarte promițător, Claudia Golea a naufragiat într-o literatură comercială cu miza plasată exclusiv pe viața de noapte, consum de droguri și pomografie).

Ca și Claudia Golea, Florina Ilis a trecut printr-o experiență japoneză și chiar a debutat cu o carte de haikuuri (*Haiku și caligrame*, 2000). Romanul său este însă de cu totul altă factură decât *Planeta Tokyo*. Dacă la Claudia

Golea, întreaga carte este o confesiune apăsătoare autobiografică, la Florina Ilis este vorba de confesiunile intersectate a patru personaje (la care se adaugă, al cincilea, un robot, că tot ne aflăm în țara înaltei tehnologii), situate, la un moment dat, în același cerc erotico-profesional. Toate cele patru personaje ale cărții (Darie, Lili, Kyiomi și Ken) au propriile lor istorii, cu zonele lor de umbră și de lumină. Experiențele trecutului modelează personalitatea fiecărei ființe umane, îi influențează sensibilitatea și modul de abordare a realității. Așa se face că, aceeași întâmplare, privită prin ochii fiecăruia dintre cei care au luat parte la ea, poate dobîndi semnificații cu totul diferite. Un fapt, văzut din exterior, de un spectator neimplicat, arată cu totul altfel decât în relatarea participanților direcți la respectiva acțiune. În momentul în care iau decizii, oamenii au motivații personale care adesea rămân necunoscute celor din jur. Or, în momentul în care cineva vede efectele unei acțiuni fără să îi cunoască motivațiile profunde, are toate șansele să umple golurile de informație cu rodul imaginației proprii și să ajungă la concluzii fără nici o legătură cu realitatea.

Cinci nori colorați pe cerul de răsărit este, în fond, un roman al fragilității relațiilor umane, dar și al impasului comunicării. Limbajul poate trasa destine și, uneori, un singur cuvînt în plus sau în minus poate duce la luarea unor decizii menite să schimbe irevocabil sensul unei vieți. Personalitatea umană este o construcție foarte fragilă (la clădirea căreia au contribuit absolut toate experiențele fericite sau traumatizante, cărțile citite, relațiile cu părinții, colegii de școală, profesorii, întâmplările erotice, moartea celor dragi), ușor de destabilizat la cea mai mică adiere de vînt. Nici un om nu seamănă cu celălalt pentru că aliajul din care este constituit diferă. De aceea comunicarea dintre oameni scîrție, dincolo de cuvinte rămîn întotdeauna zone de umbră, iar nefericirea este înscrisă în gena umană.

Fiecare personaj al romanului Florinei Ilis formează diverse tipuri de triunghiuri amoroase cu celelalte personaje (Darie cu Ken și Lili, dar și cu Lili și Kyiomi sau Ken și Kyiomi; este lesne de dedus de aici cum arată triunghiurile amoroase ale celorlalte personaje). La prima vedere, toată această promiscuitate este rodul perversității unor indivizi superficiali, lipsiți de sentimente și de scrupule. Cu totul altfel se văd lucrurile din perspectiva motivației fiecărui participant la aceste triunghiuri amoroase. Toți sînt oameni hipersensibili, cu sufletele fragilizate de dramele trecutului, iar relațiile dintre ei sînt mult mai profunde decât ar putea ele să pară unui observator din afară. Concluzia este una singură: morală nu este întotdeauna judecătorul cel mai corect al contorsionatelor relații interumane. Întîlnirea pe sol japonez a două personaje venite din România (Darie și Lili), unul născut în Anglia, cu descendență niponă (Kyiomi) și un japonez get-beget (Ken) duce la niște relații imposibile, scandaloase, la prima vedere, dar neașteptat de logice și de motivate din perspectiva celor direct implicați.

Dincolo de înțelesurile general-umane, cartea Florinei Ilis mai are o miză cel puțin la fel de importantă: povestea. Fiecare dintre personaje este pus să spună propria variantă a poveștii în care se află. Rezultatul de aici o varietate stilistică, de tehnici narative și de modalități de abordare ideatică, dată, în principal, de trecutul cultural diferit al celor patru personaje. Conștient de miza epică a confesiunii sale, Darie își trasează cu bună știință limitele poveștii: „...cred că ar trebui să vorbesc altfel (s.a.) despre ceea ce s-a întîmplat, făcînd, de pildă, nu o descriere exactă, obiectivă a evenimentelor, ci spunînd, mai degrabă, o poveste (s.a.) fie ea o poveste aproximativă sau inexactă, fiindcă numai o poveste care să ne cuprindă pe mine, pe Lili, pe Ken și pe Kyiomi m-ar putea conduce la adevăratul sens pe care îl caut. Și așa începe cu începutul”. (p. 20)

Scriind o astfel de carte, firește, un european nu putea rata prilejul de a face unele considerații asupra modului de viață japonez. Florina Ilis nu face excepție.

Pentru personajele sale de origine europeană, japonezii trăiesc după un cod comportamental destul de insolit, combinație de cutume tradiționale, înaltă tehnologie și tendințele *trendy* occidentale. Un astfel de comportament greu de descris în cuvinte poate fi înțeles doar la fața locului. Se confesează Darie: „Ca european îmi spuneam că ar trebui să mă retrag discret, ca să nu o pun pe femeia de acolo într-o situație jenantă. Gîndind astfel, ignoram mereu faptul că mă aflam într-o țară în care la originea expresiei comportamentului social se afla ecuația unei ierarhii stricte, în care primează poziția superiorului față de inferior, după caz, a adultului față de copil, a bărbatului față de femeie, a șefului față de subordonat, a împăratului față de cetățean. În asemenea situație, am raționat eu, bazîndu-mă pe considerentele logice exprimate mai sus, femeia ar fi trebuit să dea semne de retragere, cedînd bărbatului locul” (p. 32). Combinația de tradițional și înaltă tehnologie care caracterizează viața japonezilor în epoca postindustrială reușește să îi producă revelații pînă și lui Kyiomi. Deși este pe jumătate japoneză, crescută fiind la Londra, ea continuă să se simtă un *gaijin* (străin) în țara Soarelui Răsare. Cu multă luciditate analizează Kyiomi diferențele dintre comportamentul său și cel al unei autentice femei japoneze de azi: „Încă nu obișnuiam să-mi schimb tonul la *keitai denwa* de zece ori pe săptămîna, întrebîndu-mă care va fi următorul *rington*, așa cum procedau toate japonezele. Nu ajunseseam să fac plecaciuni în fața unei *cash mashine* ori de cîte ori primeam restul, așa cum uneori îi vedeam pe japonezi, și încă nu începusem să-mi spun mie însămi *samui*, *samui* ori de cîte ori se răcea vremea sau *atsui*, *atsui* dacă afară devenea prea cald. Și, în plus, încă nu așteptam cu pasiune arzătoare emisiunile pentru femei de la televizor, ca să pot și eu participa la una dintre puținele forme îngăduite de extaz pentru femeia japoneză” (p. 128).

Calitățile scrisului Florinei Ilis au fost amplu comentate în ultima vreme. Temeinicia construcției, limpezimea frazei, indiferența la cîntecele de sirenă ale modei literare, finețea observației, tonul calm, superior, și calitatea ideilor aduse în discuție fac diferența și explică succesul pe care prozatoarea Florina Ilis îl are în România și, mai nou în afara țării. Combinația de cerebralitate și sensibilitate artistică proprie scrisului acestei autoare caracterizează și romanul *Cinci nori colorați pe cerul de răsărit*. Chiar dacă miza acestui roman este mai mică decât cea a mult premiatului *Cruciada copiilor*, publicul tot mai larg al Florinei Ilis nu va fi dezamăgit în urma acestei noi întîlniri cu proza scriitoarei preferate. ■

www.polirom.ro

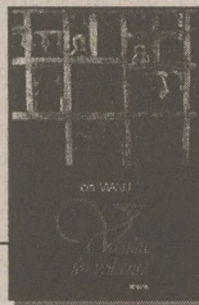
■ Mihai Zamfir
**Se înnoptează
Se lasă ceață**

■ Ion Vianu
**Vasilie,
foi volante**

■ C. Rogozanu
**Agresiuni,
digresiuni**

■ Kobo Abe
Chip străin

**Suplimentul
de CULTURA**

Un săptămînal realizat
în colaborare cu Ziarul de lași și Gazeta de Sud

critică literară

A

par, în ultima vreme, atât de multe cărți proaste, încât ar putea alimenta o fabrică de reciclare a hârtiei. Nu trebuie însă deplânsă această situație. Fenomenul este, de fapt, îmbucurător. El dovedește că de mulți români cred în literatură și visează să se afirme publicând cărți (pentru tipărirea cărora în numeroase cazuri plătesc). Se creează astfel o uriașă arie de selecție, care mărește probabilitatea apariției unor mari scriitori.

Literatura proastă trebuie totuși denunțată ca literatură proastă, nu pentru a-i pedepsi pe autori, ci pentru a împiedica instaurarea confuziei de valori. Deja e destul de târziu, judecând după tirajele relativ mari pe care le au unele romane-kitsch, scrise de diletanți. În domeniul poeziei, cazurile de succes comercial sunt mai rare, ceea ce atrage atenția aici fiind imensa cantitate de texte fără valoare puse în circulație.

A trecut vremea când principalul motiv de insatisfacție îl constituia *naivitatea* formulei estetice adoptate de autori (care păreau prizonieri ai secolului nouăsprezece). Amatorii din ziua de azi sunt, cei mai mulți dintre ei, emancipați, sofisticăți și blazați, profesând o estetică a urâtului în varianta „mizerabilistă”. Ceea ce strică totul este faptul că n-au talent. Și nici acel bun-gust incoruptibil care i-ar face – după ce ar constata cu câtă lipsă de grație simulează lipsa de grație – să nu-și publice textele.

Iată-l pe respectabilul om de lume Viorel Savin, pe care nu ni-l putem imagina decât îmbrăcat în costum și cravată, încercând (într-un volum intitulat *Evanghelia eretică* și publicat la Ed. Casa Scriitorilor din Bacău în 2005) să-și stigmatizeze contemporanii:

„Clefaiam cu pantofii strălustruiți/ în resturi de torturi supurând siropuri scârboase.// otrepe cu fețe-n-gălate de zâmbet/ ipocrit căutau să mă «onoreze»/ cu străngeri lipicioase de mână...// am lunecat pe un val de libărci fâșâind/ în viteză spre gâtlejul unei guri de canal“ etc.

Sau iată-l pe Ara Alexandru Șişmanian, spirit cultivat, specialist în istoria religiilor, descriind la nesfârșit, fără justificare estetică (în volumul *Migrene*, publicat la Ed. Cartea Românească în 2005) viziunile grotești provocate de durerile de cap:

„Și-astfel din adevăr se născu molusca și pocnind începu să se vorbească – fuckme · spermatozoidul varsă negru în extazul geamătului · admirați vaginul meu anal – ooooooioio – o!”

Vomitatul îi obsedează pe mulți autori.

„Mă simt un rahat/ sunt un rahat/ o vomă pe care o bătrână/ se pișă din picioare/ încercând să mă dizolve“ – clamează Adrian Chivu, autorul volumului *Schizosonet* (Timișoara, Ed. Brumar, 2005). El are o adevărată predilecție pentru evocarea mizeriei fiziologice: „am plecat în red lion cu zina în veceu dacă vrei o punem dar sunt pe stop“, „mă masturbez în căutarea ta“, „mă aplec și vomit“, „albumele de artă le vindem pe o sumă de căcat“ etc.

Sorin Mitu, de profesie istoric, vomită și el, într-un poem din ciclul *Rătăcirii ideologice*, inclus în volumul *După douăzeci de ani* (Cluj, Ed. Argonaut, 2005):

„Când aterizez pe aeroportul internațional Otopeni/ mai vomit o dată cu scârba în punga de plastic/ și le-o trimit înapoi în Occident/ colet fulger și recomandat/ să se bucure de ea ca și de celelalte jeguri// Apoi îmi dau jos blugii originali/ îmbrac ȋtării vechi ai lui tata/ și mă întorc în Transilvaniile mele de vis“.

Autorul crede că un asemenea poem propagandistic, scris înainte de 1989, pentru proslăvirea primitivă a României și denigrarea isterică a Occidentului, are azi o valoare documentară. Nu are. Nu aduce nimic nou față de ceea ce se știa despre naționalismul-comunist și evocă fără rost o epocă a mistificării obligatorii.

În *Romanul îndrăgostirii de mama* (București, Ed. Mentor Macro, 2005), Adrian Georgescu încearcă să reconstituie momentul în care a fost procreat. Ceea ce putea fi o reprezentare metafizico-fiziologică devine frecvent una doar fiziologică, în consonanță cu mizerabilismul profesat de tinerii autori de azi.

Alex Ștefănescu

REAȚII IMEDIATE

Cărți proaste

Desen de LINU

„icnetul se moleșește-n suspine și omul nostru cu părul vâlvoi și dorința stărnită – mijlocul ars șalele dislocate de neastâmpărul care țopăie sapă o groapă între picioarele acestui bărbat și pula în vagă erecție o va străpunge pe mama – acum își răsuflă vigoarea și o împrăștie [...]”

clipoceli și strănuturi; cuvinte mototolite scârțâie – grohând răgâind încercându-se se descâlcesc individualizându-se organe interne încapute în cavitățile strâmte ale mamei și în ale omului nostru – tatăl să fie: poate.“

O altă „direcție” activă în acest domeniu, a literaturii fără valoare, este una apologetico-delirantă sau exterior-solemnă.

Într-o carte recent apărută, *Dialoguri în Agora* (Târgu-Mureș, Ed. Ardealul, col. „Dialog”, 2006), Eugeniu Nistor îl întreabă pe Radu Cârnelci:

„Stimate Radu Cârnelci, cu ce sentimente poposiți în orașul în care a studiat Avram Iancu și prin care vizionarul Eminescu a trecut în pelerinajul lui către Blaj, pe drumul abrupt al Marii Poezii?”

Iar Radu Cârnelci îi răspunde în același stil:

„Vin cu sufletul plin de bucurie într-un oraș cu o mare încărcătură de trăiri istorice... Cât despre trecerea lui Eminescu pe aici, nu mai trebuie să mire pe nimeni, căci mie mi se pare că râul și ramul, iarba și apele, cerul și pământul nostru dintotdeauna, poartă semnul eminescian al trecerii...”

La fel de bombastic vorbesc (în romanul lui Marius Olaru, *Iarna tropicală*, Cluj, Ed. Limes, 2005) doi tineri, Robert și Diana, în timpul unei plimbări cu

barca pe lac. Robert, care „vâslește cu mișcări ritmice, largi, imprimând bărcii viteza dorită”, întreabă:

„Ce spui, Diana, nu e delectantă o plimbare cu barca?”

Iar Diana răspunde:

„Cum să nu? Cuvintele nu sunt în stare să exprime magia unei astfel de plimbări!”

Schimbul de replici citat nu reprezintă un accident stilistic. Plimbându-se cu barca pe lac, Robert și Diana fac și alte considerații poetico-filosofice, de o solemnitate flagrant inadecvată. Diana exclamă:

„Ce frumos penaj are pasărea aia!”

Iar Robert comentează ca un înțelept:

„Da. Sunt sigur că ar merita să-ți închini viața descoperirii frumuseții atâtor lucruri din lume. Probabil îți trebuie o eternitate și numai să descoperi și numele păsărilor. Orice ai face însă, e bine să-l faci cu pasiune.”

Într-o carte intitulată pompos – *Când Dumnezeu se exilează-n tine*, Timișoara, Ed. Brumar, 2005 – un tânăr autor, Aurel Curcă Udeanu, monologhează-filosofează într-un stil poetic-sacerdotal pe tema caracterului de... bestie al femeii:

„Femeia este lecția tragică a lui Dumnezeu că *lucrul în sine* există doar mulțumită nervilor noștri în erecție.”

„Ea, vinovată că, aflat în Ea, ingratur de tine, *Îl* uiți pe *Cel-ce-te-ține-în-Existență*, în timpul cât te afli în Ea!”

„După ce, din doi timpi și trei mișcări, s-a dezbrăcat și Ea (ah, Triunghiul Bermudelor dintre coapsele Ei!), a început să te sufoce cu sărutările Ei, să te sfâșie cu dinții, să te mursece (se enervase deja!), smulgând hălci crude din tine, înfulecându-te pe nemestecate.”

Ne amuză, în treacă fie spus, plăcerea secretă cu care încrunțatul filosof evocă – sub pretextul că dezaprobă – erecția, actul sexual, sexul femeii etc.

Abia pe locul trei se situează, ca număr, cărțile desuete și romantoase, un fel de *La Medeleni – second hand*. Ilustrativ pentru această categorie este romanul *Taina unei vieți de Stela Brie* (Reșița, Ed. Altes, 2006), plin de poetizări simpliste:

„Un scâncet slab, abia auzit, făcu să-și îndrepte privirile către leagăn, spre mezinul ei scump și drag. Se apropie de el și îi luă mânuțele fine și catifelate ca petalele florilor, între mâinile ei aspre și bătătorite.”

„Silvia ieși în uliță-cu albia doldora cu rufe subsoară, cu scaunelul pentru lăut deasupra și își desfătă câteva clipe sufletul cu splendorile zilei ce purta veșmânt de azur, împodobit cu frunze de smarald și petale de mătase, ale căror culori, fie alb, roz, violet sau galben, străluceau ca niște briliante sub vâlul sclipitor al mărețului astru.”

„Ca oriunde, în satul cu salbe de păduri și izvoare cristaline, vacanțele școlare erau adevărate poiene ale timpului, în care florile voioșiei răsăreau din candoarea și zburdălnicia copiilor. Totodată erau și zile rodnice prin ajutorul dat de către cei mici părinților.” etc.

Cât despre articolele de ziar cu pretenții de pamflet, nu ne rămâne decât să constatăm cât de des este confundată ironia cu persiflarea grosolană.

Daniel Săuca a publicat în presă zeci de articole de acest gen și le-a reproduș, recent, și într-un volum (*Homo silagensis*, vol. I, editoriale, articole, pamflete, eseuri, Zalău, Ed. Caiete silvane, 2006), din care cităm:

„În timp ce în PSD tandemul Ionel&Bombonel provoacă din ce în ce mai multă iritare, în rândul membrilor de partid și al sondajelor, gașca de la Cluj, cu merșanul Rus în frunte, strigă tare, s-audă și miticii, că dacă nu se reformează partidul, au greșit adresa. Păi, cu Ionel cu potență ca la 45 de ani (puteți să-l încercați) și cu Bombonel înfrânt și de iepuraș, și de Micul Titulescu, și de mai cine vreți voi, nu cred că PSD se va reforma pururi veci.” etc.

Cum adică „merșanul Rus”? Ce glumă-i asta „puteți să-l încercați”?

O fabrică de reciclat hârtie, asta ne lipsește! Funcționarea ei, în afară de faptul că l-ar îmbogăți pe proprietar, ar contribui la purificarea culturii scrise din România. ■

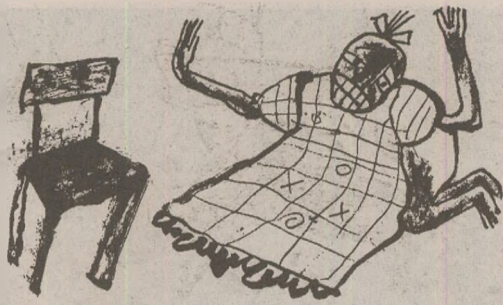
liniște! se caută Enescu

Dacă ai între 15 și 18 ani și ești virtuoz la vioară, pian sau flaut, arată-te. Căutăm trei tinere valori ale muzicii clasice. Și de îndată ce le găsim, pe lângă recunoașterea talentului în cadrul unui concert la Ateneul Român, fiecare va primi un premiu în valoare de 5000 de euro.

Înscrierile vor avea loc între 1 și 30 iunie.

Mai multe informații găsești pe www.orange.ro, www.auditie.ro sau la 021/203.33.33.

literatură

Scindări nocturne

Gândul doare
lipsit de cuvinte

noaptea hoții de umbre
cutreieră parcul

urâtul cuprinde întreg
peisajul
cu maluri zdrobite
de frig

de la o vreme
și pasărea tace
spre zori poposește la geam
cerșindu-mi un blid de lumină

măine îi strig
dar vorbele nu se aud
muțenia neagră le înghite –
mi-e frică

Identitate

La marginea marginei
respiri aerul ingenucheat

prea multe nuanțe se aprind
în lucruri obișnuite
le netezești cu nepăsarea deprinsă
de atunci
de când pasărea albă
ți-a sărutat părul în zori
risipind ce mai lăsase somnul trucat
din visele tale copilărești
și a dispărut apoi în văzduh
cu propria-ți umbră

Matrice

Drumul pe care pășeam
se arcuia precum o șerpoaică
tălpile arse îmi erau
de atâtea zig-zaguri

singură pășeam
într-un fel de umbră cleioasă
o și cât îmi doream
să ajung undeva
într-o casă de pildă
adică în acel romb alb
liniștit
unde mirosul absenței
mântuie teama

Pragul de noapte

Cât de grăbit
timpul aleargă
înghițite în pântecul orei
clipe de rosturi lipsite
o noapte ce nu e decât vampa
ce-și scutură nurii trandafirii
prin ceruri de plâns

un prag sfidător
ascuțit

file de viață îngălbenite
de atâtea purtare

mariana filimon

Dor de nimeni

Prea multe paranteze de pus
de rescris
când fac inventarul unor de de mult
întâmplări
pășișă după o compoziție dată

tușa e neagră
de nemilă pândită
cu ductul nesigur sfios
dincolo de puterile minții

și brațele dor
și tâmpile ard
ochii nu vor să mai știe să vadă

vreau să spun
că mi se face urât
în acest trup friguros
gata în orice clipă să țipe

Fulgere

Cu ploii delirante
cu ploii
așa începe sezonul
cu mărul din oglindă
pe care uiți să-l mai cureți

cu confiscatele ore
de somn
cu încă un zid ros
până la sângerare
în memoria și așa prea încărcată
din ziua de luni
când nimic nu se întâmplă

Imbold

În basilica ascunsă
printre brazii tăcuți
când inserarea spre neființă
coboară
un fel de insulă
la suprafață

mă ține
fără atingere

aflu astfel
că tălpile mele se pot vindeca
deslușind Calea
aflu despre mine că sunt

Aceeași

Când bărci în sine întoarse
umpleau golul albastru
cochetam cu salcia
nesfârșită la mal

limba pe care o vorbea briza
nu-mi era cunoscută
și totuși
ca în rugă îmi împreunam mâinile
îngânându-i ecoul
un preludiu al nopții
pe care aveam s-o îndur
o cum mai tânjeam
după ne-createle lumi

Filtre

Mâzga orașului
invadează casele drumuri
mă alătur unui copac umblător
și cutreier prin parcuri –
făpturi gârbovite
și câini aburoși
aceiași din vara trecută

absența ta dureroasă
și un soare pătrat
doar crengi desenate
mă seduc în delir
ca și cum le-aș vorbi
limba verde

Variantă

Acelaș vrej luminos
al tăcerii
aceeași seară cu făpturile cărților
ce pe rafturi respiră

percep lucruri neîntâmpate
cobor în imagini –
o mare întrebătoare

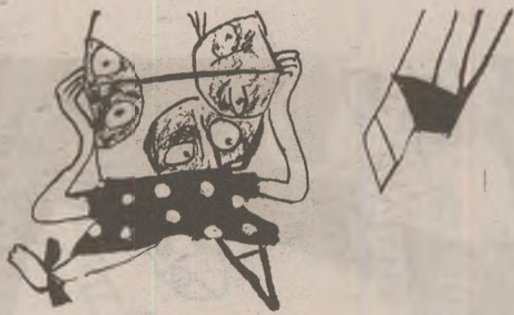
prin deltele gândului
doar enotul albastru
fugărind o himeră

Depresie

Încă o oră
țigara se stinge
lacrima cafelei
prelinsă pe marginea ceștii –
un semn!
un apus al culorii!
ceramica nu înțelege

tandă devine depresia
numai nuanțe
numai atingeri

departe
tot mai departe
orașul înghite destine ■

I t e r a t u r ă

Scrisoare din Paris

De ce Rimbaud

Ca și despre o experiență fundamentală a vieții, a vieții fiecăruia, a vieții fiecăruia dintre noi, despre experiența lecturii (trăite), a vieții trăite, a unui mare de tot scriitor, *Rimbaud* de exemplu, nu se va termina de vorbit cu una cu două și greșit este să credem că această experiență este vreodată epuizată, epuizabilă. Nu de mult scriam ceva despre *Rimbaud golanul*, eseul lui Benjamin Fondane, apărut cu jumătate de secol în urmă, un eseu existențial-revoluționar ce a dat peste cap – și a luat literalmente de la capăt – interpretarea de până atunci a poetului cu al său „Anotimp în infern” și cu a sa viață, cu al său „personaj” cu nimic „sub nivelul” operei...

Tot despre Rimbaud, îmi parvine din România, o carte recentă – absolut excepțională – semnată de un tânăr critic, despre care am mai vorbit odată, comentându-i studiile privitoare la Balzac și la André Gide – este vorba de Vasile Popovici. Acesta scrie despre Rimbaud așa cum se cuvine scris despre un autor de calibrul său – cu un soi de virginală prospețime a înțelegerii, a „contactului” aproape fizic și nu numai literar și nu numai spiritual.

Vasile Popovici, în acord aici cu Fondane – simte că despre Rimbaud nu se scrie ca doar despre un scriitor, oricât de important, ca despre un pur literat, fie el și desăvârșit, ca despre un eminent obiect – sau subiect – literar. Se scrie ca despre un mod esențial de a fi, a fi în lume – și deopotrivă ca despre un eveniment al vieții personale – o experiență „răvășitoare și dureroasă”. Gândul aștitit la Rimbaud este exaltant și nu mai puțin chinător. Gândul la el apare când ești „sătul de literatură”.

Despre Rimbaud – despre *Unul ca Rimbaud*, vorba vine așa, pentru că abisala sa singularitate n-are cum să aibă pereche, necum să fie înscrisă într-o categorie de spirite înrudite, – nu se scrie, nu se poate scrie cu obiectivitate critică și cu răceală clinică, ci numai și numai, cum o făcuse și Fondane, cu o radicală subiectivitate, țâșnind din adâncurile, din „rărunchii” ființei care scrie... De altfel, să nu ne facem iluzii, adevărata obiectivitate nici nu poate fi, în genere, când e vorba de marea literatură, decât un produs special, unul „sublimat”, al subiectivității intens implicate. Despre Rimbaud, despre Gogol și Kafka, nu se scrie pentru că a rămas o temă de acoperit, un doctorat de împlinit, în vederea unui titlu universitar... Autorul nostru înțelege bine acest tip de legitimare a alegerii – așadar de ce Rimbaud, de ce tocmai el ?

„De ce Rimbaud ? De ce această experiență răvășitoare și dureroasă ? Pentru că atunci când simți că ești sătul de literatură și de principii estetice, ca de niște realități ce pretind o existență în sine, revii la el pentru a vedea cum, din punctul cel mai de sus, cel mai legitim, el *le târâște înapoi* (subliniez viguroasa sintagmă, n. n. L. R.), cum le subjugă până la umilință, cum le modifică după bunul său plac (iar sublinierea noastră...), și le întoarce spatele (literaturii și principiilor estetice, adică...) cu fiecare nou poem și cu întreaga sa tăcere”.

Semnul echivalării între *poem* și *tăcere*, între vorbire și renunțarea la vorbire – nu ne este dat să ni se adreseze în fiecare zi în felul acesta – un cercetător, un profesor de literatură, fie el și remarcabil...

„... cu fiecare nou poem și cu întreaga sa tăcere. Dacă arta pentru artă reprezintă una dintre dogmele modernității, atunci Rimbaud nu se numără printre practicantii noii religii”.

Rimbaud scos în afara cadrelor modernismului, ale unui modernism care, tocmai, de la el, de la el în primul rând, se revendică... Ei bine, nu.

„Deasupra artei, al cărei stăpân absolut, fără nici un efort, a fost, Rimbaud a așezat problema *persoanei sale* (ultimele cuvinte – în aldine). Problema aceasta a pus în criză toată poezia europeană, care, dacă l-a urmat, a făcut-o mai mult dintr-o neînțelegere. Triumf postum ce ar trebui trecut, probabil, în contul înfrângerilor sale.”

Triumful – postum – ca înfrângere... Acceptarea ca rezultat al unei *rele* înțelegeri... Modernismul-rău plasat pentru a-l invoca pe poet și a se revendica, precum suprarealiștii și nu numai ei, de la Rimbaud, un Rimbaud care – în viziunea dramatică a tânărului critic timișorean – discipol de elită al timișoreanului și al europeanului nostru Livius Ciocârlie, este cu totul – dar cu totul – altceva. Am transcris doar câteva rânduri, încredințat (– și asigurându-vă –) că toată cartea – *Rimbaud*, editura Echinoc, este din aceeași substanță cu ele și exact la înălțimea lor...

Lucian RAICU
aprilie 1998

Emil Brumaru

CERȘETORUL DE CAFEA

Dincolo de „marfă” și „nașpa”

Fixul fericirii. De zeci de ani (eram să zic „de sute de ani” ! ; memoria îmi joacă feste!!!) scriu cu pixul. Pasta, lipăitul asemănător melcilor pe foaia de brusture zgrumțuros, subțirimea liniei literei, rapiditatea cu care poți schimba instrumentul (îl arunci, iei altul de alături; cu stiloul e mai complicat: trebuie să-l umpli mereu, cauți călimara preferată, o mai și verși, sau o găsești uscată, goală, sau o afli cu un mîl albastru-n ea de-ți vine să-i înghiți dopul și să rupi eticheta cu dinții!), înfundarea în hîrtie ca într-un cerceaf proaspăt, afinat spre plăcere și tolonire deplină (cerneala îmbibă țesutul, nu se reliefează-n șolduri deasupra colii, ca pe un pat, la la Boucher!, cuvîntul are sîni evidenți, buricul e scobit ca lumea...).Deci, ce mai tura-vura, pixul deține delicia lui, m-aș hazarda chiar să spun: desfrîul lui...

Omidă fluierînd pe-o frunză mov. Va fi o dimineață cu mari țandări de cristal înfipte în pieptul plătînd al aerului.Vei citi, vei scrie, alintat viclean la corcodușă de muzele necesității, ale hazardului năbădăios și fistichiu, de farmecul necruțătoarelor coperte tehnice, lucioase, violente... în ultimă înțelegere cu îngerii, vei rezista plin de aplomb pe meterezele brumate dibaci. Drumul se lungeste, oricum, dincolo de unde ai fi dorit să-ți păstrezi sufletul, mintea, carnea, nevătămate. Borderourile, legate-n piele de arțar bătrîn, se vor umple:coloane mărșăluind dens calcule păguboase, dezastre bancare intergalactice,veșnice găuri negre în bugetul macrocasnic. Dar cifra finală te va despăgubi de toate rîmele cu dinți încîlciți,de toți șopîrlangii și portării vraisei cotidiene. Miliarde de miliarde de secunde-s învăpăiate în lectura străbunicului Montaigne, tom desfăcut dulce, nu cu mîinile ci cu fine ustensile cerești: raze și curcubeie prelinse din norii bolnavi de nuanțe și melancolie apoasă. Nicidecum o speranță oarbă te va călăuzi. Ochii, larg deschiși, chiar rănîți, suportînd corpuri străine pe retină, spălați de pînze de lacrimi sărate...pasul alegru, virtutea flamarilor pe turnuri țuguiate de-un destin sever: iată izbînda ta de cititor-scriitor încăpăținat în reverie, datat la gruşence babane, piroști untoase și emme flambate a la bombalau Flaub! Brusc, vei avea un trecut! Amintirile prind floare crudă. Coropișniți bleu trec lin. Omidă fluieră pe-o frunză mov...

Dincolo de „marfă” și „nașpa”. Intrăm prin lectură în universul unei cărți? Credința mea intimă este că, dimpotrivă, personajele cărților răsflorate cu patimă pătrund în spațiul nostru șmirgheluit savant și integru pînă la străvezime. Robinson Crusoe, aparent cel mai izolat dovleac, e locuitorul răsfațat de cîteva sute de ani, al miliardelor de suflete. Iar insula pustie e vizitată doar din cînd în cînd, în amintirea lui Daniel Defoe, de mine, de tine, așa, de niște sentimentali nițel snobi, de niște zăpauci nostalgici... Pe de altă parcelă, nu numai *viața noastră fascinează „eroii” și „eroinele”,* facîndu-i să-și lase baltă locul paginii natale, ci și posibilitatea formidabilă de a se întîlni, pe un teritoriu destul de freudist, nețarmurit, fără pari și leături subțirele, cu altele, cu „toate”. Cititorul ideal ar fi, din punctul și virgula lor de vedere și olfacție inocentă, cel în visarea periculoasă a căruia orice „apropiere” e realizabilă. Revenind la Robinson: nu-i normal ca dînsul să-și caute femeia menită cu adevărat? În romanul restrictiv i se bagă una în finalul volumului, fără a se prea ține seama de „pretențiile” lui Robi, că poate că le are, nu?, e om și dînsul, ce naiba! Cine știe : Grușenka, Milady, Justine, nevasta(că n-o fi foc!) lui Samuel Pepys, Abicia cea veșnic ascunsă și înrouată, cu vaci la creier, chiar Julieta, da, una din ele, sigur l-ar fi făcut mult mai fericit, mai potolit sexual decît soția adusă cu forța în text. Iar Julieta, scăpată de ferocele Shakespeare, nu i-ar fi preferat pe zdravenii, potenții frați Jderi, iubitului Romeo? Personajele se salvează de plictiseala (uneori milenară!) de a se repeta aceleași frămîntări carnale, aceleași sentimente subțiate de creatori severi și cîrciobari. Ele caută *Cititorul* cu disperare,acea zare atotcuprinzătoare, defularea infinită, splendidă... *Dar el, Cititorul, își poate asuma această răspundere de dincolo de bine și rău...de „marfă” și „nașpa”?* Bau-Bau!!! ■

critică literară

Un deserviciu

o treabă bună. Al doilea aspect previzibil.

Organizatorii au editat și un volum colectiv în care o parte dintre participanți au trimis texte pornind de la tema colocviului „Conștiința de sine a noii literaturi”. Nu știu cine a ales această temă, știu însă că e atât de generală și de ambiguă încât volumul nu avea cum ieși altfel. Al treilea aspect previzibil e faptul că, în loc de prefață, avem parte de un text de necitit al lui Dan Mircea Cipariu care, pe câteva pagini, face mărturisiri, dar și istorie și teorie culturală, scrie pamflet dar și o epistolă deschisă, totul cu intenția unei pledoarii pro-domo de care nu cred că era nevoie și oricum nu pe un asemenea ton naiv-iritat-ofensiv. Prima victimă nesperată a ridicolei contestări a colocviului a fost chiar energicul ei organizator. Încă nu ne împăcăm cu ideea că nu orice contestație merită atenție și că, deseori, lucrurile trebuie lăsate să vorbească de la sine.

Despre volumul în sine, care adună opiniile a 30 de tineri scriitori, e de spus doar că nu trebuia editat. În afară de intro-ul sintetic al moderatorului discuțiilor, Daniel Cristea-Enache, abia vreo cinci texte meritau publicate într-o revistă culturală ca un preambul al manifestării. În primul rând, textele nu se țin de temă și aici vina e, cum am spus, a temei înseși. Ce-i preocupă pe cei mai mulți dintre tinerii scriitori? Iarăși previzibil: numele, oportunitatea, importanța, caracteristicile și canonul generației 2000/milenariste. Volumul face un deserviciu tînărului scriitor. Texte îngălate, cu idei puține, repetabile și plictisitoare, pline de biografisme, egocentrisme și teribilisme, fără spirit critic, abundând ori în truisme ori în afirmații absurde și după ureche, totul scris în limbaj de lemn, prețios-colocvial sau profetic. Două concluzii poți trage de aici: tînărul scriitor român ori nu are prea multe de spus (ceea ce e grav) ori nu știe cum s-o facă (ceea ce e și mai grav). Cum spuneam, puține texte detașate, sincere și cu idei notabile. O să reproduc, fără alte comentarii, câteva afirmații dintre cele care mie mi s-au părut

că pe marginea lor merită să meditam. Singuri sau împreună, cu proxima ocazie.

„Direcției Literaturii Momentului Zero... îi convine termenii: simplitate, anti-elitism, frondă, scandal, sinceritate, egocentrism, poză, cool. Și este acceptată de un anumit segment de public pentru că nu-i impune complexe culturale.” – Șerban Axinte

„Noțiuni precum adevărat/esențial sînt improprii actului literar, oricare i-ar fi specificul, literatura conservîndu-și dreptul de a încălca reguli, norme, bariere, canoane și obținîndu-se în propriu-i relativism. Criticul literar nu este *Deus ex machina*, tot astfel nici poetul/prozatorul nu sînt copii indisciplinați pe care să-i corijezi gratuit.” – Ioana Cistelean

„Poate că e șansa tinerilor scriitori să recucerească publicul, să-l facă să intre din nou în librărie, adresîndu-i-se cu aceeași sensibilitate. Riscul e, însă, acela de a coborî prea mult ștacheta, transformînd literatura într-o chestie de ce și nu de cum.” – Bogdan Crețu

„Văd pe Internet... o proliferare lirică nestăvilită, înființarea de către tineri de adevărate grupări paraliterare. Nu că ar fi în afara literaturii, dar ele acționează ca adevărate gherile, care vor să controleze diverse teritorii (de public) și care nu dau socoteală la nimeni și lă nimic sau ne refuză.” – Augustin Cupșa

„Cronica se transformă în spectacol, ceea ce ne spune că tinerii critici au înțeles că au și ei un public... Textul critic încearcă să devină cît mai tranzitiv: cronicarii tineri nu doresc, se pare, să seducă un public hipercultivat, deja existent, ci să-și inventeze, pe cît posibil, cititorii după chipul și asemănarea proprie. Reversul situației este o scădere a nivelului discuțiilor luate...” – Doris Mironescu

„După ce a reușit să fie acreditat într-un anumit cerc, nici un tînăr scriitor nu mai e interesat de perfecționarea propriilor tehnici sau de maturizarea mesajului... Devine din ce în ce mai preocupat de gloria oferită de cercul din care face parte și se transformă într-un critic acid, cu o părere acreditată și demnă de tot respectul. Scriitorul tînăr din România devine, peste noapte, un bătrîn isteric, frustrat.” – Dragoș Schenkel ■

Marius Chivu

LECTURI LA ZI

Colocviul Tinerilor Scriitori, București 5-6 mai 2006, volum colectiv, Editura Brumar, Timisoara, 2006

istoria primului Colocviu al Tinerilor Scriitori pe care l-a organizat UR, cu finanțare din partea Administrației Fondului Cultural Național, are o istorie simplă și previzibilă. Ideea de a se organiza o astfel de întâlnire în cadrul căreia tinerii scriitori din toată țara să se cunoască, să-și citească, să-și comenteze literatura, să discute împreună problemele literare care îi frământă și să mai și primească niște burse de creație este, din capul locului, laudabilă măcar prin faptul creării unui precedent. Iată că, după reviste și edituri, o altă instituție, și-nă una majoră, le acordă atenție și îi ia în serios. Prima chestiune previzibilă de aici vine, din faptul că acest colocviu a fost organizat tocmai de controversata UR. Or, trebuia ca cineva să dea curs retoricii negației și să spună că treaba asta e o porcărie. Era riscant și ridicol să o facă un scriitor din vechile generații și, cum întotdeauna se găsec destui tineri radicali și fără simțul ridicolului și destul Internet să se exprime, Ionuț Chiva și Adrian Schiop au scris ce tot scriu de cîțiva ani: că UR e o instituție stalinistă și că încearcă să-și spele păcatele. Dar cum, vorba lui Traian Ungureanu, critica la români nu înseamnă mare lucru din moment ce proiectează resentimentul un eșec care nu se dorește evitat, ci, dimpotrivă, reconfirmat, colocviul avea toate șansele să iasă bine. Și a ieșit. Aproximativ 50 de tineri scriitori veniți din toată țara s-au întâlnit, au citit, au discutat, s-au împrietenit și, la final, chiar și pesimiștii au recunoscut că organizatorii au făcut

Am profitat de *Kilipirimul* primăverii, tîrgul de „ieftiniri” de la Sala Dalles, ca să găsesc, din anticariate scoase la plimbare, niște *reader's digest* de altădată. Mi-au căzut în mînă, la o primă

„răpide ochire”, istoria și medicina. Amîndouă cărțile de popularizare, pentru care autorii lor nu primeau vreun ban, au apărut în colecția *Bibliotecii pentru toți*, una, *Istorie*, de G.I. Ionescu-Gion, la numărul 34, cealaltă, *Cine-i ucigașul* (*Vulgarizare de doctorul Urechia*), la numărul 46. În același an, adică, pe care seria avea să-l împlinescă la numărul 50. Care era el, nu prea putem afla cu siguranță. Pe coperta prăfuit-rozalie (semnînd a hîrtie-indicator uitată mai mult în *secrtaire*-ul laboratorului), nu mai groasă decît foile, se poate citi, în al doilea caz, *februarie 1896*. Totuși, volumul lui Ionescu-Gion, s.a., are, din partea editurii Leon Alcalay (cealaltă broșură e apărută la Carol Müller), un portret al autorului, din care se-nțelege că „a murit subit în iunie 1904, lăsînd neterminate o mulțime de lucrări, între cari o monumentală istorie a câtorva orașe din țară.” Să fie vorba de-o reeditare de prin 1907? Se poate. Oricum, fișa biografică întocmită lui Gion, ce ne orientează spre-o asemenea ipoteză, îl arată ca pe-un aproape șef de cenacul, care primea în casa lui de pe strada Lucaci pe Hasdeu, Grigorescu, Tocilescu, Aristitza Romanescu, Haralamb C. Lecca, Cincinat Pavelescu, Radu D. Rosseti. Cuprinsul volumului, după astă măgulitoare prezentare, strînge o conferință ținută la 15 martie 1893, *Dacia Caterinei II*, un comentariu la un document cules de Eudoxiu Hurmuzachi, *O încercare*

Prin anticariate

De (orice) buzunar

de colonizare în țara românească și, în fine, un mult mai lung portret al lui Nicolae P. Mavrogheni. Ambalată retoric, istoria pe care o predă Gion are o deviză potrivită cu lucrarea „pentru toți” în care stă: „orice vi se pare neînțeles în prezinte, căutați-l în trecut, și-l veți înțelege îndată, poate mai bine și mai lămurit decît v' ați fi așteptat.”

Trec la portretul lui Mavrogheni, un clișeu de fotografie bucureșteană la care, neîndoielnic, Gion se pricepe. Poezioare din popor, pe care le vom găsi și, bunăoară, la Stahl, pusee de îndreptățire cronicărească a unui „principe fără triste” (adică fără noroc), literatură de curte căzută-n mahala și referiri, țineți-vă bine, la Thackeray și-al său *Vanity fair*. De toate, într-un document de mică istorie cu expresivități nu tocmai involuntare, pe care, apoftegmatic (sic!), Gion îl încheie așa: „Toți ceilalți fanarioți se încercară să adoarmă pe Români; singur Nicolae P. Mavrogheni voi să'i vază deștepti într'una... dar și băgați în năbădăi ca el.”

Sub titlu de *policier* în foileton scrie Dr. Urechia o lucrare medicală pe înțeles, din care, la 1896, volumul doi se-așteaptă: „*Dacă microbii ne vor da răgaz, și Domnul Müller bani* – ah! serviciile lumii editoriale... – *partea a doua a lucrării noastre nu va întârzia*.” Stilul, de pe vremea cînd boala și cura erau filozofie, prinde: „Ne-am molipsit, ziceți? Da, ne-am molipsit, dar ce e «molipsirea»? (...) Cum a trecut boala în noi, cine ne îmbolnăvește, cine ne omoară? Cine-i culpabilul?” Te-ai gândi, prima dată,

la vreun flagel social, monden, la beția de cuvinte, poate. Dar nu, medicul nostru vorbește de Babeș și Pasteur, de microbii care-au luat locul inconsistentelor „miazme” și „efluviu”. Ei bine, dacă Evul Mediu judeca ploșnițele, sau carii, secolul XIX condamnă bacilii, cocii, spirochetele, familie de răufăcători specializați, meritîndu-și moartea prin acid fenic, prin antiseptice. Nu rîdeți, fiindcă medicina lui Urechia începe să semene, sub pospaiul literar, cu o carte de drept. Semnalmentele acuzatului – *vegetale microscopice* (zîmbim...). Da, însă, merge logica mai departe, dacă sînt vegetale, se cultivă. Adevărat. Facem, și astăzi, cultură de microbi.

Pe urmă, înapoi la proza de moravuri (variate, deci, exerciții de stil...), căci „savanții, ființe eminamente indiscrete, și-au băgat microscopul pînă și-n alcovul microbilor.” Trecem, și aflăm mai apoi unde trăiesc microbii, și cu ce profesii utile se ocupă, atunci cînd nu fac rău. Cum? Dintr-o scrisoare a lor către casapul lor doctor (cine-i ucigașul?...), încheiată așa: „Primiți D-le doctor, expresiunea sentimentelor noastre cele mai puțin patogene.” Și roata se întoarce: „Vedeți, D-lor, odată cu descoperirea microbilor digestivi, ce revoluție în obiceiuri! Ca ce am mai bea ceai, cognac, șartreuză ori chiar Bitter Alexandru, ca să digerăm un prînz copios, cînd microbii digestivi ne oferă serviciile lor? – Baete, o cultură.” Adică, ironie! – „microbii dau moartea câtorva oameni, da, dar microbii fac posibilă viața lumii întregi! Trăiască microbii.” Mai e nevoie de volumul doi? Nu... O cârtică din care nu se mai scriu (vai ce searbădă, *glossy* și bătînd a reclamă e, azi, medicina popularizată...), cu umor și ironie, cu poantă și antifrază, pe care bine-ar fi s-o avem din nou, cu ilustrațiile ei naive, din vîrsta eroică a microscopiei, chiar într-o mică ediție de lux.

Simona VASILACHE

critică literară

Lovinescu fixa maturizarea criticului în jurul vârstei de patruzeci de ani. Pe lângă acuitate analitică, intuiție, gust, e nevoie de o solidă experiență care să completeze și să fundamenteze celelalte calități ale comentatorului de literatură.

E dificil, într-adevăr, să ne imaginăm un criticar profesionist și totodată ingenuu, făcând ochii mari în fața minunilor sau a prăpăstiilor artistice și găsind cu greu vocabularul adecvat pentru a-și exprima trăirile intime. Lovinescu însuși, marele nostru critic modernist, a traversat trudnic un lung interval formativ: între textele lui de tinerețe, impresioniste în sensul rău al termenului, și cele de maturitate, atât de bine scrise, există o distanță apreciabilă.

Urmărind-o pe Nicoleta Sălcudeanu, încă tânăra voce critică de la revista *Vatra* (e născută în 1960, fiind o componentă de ultimă oră a generației '90), e imposibil să nu-i dăm dreptate mentorului sburătorist – contrazis, altfel, prin suficiente exemple de critici egali cu ei înșiși de la bun început. Deși întâmpinat cu jerbe de entuziasm de către Alex. Ștefănescu ori Nicolae Breban, debutul editorial al Nicoletei Sălcudeanu (*Graffiti*, 1999) mi s-a părut profund dezamăgitor prin scriitura de o creativitate suspectă, autodestructivă. Confundând originalitatea cu prețiozitatea stilistică și afectarea atitudinii, autoarea pornise cu elan pe un drum evident lăaturalnic, derapând în nombrilism și ratând întâlnirea cu cititorul specializat (ca să nu mai vorbim despre publicul larg). Oricât am pleda pentru drepturile interpretative și libertățile artistice ale criticii, pentru epicitatea și infidelitățile ei creatoare, rolul central îl deține cartea pe care o deschidem, o citim și o analizăm. E curios să vezi cum dintr-o cronică literară reiese mai degrabă profilul criticarului decât cel al scriitorului, comentariul parazitând și sufocând textul. Un strop de umilință și mai mult realism nu i-ar strica acestei omnipotente instanțe evaluatoare...

Din fericire pentru Nicoleta Sălcudeanu, nivelul debutului se vede în mod clar depășit prin a doua sa carte de cronici, *Pasiente*, care continuă firul criticii actualității, după bucla reprezentată de editarea tezei de doctorat. După șase ani, figura de hârtie a criticarului și-a pierdut ori și-a corectat, în bună măsură, liniile stridente, ticurile stilistice, manierismele insuportabile, limpezindu-și conturul și devenind (cum spune chiar autoarea, despre alți critici) un mai „bun conducător de operă”. Există încă destule fragmente deficitare de prea multă, căznică, expresivitate, marcând paginile scrise până la pragul lui 2003. (Cronicele nu sunt date, dar le putem aproxima apariția urmărind anii în care au fost publicate cărțile comentate.) „Fatală” îi este încă Nicoletei Sălcudeanu practicarea stilului empatic, fără o minimă distanțare critică; vultele cu care înfășoară o carte oarecare de Alexandru Vlad sunt aproape aiuritoare: „Între metodă și experiențialism e cale foarte lungă. Acele mii de ani ce i-au trebuit luminii să le cunune se pot comprima prin practicile magiei albe ale hârtiei. Pentru a duce la bun sfârșit vrăjitoria, ai nevoie doar de câteva obiecte palpabile sau/ și inefabile: «fructul străveziu» și vulnerabil al sticlei de lampă, caligrafia efemeră a runelor de fum de pe concavitățile ei, un microscop, un caleidoscop și, foarte important, resemnare vigilentă față cu fragilitatea și agresivitatea versatilului cuvânt. Ca magia să-ți reușească trebuie, după ce le ai pe toate astea, să mai ai ceva din abilitatea dresorului de purici. Le închizi pe toate într-o cutie înaltă, prea înaltă ca ele să poată sări până la înălțimea capacului, le lași să salte în gol până la deznădejde, apoi, când ridici capacul și le pui la treabă, ca un destoinic dresor, le dai din sângele tău. Le așezi pe braț și, cu sacrificiu de sine, le lași să sugă sângele poporului. Sacrificiu interesat, lucid. Și o ultimă condiție: să te numești Alexandru Vlad.” (p. 112). Lectura aceasta extatică transformă nu numai opera recenzată, ci și propriul comentariu, în calupuri de text inintelgibil. La o extremă, comentariul

Daniel Cristea-Enache

CARTEA ROMĂNEASCĂ

Răsfățuri critice

Nicoleta Sălcudeanu, *Pasiente*, Editura Fundației Culturale Ideea Europeană, București, 2005, 172 p.

devine obscur, emfaza făcând cuvintele să sară în jurul nostru ca niște purici obraznici, nedresați: „Volumetrica scrisului divulgă în cele mai neașteptate momente prelingerii tandre și alunecări mierii în genuni curbe de subconștient, în cuiburi mici de liminarități, adesea în răspărul voinței autorului. De aici nevoia de poezie, nici ea lăsată de capul ei să-și exubereze fără cenzură frivolitățile. Îmbujorările se simt la tot pasul. Cel mai sever cenzor al lui Ion Pop este el însuși.” (p. 31). La cealaltă margine, mixtura de neologisme (vădit căutate) și colocvialisme (de un gust dubios) împinge analiza în vulgaritate: „Rafinamentul senzual al istoricului literar merge suficient de departe, încât chiar convinge că ridurile istoric-literare pot fi dezmiardate metodic, cu o tandrețe și fantezie hermenetică în stare să trezească din menopauză orice rutină acru instalată. Să transforme cea mai șleampătă gospodină literară într-o serpentiformă, toridă bacantă, ca mai apoi să-i sărute mânușițele.” (p. 58).

Între „modesteme” și o „hămesală expresivă”, „caligrafii feline” și urmărirea câte unei idei „solide, dulăpoase” (!), Nicoleta Sălcudeanu reușește să-și evidentieze și însușirile critice. În arierplanul acestei scriituri nevindecate, încă, de păcatele tinereților descoperim un fond consistent de lecturi și o capacitate reală de a decupa și expune structuri literare. Mai multe cronici remarcabile, reunite în volumul de față, o scot pe autoare în primele rânduri ale generației sale, venită, aceasta, după un moment (cel „optzecist”) caracterizat prin știința de carte, doxa filologică. Pe Mircea Iorgulescu îl admiră fără rezerve, pentru „infaibila și carteziana sa persuasiune”, dar mai ales pentru îndepărtarea acestuia de așa-numita „inginerie critică”, metoda devenită tiranică și transformată în metodică. De la Al. Cistelean, unul dintre magiștrii ei, preia o savuroasă – deși exagerată – analogie: „teoria literaturii îi e tot atât de utilă recenzentului pe cât îi e de folos îndrăgostitului teoria generală a femeii”. Citind *Geografia literaturii române, azi* de Cornel Ungureanu, face o observație fină: postmodern în instrumentar, criticul timișorean alege varianta subversivității, folosind conceptele multiculturalismului pentru a salva „oaze de identitate tare într-un ocean al globalizării moi”. În unele pagini din *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu remarcă, malițioasă, „un ușor iz de studenție în forma ei conservată, o discretă aromă de conspect”; iar previziunile lui Ion Simuț din volumul *Reabilitarea ficțiunii* sunt încadrate exact (și expresiv) în categoria anticipației, a S.F.-ului critic. Dacă pe marginea operelor lui Livius Ciocârlie scrie, cum și declară franc, texte „blegite” de simpatie, foarte bune sunt cronicile dedicate unor colegi de generație: Caius Dobrescu, Sanda Cordoș, Ciprian Șiulea, Tudorel Urian. Cu aceștia, și cu alți câțiva, Nicoleta Sălcudeanu are în comun personalitatea compozită, complexă și inevitabil scindată a celor suficient de maturi, în decembrie 1989, pentru a înțelege ce li s-a întâmplat, și prea tineri, azi, pentru a fi arondați fără rest generațiilor „captive” în comunism. Aflată între două lumi, această generație intermediară nu aparține cu totul nici uneia, însă dubla experiență a socialismului real și a capitalismului postrevoluționar, a totalitarismului și a democrației, își spune cuvântul. Orizontul de lecturi deschis în deceniile opt și nouă, în care „prohibiția” generalizată era compensată printr-o adevărată febră culturală, este incomparabil mai larg decât cel al tinerilor din ultimele promoții; de asemenea, experiența maturizării e mai amplă, mai accidentată, dureroasă. O consecință vizibilă a acestei structuri de amfibie o reprezintă, în cronicile Nicoletei Sălcudeanu, tentativele repetate de a surprinde o *mască* a scriitorului și de a prezenta, cu satisfacție, trăsăturile pe care aceasta le ascunde. Alegorismul pronunțat al literaturii din timpul comunismului, codul parabolic și limbajele ei specifice determină o astfel de procedură critică: autoarea caută cu energie breșe, fante, interstiții și firide textuale prin care să ajungă la adevărul secret al operei și al omului care a scris-o. La un moment dat, atâtea firide ajung să obosească. Nu toate operele sunt, neapărat, niște labirinturi în care să te pierzi; după cum nu toți creatorii de literatură sunt figuri misterioase, ascunse îndărătul unor măști până la momentul în care vine Nicoleta Sălcudeanu să ni-i dezvăluie.

Critic și criticar de autentică vocație, probată prin aceste *Pasiente*, autoarea ar trebui să-și mai tempereze răsfăturile de domniță întinsă leneșă pe canapea și citind literatura română ca pe o colecție de enigme.

Erată:

În articolul „Lamento pentru un prieten” din nr. 22, p. 15, col. 1, rândul 11 se va citi corect: „Născută la 18 noiembrie 1924 la Galați...”

critică literară

Gheorghe Grigurcu

SEMN DE CARTE

Jurnalul unui incompatibil

Jurnalul e o lucrătură pe detalii. Fiecare zi e un detaliu al duratei pe care autorul îl execută cu mai mare ori mai redusă migală, mai aplicat ori mai neglijent, nu o dată cu artă de miniaturist. Dar însumarea amănunțel, atunci când se efectuează pe un arc de timp mai amplu, dă un tablou, adică o „sinteză”, o imagine globală care poate fi abordată în două feluri, fie luând în seamă ochiurile broderiei, infinitezimala compoziție ca un copios catalog al clipelor, fie urmărind perspectiva cu miză istorică mai mult ori mai puțin pronunțată. Creator al unui considerabil sistem autobiografic (două volume de memorii plus șapte volume de jurnal), Constantin Mateescu se dovedește un maestru al îmbinării celor două planuri. Așternind innumerabile „notații simple, adesea semnificative”, e perfect avizat de circumstanța că „istoria se scrie din detalii”. „Zbenguiala” celor din urmă, aparent fortuită, reprezintă o condiție a verosimilității documentare (evidentă finalitate a întreprinderii), căci ea are loc pe liniamentele unor direcții nu doar lăuntrice ci și exterioare, disciplinându-se „în mers”. Zumzăitoare asemenea unui stup, cartea revelă totuși o ordine, o coerență a înregistrării și judecării, a prezenței eului unitar implicat în obiectiva desfășurare a fenomenelor. Notația „simplă” e meșteșugit întoarsă din condei, astfel încât, deseori, să sugereze generalități. Domesticitatea și livrescul cooperează pe fundalul în acuarelă al unui „pustiu” epocal: „Fac piața: gem, roșii, brinză, castraveți și gogoșari. Și fructe. Deodată ploaie. Refugiat în librăria «Eminescu». Pustiu, deși oferta de carte e ispititoare. O vânzătoare se plinge că nu vinde nici măcar literatură de divertisment. Fidela clientelă a librăriilor a dispărut, flagelul sărăciei i-a lovit în plin pe intelectuali, oricum pe aceia deprinși cu exercițiul lecturii”.

De fapt întreaga scriere apare axată pe această melancolică mărturie a intelectualului aflat „sub vremi” incve. Constantin Mateescu reface pas cu pas drumul unui „intelighent” reprezentativ, „călare pe două epoci”, cea dinainte și cea după '89, ambele tarate de imperfecțiuni, ultima poate mai întristătoare intrucât a „consumat” rezervele de speranțe pe care le posedă prima. Nu avem a face decât rareori cu propoziții abstrase, dozate acestea, când se ivesc, cu grija cu care un prozator se ferește de speculația nudă ca de-o improprietate. De regulă conturul unor situații cunoscute e umplut de culoarea datelor concretului, grăitoare precum un alibi al constatărilor de ansamblu. De remarcat tonul reținut al diaristului. Rareori explicit polemic și niciodată apelând la diatribă, acesta dă glas decepției printr-o elegantă disciplină a umorii presupuse: „Fac ordine în

sertare. Arunc un teanc de manuscrise, cu precădere din prima tinerețe literară, între care scenarii cinematografice ce s-au împotmolit prin studiourile (numerotate școlărește 1,2,3) conduse de directori sau redactori ca Mircea Sântimbreanu, Baran, Oprea, Dumitru Solomon și alții pe care, din fericire, i-am uitat”. Dincolo de hățișul de interferențe, materia e ordonată pe două șiruri, ca-ntr-un joc de oglinzi paralele. Pe de-o parte trecutul antedecembrist, pe de alta prezentul „tranzitiei”, comunicând printr-un numitor comun, cel al deziluziei. Acest trecut (încă neepuizat) se insinuează mereu în actualitate, frecvent stîmțit de lectura unor cărți în care e depozitat într-un chip inconvenabil pentru protagoniștii săi: „O carte Pruteanu-Petru Dumitriu (interesant concubinaj de nume). Romancierul înseamnă pentru mine «Drum fără pulbere» și «Pasărea furtunii», incluse de Crohmălniceanu în bibliografia obligatorie pentru examenul din anul patru la Filosofie. (...) Am sentimentul, cînd parcurg volumul de confesiuni, că înot într-o mocirlă pestilentă”. Sau într-o materie mai nuanțată: „Reiau la întimplare pagini din Zăciu. Momente de mare inspirație dar și frecvente repetiții, judecăți pripite, rateuri. Impresionantă bogată viață literară pe care a dus-o (veritabil «activism de breaslă»), în «vis-à-vis» cu sihăstria mea anostă, departe de zgomotoasa forfotă (adesea nu lipsită de avantaje extraliterare) a colegilor din tagma scriitoricească”. Sau, dimpotrivă, cu un puternic accent contrastant: „Citesc cu emoție «Ultimul cuvînt» de Mircea Vulcănescu. Generația noastră se resimte de absența unor caractere de calitate și înălțimea morală a acestor oameni care s-au stins în puscăriile politice dejiste”.

Regretabil, prezentul nu e mai puțin întunecat, învederînd o continuitate subterană a anomaliei, o stagnare, un blocaj care contravine flagrant așteptărilor celor ce-au crezut (cu naivitate, însă, am putea zice, cu o naivitate salutară!) a inaugurarea o „viață nouă”. Penibila forfotă a mizeriei s-a conservat în climatul unui balcanism ce pare etern: „Fac piața la Traian pentru schimbare de decor. Același peisaj oriental, aceeași lume «de tranziție». Plouă. Un preocupat își varsă zoaiele dintr-o găleată pe pantalonii mei, nici vorbă să se rușineze, dimpotrivă, istoria i se pare amuzantă. Vecinii de trabă își văd de treabă, un fapt divers, e-he, prin cite pătăranii deochiate au trecut! Caut «22» și «România literară», «nu se află». De un prost-gust tangent la sinistru se infățișează campania prezidențială din 1996, purtată de nu mai puțin de 16 pretendenți pentru fotoliul de la Cotroceni, urmărită pe micul ecran: „Înghesuși de-a lungul unei mese, preopinții și-au debitat pe rînd discursul ca niște automate, pe un culoar ce n-avea nici o legătură cu intervențiile anterioare – un fel de dialog al surzilor. În linii mari s-au spus aceleași lucruri... Discuția a fost condusă cu aplomb de Dionisie Șincan și Șoloc, ce n-au pierdut prilejul să-și exhibe stilul stalinist cu care ne-au intoxicat la Radio și Televiziune în anii de restriște. Întristătoare alocuțiunea lui Niculescu, vecinul de pe strada Gării, propus de un partid «al automobilistilor», al cărui nume mă trimite la comedii burlești ale lui Chaplin”. Masele nu au o conștiință proprie, manipulate fiind de către demagoii mai abitriți ca înainte, cînd oferta cinică inclusiv prin unicitatea ei le făcea mai circumspecte: „Umooarea oamenilor e ca o pastă pe care poți s-o modelezi după dorință”. Această umanitate alienată reverberează sugestiv în peisajul dezolant al „blocurilor” socialismului, veritabile „cutii de locuit”, cum le aprecia Mircea Eliade, arhitectură a colectivismului înrobitor: „Cvartalul, construit în anii dictaturii, e conceput ca o conservă din blocuri din beton alinate într-o ordine cazonă, cu trepte infect mirosoare pe care stau de vorbă «la drum de seară» femei în vîrstă cu pisici în brațe, neveste de șoferi sau muncitori la fabricile din apropiere, putane obosite cu termen de funcționare expirat, puștani jechoși și traficantii de droguri”. Nici zona culturală nu face o figură mai favorabilă. În același an, 1996, scriitorul află că o bibliotecară a primit ordinul (neverosimil, proletcultist *post festum!*) de-a arde fără discernamînt toate cărțile apărute înainte de 1948: „Sînt siderat. (...) Pierdut o zi în bibliotecă, răbduliu, cotrobăind prin rafturi colbuite, citînd la întimplare pagini, casete editoriale, mîngiind coperte și legături în pinză, socotind cam ce-aș putea salva din naufragiu. Ales vreo șaptezeci de opuri (ediții princeps în majoritate) semnate Iorga, Arghezi, Lovinescu, Blaga, Radu Gyr, Holban, Camil, Hortensia Papadat-Bengescu (ce suferință să optezi pentru o carte în detrimentul alteia sortită dispariției!) pe care le-am îngmădit într-o

valiză. Autodafé magnific, demn de execuțiile Inchiziției. De dimineața pînă seara au ars în curtea școlii șase mii de exemplare. Priveam perplex cum sînt aneantizate atîtea pagini de înțelepciune”. Îți vine să repeți adagiul că viața întrece orice imaginație... Viața literară se retranșează și ea în bună măsură pe vechile poziții, se baricadează în conformism, comoditate, ipocrizie. În chip simbolic, poarta redacției *Vieții Românești* e ferecată la ora 12: „Funcționarele «Asociației» au «zi scurtă» (preluată din bagajul obiceiurilor comuniste)”. D-na Bedrosian de la Cartea Românească îl expediază pe autor pe motivul „neincadrării” în planul editurii: „Programul editorial în care figuram (din vremea lui Călin) e «desuet». «Va trebui s-o luăm de la început», îmi spune, adică va repartiza volumul unui nou redactor. Să o sun peste o lună! Se simte în vocea ei ostilitate, nepăsare”. Nu altminteri e tratat de Marin Sorescu, pe atunci ministru al Culturii: „Două minute cu Marin Sorescu, pe care-l rog să intervină la «Cultură», ca să obțin OK-ul pentru vânzarea «Povestirilor de adormit Ancuța». Ezită, e preocupat, nervos, se vede că n-are timp de mine. (...) Se încheie astfel o veche prietenie «cordială». La televiziune se difuzează o emisiune pompoasă dedicată lui Dinu Sărau: „Participă Răzvan Theodorescu, Răpeanu, Păunescu și Prea Sfințitul Gherasim de Râmnic. Exces de laude și omagii, pînă și Sadoveanu (care iubea cu lăcomie encomiile) s-ar fi simțit ușor incomodat”. În urma „evenimentelor”, oamenii scrisului au ajuns prada „făcătorilor de carte”: „Aceștia vînează cărțile vandabile și îi plătesc pe autori la limita decenței. Nimic de îndreptat. Majoritatea scribilor își tipăresc pe banii lor «produșul». Ș.a.m.d.

Cum reacționează scriitorul? Într-o pasă neagră, exclamă patetic: „Sînt clipe cînd îmi pare rău că m-am născut”. Cînd e mai calm, încearcă a se consola printr-o imersiune într-un trecut mai îndepărtat decît cel ce alcătuiește o parte a traiectului existențial propriu, un trecut vecin cu imaginarul, frisonat de iluzie. Realul aberant cu repetiție e pus în paratenză. Trăgînd linia „sub cenușa trecerii zilei”, după cum scrie Barbu Cioculescu, diaristul se repliază în accepția fantastică a unor timpuri constrînse astfel la un efect cathartic. Visează cu ochii deschiși: „Sînt aruncat într-o halucinantă lume dispărută, populată de fantasmă”. Dacă femeile din preajmă îl dezamăgesc (mostre: „femeia, de o frumusețe periferică, fardată violent, își potrivește bucele – brățări, inele, unghiile vopsite în albastru. Limbaj argotic, dacă nu vulgar”; „Femeile au abordat toalete de sezon, își plimbă tinerețea pe tocuri prea subțiri, se simte [la unele din ele] recenta debarcare în urbanitate”), nimic nu-l oprește a se deda unor adorații fantomale: „Michel către Maria Cantacuzino: «mi-e dor de toi» (din Kisingen, 1882). Cînd mai auzi asemenea alcătuire romantice-încîntătoare de cuvinte?”. Între „iubirile” d-sale de tinerețe, cu caracter virtual, este etalată Maria Suțu (născută Cantacuzino), cu care ar fi „conviețuit o vreme” cu prilejul unor cercetări efectuate la „Arhivele” din Râmnic: „O doamnă Bovary, balcanică, de stirpe princiară, frumoasă, cocheta, răsfațată, al carei soț cu mult mai vîrstnic călătorea adesea prin străinătate de unde-i trimitea epistole fierbinți, punctate cu puseuri de-o maladivă gelozie. (...) Era fermecătoare, spirituală, fremăta de viață, trăia în miezul vieții mondene notată cu atîta acribie de Claymoor. (...) Cu toată ușurătatea cu care și-a jucat destinul, mărturisesc jenat că o mai iubesc și astăzi”. În felul acesta, prozatorul se predă fără condiții poeziei...

Hotărît lucru, Constantin Mateescu aparține clasei de scriitori incompatibili atît cu regimul comunist cît și cu cel postdecembrist, spre tăioasă deosebire de „abili” care le-au slujit pe ambele ori de opoziții de dată recentă, *exempli gratia* un foarte reputat moralist și gazetar, „excelent”, însă dezavantajat de faptul că „elocvenței sale, argumentației și substanței discursului politic i se opune imaginea de «colaboraționist» căreia contemporanii nu i-o pot trece lesne cu vederea”. Un astfel de autor nu poate fi agreeat (și simte clar o atare atitudine) de către cei ce s-au aliniat în diverse grade la „doctrina și tematica” trecutului regim ce și-a supraviețuit. În spatele amăgitoarelor fraze elogiase, d-sa percepe „nu atît năduful sau suspiciunea ci mai degrabă reproșul surd împins pînă la animozitate, de parcă aș fi comis o necuviință că am preferat onestitatea și marginalizarea în loc să lupt pe baricadele demenței colective”. Cred că avem în privința aceasta o experiență comună... ■

Constantin Mateescu, Jurnal de tranziție (1994-1996), Ed. Almarom, 2005, 372 pag.

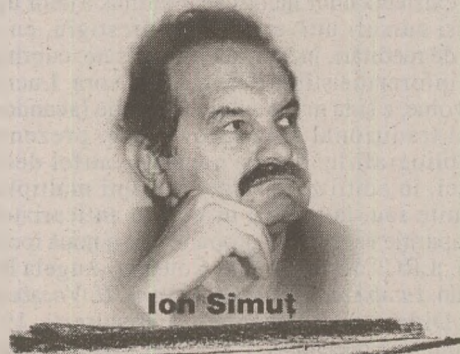

istorie literară

Meritele lui Timotei Cipariu (1805-1887), de la a cărui naștere s-a împlinit anul trecut bicecentenarul, nu sunt ușor de evaluat, pentru că avem în față un savant de secol XIX, comparabil cu B. P. Hasdeu în complexitatea operei. Nu și în influența asupra lumii culturale românești. Dezavantajul canonicului de la Blaj a fost faptul că a activat în condițiile politice limitate ale românilor din Transilvania de dinainte de Unire și că filologia ardeleană era receptată dincolo de Carpați prin prisma exagerărilor latiniste, combătute virulent de Titu Maiorescu. Dar Timotei Cipariu a trudit ca un benedictin la tezurizarea patrimoniului cultural românesc de până la el (psaltiri, tetraevangeliare, pravile, ceasloave, liturghiere, mineie etc.), adunat cu mult zel în excepționala bibliotecă personală și selectat în 1858 într-o *Crestomație sau Analecte literare*, aflată la concurență cu *Lepturariul* lui Aron Pumnul. Biografia sa de preot greco-catolic, cetățean al patriei transilvane, român militant cu moderație pentru drepturile conaționalilor, cărturar cu o vocație științifică foarte diversă și cu o viziune cuprinzătoare asupra trecutului și asupra contemporaneității, călător avid de lumea civilizată, literat și gazetar – biografia sa este prin sine însăși, prin toate sinuozițiile și încercările ei, o mărturie culturală complexă, caracteristică pentru secolul al XIX-lea transilvan. Folosind două latinisme care i-au plăcut lui Timotei Cipariu, am putea spune că viața și opera sa reprezintă împreună un *testimoniu peculiar*, adică o mărturie specifică.

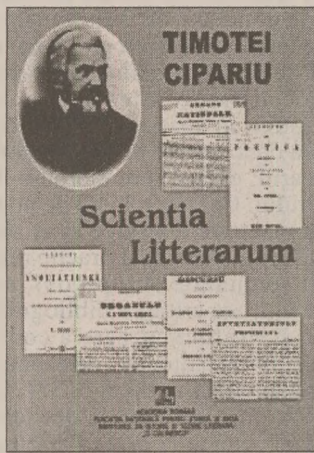
Pare că ar fi destul de ușor de distins în întinsa operă a lui Timotei Cipariu două sectoare bine delimitate, care solicită astăzi, pentru a fi evaluate cum se cuvine, competențe adecvate. De o parte se poate situa opera științifică a filologului și a lingvistului, construită pe o vastă erudiție de istoric al limbii, latinist, slavist, comparatist, dialectolog, polihistor bazat pe izvoare mai vechi sau mai noi. Acest sector al activității cipariene și-a propus să-l restituie o serie de trei volume de *Opere*, din care au apărut până acum numai două: primul în 1987, într-o ediție îngrijită de Carmen-Gabriela Pamfil și prefațat de Gavril Istrate, cuprinde chintesenta operei lingvistice, adică *Principie de limbă și de scriptură* (apărute inițial, în 1847-1848, în periodicul „Organul luminării”, inițiat la Blaj de Cipariu, iar în volum în 1866), *Elemente de limbă română după dialecte și monumente vechi* (Blaj, 1854) și *Crestomație sau Analecte literare din cărțile mai vechi și nouă românești, tipărite și manuscrise, începând de la secolul XVI până la al XIX, cu Notiță literară* (Blaj, 1858); volumul al doilea, apărut în 1992, în aceeași îngrijire, prefațat de Mioara Avram, cuprinde lucrările din domeniul gramaticii; al treilea ar urma să restituie scrierile lingvistice și filologice ale Timotei Cipariu din revista sa de specialitate „Arhiv pentru filologie și istorie” (1867-1872) și din alte periodice. Toate scrierile din acest domeniu nu prezintă astăzi interes decât pentru specialiști, demonstrând ceea ce Nicolae Manolescu numea – în alt context – „tristețea erudiției”, adică perimarea și definitivă istoricizare. Timotei Cipariu a contribuit la impunerea temporară a principiului etimologic în scrierea limbii române, până ce nu a biruit, în revanșă, principiul fonetic. Purismul latinist în vocabular și etimologismul în scriere au fost forme de retardare a limbii române, forme de rezistență la o modernizare absolut necesară și firească, dar temporară obversă.

De cealaltă parte se află opera foarte diversă a literatului iluminist, preocupat de poetică, retorică, gazetărie, poezie, călătorii, relații publice, comentariu biblic, discursuri oficiale și – ceea ce e destul de neașteptat – mărturisiri despre sine. Mircea Zăciu a inclus sectoare din aceste domenii în trei volume publicate (ce țin să epuizeze genul specific al fiecăruia) în colecția sa de istorie literară „Restituiri”, de la Editura Dacia: *Jurnal*, ediție îngrijită și prefațată de Maria Protase, 1972; *Poezii*, ediție îngrijită și prefațată de Nicolae Albu, 1976; *Discursuri*, ediție îngrijită de Ștefan Manciulea și Ion Buzăși, cu prefața acestuia din urmă, 1984. O antologie reprezentativă realizează Ion Buzăși în 1999 în volumul *Pagini literare*, apărut la Editura Minerva. După cum se vede, din 1970 încoace a existat emulație în jurul operei lui Timotei Cipariu, dacă mai punem la socoteală și cărțile care i-au fost consacrate în mod special de către Jozsef Hajos (1987), Valeriu Nițu și Traian Vedinaș, în colaborare (1988) și Mircea Popa (1993). E un bilanț bibliografic

Ion Simuț

Un savant de secol XIX

Timotei Cipariu, Scientia Litterarum, ediție, prefață, micromonografii, comentarii, note enciclopedice, glosar, indici, bibliografie de Stela Toma, Academia Română, Fundația Națională pentru Știință și Artă, Institutul de Istorie și Teorie Literară „G. Călinescu”, București, 2004, 618 p.

bogat, de care nu se bucură posteritatea nici unuia dintre contemporanii ardeleni ai lui Timotei Cipariu: G. Bariț, Simion Bărnuțiu, Al. Papiu-Ilarian sau Andrei Șaguna. Să nu uit nici restituirea fondului masiv de corespondență a lui Cipariu cu Bariț în volumul IV, din *George Bariț și corespondenții săi* (1978). Cu toate acestea, două grave insatisfacții persistă: nu s-a realizat până acum o ediție completă de opere Cipariu, care ar fi trebuit de mult să existe, și nu avem o mare monografie exhaustivă consacrată cărturarului ardelean.

Spre bicecentenarul Cipariu, în 2004, editoarea Stela Toma și-a îndeplinit proiectul unei cercetări de-o viață: o antologie comentată din vasta operă a literatului Timotei Cipariu, pusă sub titlul totalizator *Scientia Litterarum*. E o ediție de 600 de pagini, format mare, ce străbate meticolos domeniile scrisului literar ciparian: poetică, publicistică, discursurile, confesiunile, poezia, folclorul, istoria literară și traducerile. E pentru prima dată restituit (p. 9-142) tratatul *Elemente de poetică, metrică și versificație*, datând din 1860, ce avea în românește numai precedentul lui Heliade Rădulescu, ale cărui *Reguli de gramatică poeziei* din 1831 erau o traducere după o compilație. E interesant nu doar pentru erudiție (sunt referințe la peste 200 de surse), ci și prin sistematizarea originală a problemelor de poetică, metrică și versificație, despre „natura poeziei” (lirică, epică, dramatică și subdiviziunile lor) și despre „forma poeziei” (limbă, stil, elocuție, prozodie etc.). Orientalistul Cipariu are considerații despre „versificare arăbească”, iar exemplificările

poeticianului se întind de la greci și latini la clasicii francezi, germani și italieni, de la poezia noastră populară și Dosoftei până la Gh. Asachi, Heliade, Alecsandri, Cârlova și Bolintineanu. Aș zice că nu se putea o receptivitate mai generoasă a unui canonic!

Pentru sectorul de publicistică, Stela Toma adoptă descrierea micromonografică, extinsă și edificatoare (p. 148-263), pe teme, tendințe, genuri și retorici, a celor trei gazete inițiate și conduse de Timotei Cipariu: „Organul luminării” (autointitulată „gazetă bisericească, politică e literară”; săptămânal, 70 de numere, din 4 ianuarie 1847 până în 28 aprilie 1848; introduce pentru prima dată în ziaristica românească alfabetul latin), „Organul național” (apare tot săptămânal din 12 mai 1848 până în 29 septembrie 1848, cu același triplu profil, în grafie latină; interesantă pentru conținutul politic referitor la revoluție) și „Învățătorul poporului” (săptămânal apărut din 12 mai 1848 până în 6 octombrie 1848, cu caractere chirilice și conținut tipic iluminist). Un sinopsis al sumarului fiecărui număr ne dă o idee foarte clară (sau „apriată”, cum ar zice Cipariu) despre preocupările gazetăriei transilvane. La capitolul publicisticii cipariene, Stela Toma se dovedește cea mai bună cunosătoare în raport cu toți ceilalți cercetători. Dar nu numai aici. Excelența investigațiilor, a contextualizarilor și a interpretărilor Stelei Toma se vede și în celelalte capitole: discursurile, confesiunile (adică jurnale de călătorie, memorii, epistolar), versurile, folclorul și traducerile – din care editoarea oferă eșantioane semnificative, însoțite de comentarii bine documentate și foarte atent argumentate. Aici există precedentele unor cercetări pe care le-am menționat și de care Stela Toma ține întotdeauna cont cu onestitate profesională. Face completări, observații critice justificate de familiaritatea cu obiectul de studiu și corectări de istorie literară în privința paternității unor texte. Preotul celibatar e un sentimental sfios, un romantic autocenzurat ce nu vrea să-și dezvăluie numele ca autor al unor elegii de dragoste stinsă. Într-un sonet trimis lui G. Bariț simte în sine „un foc prea fierbinte”, pe care îl ascunde „supt șapte tari peceti” (p. 396-397), dar cere să nu-i fie deconspirat numele: „că știți că io nu voiesc să figurez de poet” (p. 389).

Extrem de interesant mi s-a părut sectorul de critică și istorie literară, unde Stela Toma plasează câteva atitudini demne de un comentariu mai stăruitor. Într-un articol din „Foaie pentru minte, inimă și literatură” în 1854, Timotei Cipariu se arată total nemulțumit de felul în care editorii orădeni publică antologia de poezie *Versuinții români*, mai ales pentru opțiunile de limbă, dar și pentru calitatea lamentabilă a versurilor. Se apără de eventuala acuză de invidie: „fiind io abia un biet prozeist românesc, pentru că în tinerețe și io m-am scăpat de mi-am pierdut timpul cu asemenea jucărie; numai de unami pare bine, că, ce s-au tipărit dintr-însele, nu-s semnate cu numele meu și așa doară voi scăpa și de această numire încântătoare” (p. 450). Prefața lui Cipariu la *Crestomația* din 1858 este un adevărat act de istorie literară, prin care antologatorul își dovedește conștiința responsabilă a tradiției, raportându-se la toate scrierile românești din secolele XVI-XVIII pe care le cunoștea (p. 452-456, mai pe larg în ediția citată de *Opere I*, 1987). Un document ce ar merita analizat pe îndelete e scrisoarea polemică de răspuns, adresată susținătorilor bucovineni ai *Lepturariului* lui Aron Pumnul, contestatarii ai *Crestomației* cipariene (p. 458-470). E deopotrivă un conflict regionalist, ce implică valorile acceptate, versiunile filologice ale textelor și cercurile de influență didactică ale celor două antologii.

Stela Toma, editoarea a *Psaltirii* lui Coresi (1976), a *Istoriei ieroglifice* (1973) și a *Hronicului...* cantemirian (I-II, 1999-2000), realizează cu mari eforturi documentare, filologice, editoriale, o selecție reprezentativă din opera scriitorului Timotei Cipariu, însoțită de un aparat critic ce satisface toate exigențele. Ediția-antologie e rezultatul unui proiect urmărit cu intermitențe patru decenii (p. XII). E un act cultural superb, cu atât mai mult cu cât Timotei Cipariu, una dintre cele mai cuprinzătoare conștiințe ale timpului său, ne interesează astăzi mai mult ca legendă decât ca operă. Ediția Stelei Toma ne dă o idee convingătoare despre coordonatele multiple ale activității unui savant și scriitor reprezentativ pentru secolul al XIX-lea transilvănean. Ceea ce echivalează cu acreditarea unei legende. ■

actualitatea

Constantin Toiu

PREPELEAC

Pe moment

Scriind imprudent – anii trecuți – la rubrica mea, articolul săptămânal, despre Grecia campioană europeană de fotbal, înainte de a se juca propriu-zis finala, ca românul deștept și nu prea învățat cu marile victorii, și temându-mă că mai mult decât rezistența eroică din preliminarii a urmașilor lui Ulise, nu se putea – (insistând mai mult pe devotament) –, ratasem lovitura, eu, care de obicei le nimeresc...

Lăsasem titlul, în doi peri... Dar n-a fost să fie **Termopile**, dezastrul celor 300, în cap cu eroul, cu leonida – a fost **Salamina!**..., biruința istorică, nebunia lui Xerxes, înfrânt, bătând cu vergile marea, Helespontul, că-i inecase corăbiile...

Victoria, decapitată, de la Luvru, o fi tresărit, **pe moment**, recăpătându-și capul și tipătul teribil, probabil, în cinstea uriașei probe sportive, agitându-și aripile viguroase, ca să scuture poate de pe ele praful parizian al muzeului...

*

O echipă de fotbal, așa dar,... (e drept, antrenată de un neamț, pe care-l chema, culmea, și Otto, ca pe cel dintâi împărat german)... ca și cum însuși Temistocle, făuritorul flotei elene, învingătorul de la Salamina, s-ar fi amestecat, **pe moment**, într-o afacere europeană de fotbal, aruncând Grecia drept în secolul cinci al epocii dinaintea lui Cristos – știți, secolul cu dialogurile lui Platon...

*

Deschid **Banchetul** și citesc la pagina 146 a traducerii lui Bezdechi:

... **Iar voi, slugi, și oricine mai e pe aici dintre profani și neciopliți, puneți-vă cel mai gros zăvor la urechi...**

Sigur, este vorba de altceva. E vorba de Spirit, de aristocrația gândirii, în care se amestecă toți cizmarii și toți mocofanii... și căroră Divinul le interzice să privească mai sus, de obiectul muncii lor, sandalele...

*

Deși, nici fotbalul, ca orișice rafinament, ca orice performanță a inteligenței nu poate fi la îndemâna oricui... a lu' nea Gicu, a lu' nea Nicu, ori Mitică...

*

Numai hoți și barbugii... În loc de mari luptători, în loc de mari jucători, – nici un **Termopile**, vasăzică... Și nici vreo **Salamina!**...

În loc... – numai afaceri dubioase, șarlatanii, lovituri **pă moment**.

*

Hopa, Cioran, – probabil după Caragiale, ... susține că la noi, în țara românească... totdeauna important **e doar momentul, ... ce se întâmplă pe moment**.

Hm. Dar depinde, ce...

De normalitatea funcționării unei culturi ține și existența unor lucrări de referință, a unor tratate și cursuri universitare de prestigiu, cu zeci de reeditări, în variante actualizate, cuprinzând informație științifică de ultimă oră. Lucrurile par să evolueze și la noi în această direcție (abandonând modelul tradițional al cărților citate, prezente în toate bibliografiile, dar de negăsit – altfel decât în biblioteci, în ediții zdrențuite, în copii multiplicat în galbenite sau, la prețuri uriașe, în anticariate). O recentă apariție exemplară propune într-o nouă ipostază celebrul „LRC” din 1974 (Ion Coteanu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană. II, Vocabularul*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1975), reeditat după un deceniu (Ion Coteanu, Narcisa Forăscu, Angela Bidu-Vrânceanu, *Limba română contemporană. Vocabularul*, ediție revăzută și adăugită, 1985), de atunci nelipsit, timp de 20 de ani, din bibliografiile și programele de studiu filologice; a fost cursul universitar de lexicologie românească pentru zeci de generații de studenți la Facultatea de Litere din București și o lucrare științifică extrem de citată. Ipostaza sa reinnoită este o carte surprinzătoare – Angela Bidu-Vrânceanu, Narcisa Forăscu, *Limba română contemporană. Lexicul* (București, Humanitas Educațional, 2005) – care reușește să păstreze calitățile esențiale ale vechiului volum, dar mai ales să îl modernizeze cu succes. Cele două autoare nu au nevoie de prezentări: sînt specialiste incontestabile în domeniu, au scris numeroase cărți și articole fundamentale de lexicologie. Volumul e marcat în primul rînd de stilul lor științific, caracterizat de rigoare, claritate, definire sistematică a conceptelor. Se realizează astfel, în spațiul relativ redus al cărții, o impresionantă concentrare de informație. Limbajul descrierii nu e arid; exemple numeroase îl fac și mai accesibil cititorului. Cel puțin la fel de mare e meritul actualizării perspectivei teoretice și al aducerii la zi a informației. Capitolele au fost practic rescrise (toate preluările sînt semnalate scrupulos), s-au inserat paragrafe de examinare critică a bibliografiei recente, de rediscutare și problematizare a conceptelor în contextul actual (sînt menționate, de exemplu, criticile aduse între timp analizei semice, p. 32). Ca și în alte lucrări ale autoarelor, un interes deosebit prezintă aplicarea analizei semice la critica dicționarilor – și în genere deprinderea de a deconstrui critic definiția de dicționar. Pentru formarea unor specialiști în domeniu, este esențială stabilirea unor repere din bibliografia românească și din cea străină; se realizează astfel un echilibru între aplicațiile asupra limbii române și teoria generală lexicografică, ilustrată de multe titluri recente (mai ales din școala franceză).

Sînt dezvoltate în carte capitolele teoretice generale, cele despre relațiile semantice și despre cîmpurile lexico-semantice; nu mai apar însă capitole despre formă – descrierea structurii fonetice a cuvîntului și mai ales inventarierea procedeelelor derivate. Această schimbare de accent și de structură e pînă la urmă un mare avantaj, pentru că îi permite lucrării să se concentreze asupra sensului lexical, conferindu-i astfel mai multă unitate (în versiunea anterioară era mai vizibilă diferența de stil și interese dintre autori). Punctele de rezistență sînt analiza semică, contextuală, contextual-stilistică a polisemiei; descrierea lexicală a tropilor (metafora și metonimia) și a raportului dintre denotație și conotație; prezentarea surselor omonimiei și a tipurilor de omonime (omonimia tolerabilă și intolerabilă, totală și parțială etc.); inventarierea unor efecte stilistice ale omonimiei și ale paronimiei (jocuri

de cuvinte, calambururi, ilustrate inclusiv prin exemple din *Academia Cațavencu*, p. 86), ca și a efectelor sinonimiei și antonimiei.

În versiunea veche era mai pronunțat aspectul tehnic, metodologic al disciplinei: lucru normal atîta vreme cît cartea reprezenta și un manifest structuralist al epocii, exprimînd o dorință de inovație, de modificare a unui anume fel tradițional de a descrie lexicul. Între timp, semantica lexicală structuralistă a devenit ea însăși o tradiție respectabilă, astfel încît greutatea demonstrației cade pe ideile fundamentale și pe rezultatele obținute, putîndu-se discuta detașat despre atît despre posibilitățile cît și despre limitele analizei semantice.

Rodica Zafiu

CRONICA LIMBII

Lexicul

Studierea cîmpurilor lexico-semantice – care vizează printre altele și „specificul semantic al limbilor” (p.146) – beneficiază de multiplicarea în timp a descrierilor particulare (multe datorate chiar autoarelor cărții). Cîmpurilor exemplare, cel mai ușor de delimitat și de comparat, păstrate ca modele de analiză – nume de rudenie, termeni cromatici, denumirile locuinței, denumiri de instituții – li se adaugă în această ediție un eșantion de analize ale cîmpurilor abstracte – microcîmpuri din vocabularul afectivității (dragoste / ură, bucurie / tristețe etc.). Pentru această zonă semantică (tocmai pentru că a fost neglijată) se manifestă un interes sporit în ultima vreme, ca în genere pentru aspectele emoționale și evaluative ale limbajului. Extinderea cercetării asupra lexicului afectiv e și o dovadă concretă a capacității de adaptare a modelului teoretic.

Avînd toate avantajele care confereau autoritate vechii versiuni, fiind deci sistematică, solidă, echilibrată, didactică în cel mai bun sens al cuvîntului, *Limba română contemporană. Lexicul* este în același timp o carte nouă, modernă, actuală. ■

DEUTSCHE WELLE

Un radio din inima Europei!

88,5 FM – BUCUREȘTI

Programul DW în limba română:

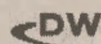
13:00 -15:00 - Miezul zilei în actualitate (zilnic)

Știri la 10:00, 12:00, 16:00 (luni – vineri)

Știri în germană și engleză – zilnic din oră-n oră!

Și muzică bună – pop, clasic, jazz!

Deutsche Welle
53113 Bonn/Germany
www.dw-world.de

Literatura

Paul Miron la 80 de ani

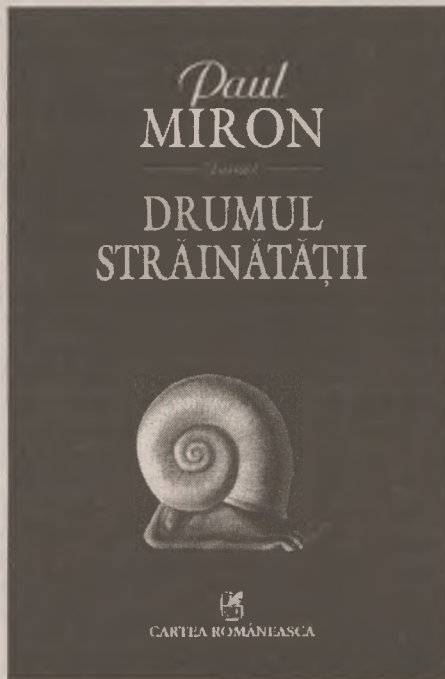
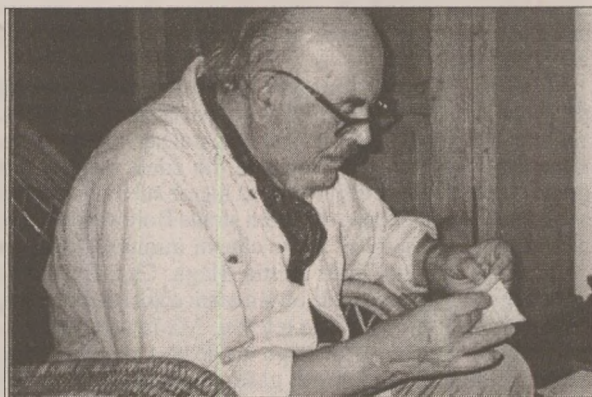
Simplu clasic după care poți recunoaște declinul mentalității tradiționale stă în ușurința cu care contemporanii își nesocotesc predecesorii. E ca într-o ruptură de nivel în urma căreia generațiile care vin se complac într-o amnezie premeditată cu privire la cei care le-au premers apariția. Și atunci, lanțul memoriei fiind întrerupt, se petrece o răsturnare de optică în virtutea căreia instinctul valoric începe să acționeze de-a-ndoaselea: celor care ar trebui să li se acorde onoruri sînt ocoliți, iar în locul lor sînt elogiați cei care ar merita uitarea. Paul Miron este un exemplu de cît de eficientă poate fi tăcerea atunci cînd este însoțită de grija temătoare de a nu spune decît o parte din adevărul vieții acestui om. Iar dacă meritele lui ar fi fost judecate după binele pe care l-a făcut intelectualilor români în timpul lui Ceaușescu, atunci astăzi numele lui ar fi avut parte de o notorietate pe măsură. Dar cum astăzi recunoștința a devenit trăsătură desuetă a imprudenților și sentimentaliilor, Paul Miron se păstrează în conul de umbră al unei ingratitudini ce vine tocmai din partea celor cărora odată a putut să le facă afit de mult bine.

Să ne amintim că, în anii '70, Paul Miron a înființat la Freiburg Societatea Culturală „M. Eminescu” (*Deutsch-rumänische Studienvereinigung M. Eminescu*), sub auspiciile căreia, invitînd în Germania zeci de intelectuali români, le-a dat posibilitatea să iasă dintre granițele țării și să respire pentru o vreme aerul occidental al Europei de Vest. Pe deasupra, în calitate de profesor al Facultății din Freiburg, Paul Miron a oferit burse de studiu intelectualilor români în perioada comunistă, intelectuali care, fără sprijinul lui Paul Miron, nu ar fi apucat să ajungă în Germania în timpul lui Ceaușescu, cum tot așa, sute de români ajunși în Occident au primit asistența lui în timpul sejurului în străinătate. Sub egida Societății „M. Eminescu” au avut loc 24 de colocvii internaționale, iar conferințele ținute în cursul lor au fost editate în volumele revistei *Dacoromania Jahrbuch für östliche Latinität*. E îndeajuns să parcurgi sumarul acestor reviste ca să-ți dai seama cîți români s-au bucurat atunci de sprijinul acestui Mecena trăitor în exil.

Pe Paul Miron l-am cunoscut în urmă cu doi ani la Freiburg, în casa căruia am fost introdus de domnul Crișan Mușeteanu, medic român stabilit în Germania începînd cu anii '50. Atunci am cunoscut-o și pe Elsa Lüder, soția lui Paul Miron, o femeie a cărei energie debordantă emana o dirzenie molipsitoare, o femeie alături de care Paul Miron a muncit 10 ani de zile la reeditarea dicționarului limbii române vechi al lui Tiktin. Cum în acea scurtă vizită nu am putut intui substanța interioară a lui Paul Miron, a trebuit să trecă doi ani de zile pentru ca, întîlnind-o în București pe Elisabeta Ionescu, sora lui rămasă în țară, să pot înțelege retrospectiv cine era omul pe care îl avusesem în față pentru câteva ore la Freiburg. Povestea vieții acestui om, desfășurată pe fundalul unei lumi ce începe în perioada interbelică și se continuă pînă astăzi, reproduce răsturnările dramatice ale epocii de atunci: o viață distrusă și refăcută din nou, dar trăită mereu în orizontul de amintire pe care țara din care plecase i-l întipărise de timpuriu.

Despre această viață, cel puțin despre perioada de adolescență a lui Paul Miron, este vorba în jurnalul intitulat *Drumul străinătății*, apărut de curînd la Cartea Românească. Un jurnal despre care nici măcar autorul nu mai știa că există, căci trecuseră aproape 60 de ani de la momentul scrierii lui, timp în care mîinile prin care trecuse și locurile în care stătuse puseseră o piedică aparent insurmontabilă în privința recuperării lui. Și totuși, după ce a rătăcit de la Paris în Suedia și apoi din Suedia în Germania, jurnalul a fost recuperat și a fost redat tiparului chiar în forma în care Paul Miron îl scrisese, la vîrsta de 18 ani, într-o cu totul altă epocă și în cu totul altă stare de spirit.

Drumul străinătății, jurnal ținut între Crăciunul lui 1944 și Schimbarea la Față din 1945, este povestea fugii lui Paul Miron dintr-o Românie ocupată de armata sovietică. Este genul de jurnal interior pe care cineva îl scrie doar pentru sine însuși. Nu e așadar un jurnal de consemnări a evenimentelor exterioare, ci unul de fixare a unor stări sufletești. În plus, jurnalul pare a fi scris într-un cod anume, parcă din grija de a nu leza integritatea persoanelor pomenite în rîndurile lui. Puținor oameni li se spune pe nume în paginile lui, în schimb personajelor principale li se găsește un pseudonim sub

Paul Miron, *Drumul străinătății*, Ed. Cartea Românească, 2006, 124 pag.

umbrela cărora nu află cine se ascunde de fapt. Și cum autorul nu precizează în prefață identitatea lor, cititorului nu-i rămîne decît să facă presupuneri, și asta cu condiția ca epoca și mediul în care a trăit Paul Miron să-i fie cît de cît cunoscute.

Personajul căruia autorul i se adresează cu predilecție, ca unei instanțe privilegiate ce ocupă un loc aparte în inima lui, este un anume domn „Aur”. Cîteva din paginile cărții încep cu „Dragă Aur” sau cu „Aur dragă”, asemeni unor epistole sau mai curînd asemeni unor mărturisiri pe care Paul Miron i le face acestuia ca unui duhovnic de suflet. Dar cine este acest „Aur” cititorului îi este cu neputință să afle din paginile cărții. Nici eu nu aș fi aflat dacă Elisabeta Ionescu, sora lui Paul Miron, nu mi-ar fi dezvăluit identitatea lui. Personajul „Aur” este Valeriu Gafencu, șeful Frățiilor de Cruce din județul Iași în perioada 1940-1941. Și astfel putem da timpul înapoi.

Paul Miron a intrat în Frățiile de Cruce la vîrsta de 15 ani, pe cînd era elev la Liceul militar din Iași. În același an, în noiembrie 1941, este arestat împreună cu cîteva colegi în „lotul Valeriu Gafencu”, surprinși cu toții în timpul unei întruniri ținute în pădurea Breazu de lîngă Iași. În urma procesului intentat, Paul Miron, deși era minor, va primi o pedeapsă de 15 ani muncă silnică. Timp de trei ani de zile, din 1941 pînă în 1944, va trece prin închisorile de la Galata, Vaslui, Ploiești, Aiud și Alba Iulia. În primăvara lui 1944, Antonescu emite un decret de amnistiere a deținuților politici cu vîrsta aflată sub pragul majoratului. Astfel, cu cîteva luni înainte de 23 august, Paul Miron este eliberat și reușește să-și găsească familia aflată în refugiu în județul Timiș, localitatea Bilet. Aici, în Bilet, unde nemții încercau să păstreze intact podul spre Jimbolia în vederea unei eventuale retrageri, aici îl surprinde pe Paul Miron răsturnarea din 23 august. Știindu-se fost deținut politic, Paul Miron, în vîrstă acum de 18 ani, intuește ce soartă l-ar fi așteptat dacă rămînea în România ocupată de ruși. Se hotărăște să părăsească țara, însoțindu-i pe nemți în retragerea lor. După încheierea războiului, reușește să se stabilească în partea Germaniei ocupate de aliați, scăpînd astfel de calvarul bolșevizării. Urmează anii de studii la Bonn (1947) și apoi la Paris (1948), unde se va integra în comunitatea creștină condusă de Paul Evdokimov. În 1951 se întoarce în Germania și își dă doctoratul în Filologie cu o teză despre structura tipologică a limbii române în comparație cu latina clasică și vemaculară (*Zur Typologischen Struktur des Rumänischen*). Din 1962 se va stabili la Freiburg, unde va obține în 1974, prin decret ministerial, titlul de profesor al universității locale. Este primul profesor universitar de limbă și literatură română din Germania Federală. În 1967 va înființa Societatea Culturală „Mihai Eminescu” (*Deutsch-rumänische Studienvereinigung M. Eminescu*) și va edita anuarul filologic și literar *Dacoromania*, revistă înființată de Sextul Pușcariu, dar interzisă în vremea aceea în țară.

În anul 1991 i s-a decernat titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, clipă în care a simțit că, după 60 de ani, se întorsese pentru a primi lauri într-un loc din care odată plecase în lanțuri. Cetățean de onoare al municipiului Iași și membru de onoare al Uniunii Scriitorilor, al Fundației Memoria și al Institutului de Istorie „A.D. Xenopol”, Paul Miron va împlini pe 13 iunie vîrsta de 80 de ani. La mulți ani și multă sănătate!

Sorin LAVRIC

cărți primite

- Nicolae Labiș, *Doină întăzîiată*, versuri inedite, ediție și cuvînt înainte de Nicolae Cîrlan, Editura Lidana, Suceava, 2005, 72 p.
- Georgeta Horodincă, *Duminică seara*, studii, Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2006, 232 pag.
- Liviu Lucaci, *Povestiri despre celălalt*, Ed. Curtea Veche, București, 2006, 222 pag.
- Maia Morgenstern, Terente Robert: *Coșmarul actriței*, Ed. ARA, București, 2006, 232 pag.
- Carmen Mușat, *Canonul și tarotul*, articole și eseuri, Ed. Curtea Veche, București, 2006, 384 pag.
- Cornel Munteanu, *Românii din Ungaria*, I, Presa (1951-2004), Ed. Noi, Gyula, 2006, 312 pag.
- Constantin Crețan, *Gri metalizat*, poezii, cu o prefață de Eugen Simion, Ed. Semne, București, 2006, 64 p.

● Moise M. Istorica, *Cantate*, versuri, Ed. Semne, București, 2006, 128 pag.

● Pop Simion, *Sinele-căinele*, „ideogramele unui bătrîn”, Editura Muzeul Literaturii Române, București, 2005, 186 p.

● Valentin Dolfi, *Lumea de ipsos*, poezii, prezentare pe ultima copertă de Octavian Soviany, Editura Ex Ponto, Constanța, 2005, 40 p.

● Elena Lazăr, *Literatura neolenă în România* (1837-2005), „o bibliografie”, Editura Omonia, București, 2005, 206 p.

● Doru Popovici, *Chirurgul dela Berzova*, eseu monografic, Editura Amurg sentimental, București, 2006, 142 p.

● Ion Bârsan, *Mozaic spiritual*, eseistică literară și muzicală, interviuri, evocări, Editura Grai și suflet-Cultura Națională, 2006, 200 p.

● Viorel Dianu, *Cîșmigiu for ever*, Ed. Vinea, București, 2006, 93 p.

Fiecare pe rând și toți împreună, cei din familia noastră avusesem prilejul, în acel an 1948 al nefericirilor ce abia începeau, să dăm față cu agenții poliției oculte pe cale încă de constituire, dar bucurându-se deja de o faimă terifiantă. Spaima precedase, parcă, instituția însăși. Din teroare s-a născut Securitatea. Complăcându-se în rolul definitiv al Gorgonei, cu șerpilor delatunilor tainice în plete și cu colții de mistreț în falca nesățioasă, poliția aceasta politică te împietrea de groază când te fixa. Dar capacitatea ei de a te meduza deriva mai puțin din violențele ei – din cele reale ca și din cele presupuse – cât dintr-un soi de sâmbure străin, dintr-un fel de a fi cu totul altul decât noi ceilalți muritori. Întâlnirile cu securității îți revelau o stranie a condiției lor, dacă nu chiar a naturii lor. Acele întâlniri cu *das Ganz Andere*, oricum s-ar fi încheiat, aveau în ele întotdeauna ceva de rău augur. Le numeam, pe vremea aceea, în paginile franțuzești ale Jurnalului meu, *des mauvaises rencontres*. Într-adevăr, te pomeneai deodată în fața ta, în casa ta, cu o ființă amenințătoare, primejdioasă, răuvoitoare, un răufăcător; îți ieșea în cale minciuna, perversiunea, viciul, crima. Azi, cu o expresie din vocabularul anglosaxon, curent întâlnit în povestirile de *science-fiction*, le-aș numi *întâlniri de gradul al treilea*. Căci cei pe care în curând aveam să-i chemăm simplu securiști păreau să nu facă parte din lumea noastră. Ne semănau la chip, dar ceva într-înșii trăda faptul că veneau de aiurea, precum extraterestrii (despre care, pe atunci, nu se pomenea încă). Bineînțeles, nu proveniența lor era extraterestră, doar erau fii de muncitori din Dermata, sau de țărani din Mociu sau Râciu, când nu fuseseră ei înșiși până de curând lucrători la CFR, precum acel bestial locotenent-colonel Gheorghe Crăciun, primul director al direcției regionale DGSP din Sibiu. Despre colonelul Mihai Patriciu, colegul său în aceeași perioadă la Cluj, a cărui figură urma și ea să poarte aureola terorii, n-aș putea spune de unde provenea și ce învârtise înainte de a fi brusc propulsat, în august 1948, de cineva din tenebrele malefice, în postul de director al regionalei Securității, dar sunt sigur că nu coborâse pe pământ de pe planeta X4 din constelația Orion. A fost prăsit, asemenea altora, în bătrânul, îngăduitorul sol ardelenesc. Dar, totuși, nu mă puteam împiedica să nu sesizez sub chipul cel mai banal al agentului sau ofițerului de Securitate, ființa stranie, străină de mine, de noi, a unui înstrăinat de condiția umană, cu toate viciile și virtuțile acesteia. Pe temeiul unei străvechi experiențe teologale, bunul monah, preotul Ioan Iovan, care avea să-mi iasă mult mai târziu în cale, într-o fericită zi din Jilava, urma să dea un nume fondului tulbure, radicalei strănietăți din făptura umană prea umană a „fraților” noștri teroriști. Pentru el, ei nu erau altceva decât Ispita. „A trecut pe la noi Ispita” – îmi ciocănea el folosind alfabetul Morse prin peretele de la Gherla, după o vizită a faimosului director Goiciu întovărașit de acoliții săi. Înstrăinare voită de tot ce e uman sau demonie, condiția securistului îmi apărea, încă din acele prime timpuri ale ivirii sale, drept aceea a Potrivnicului. Recunoșteam în figura abia întrezărită a celui ce, înainte de toate, își ascundea figura, trăsături bine cunoscute din vechi surse biblice (printre ele prologul cărții lui Iov), cele ale Acuzatorului și ale Iscoadei, trăsături cuprinse în aceea a Vrăjmașului.

Vechea Siguranță (sub numele căreia mai operaseră la început noile “organe”) nu fusese, desigur, nici ea o instituție de binefacere, dar acțiunile ei se desfășuraseră într-un perimetru incomparabil mai restrâns. Și nu numai perimetrul, ci mijloacele de care dispuneau cei dinainte fuseseră mult mai reduse, aș spune chiar naive. Cât despre metode? Cu cei de la Siguranță se mai putea sta de vorbă. Instituția era încă accesibilă și se arăta receptivă la unele argumente umanitare sau de alt ordin mai puțin nobil, dar nu mai puțin omenesc. Și aceasta chiar în timpul războiului, în anii cei mai duri ai dictaturii antonesciene. Blaga mi-a istorisit cum a intervenit pe lângă cei de la Siguranța sibiană atunci când a fost arestat Zevedei Barbu, asistentul său, secretarul de redacție cu orientări procomuniste de la *Saeculum*, la procesul căruia s-a prezentat ca martor al apărării. Împreună cu alți universitari l-a apărat apoi, în aceeași epocă, pe Mihai Beniuc, urmărit pentru aceleași motive. Cum infamii nu iartă niciodată un gest generos săvârșit în favoarea lor, poetul garoafei roșii avea să-l răsplătească pe Blaga – în anii triumfului său comunist – lovindu-l cu o ingratitude exemplară.

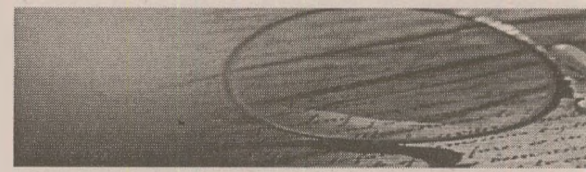
Tatăl meu a fost solicitat, tot pe vremea lui Antonescu, de un prieten evreu din Sibiu, negustorul Ascher, să întreprindă ceva pentru a-i salva un unchi de la trimiterea în Transnistria, echivalentă cu o condamnare la moarte. Nefericitul era debil mintal și fusese trecut pe o listă de deportare. Sfătuindu-se în familie, ai mei și-au amintit de inspectorul de poliție Popovici, ginerele unei vechi prietene a bunicii mele. Acesta locuia, înainte de refugiu, nu departe de noi, într-o vilă din cartierul nostru clujean, dar numai cele două bătrâne doamne se cunoșteau și se vizitau. În timpul războiului, inspectorul

devenise șeful Siguranței regionale din Ardeal cu sediul la Alba-Iulia. Acolo l-a cercetat tatăl meu și intervenția lui a fost salvatoare pentru bietul om năpăstuit. Să-ți închipui vreo asemenea intervenție protectoare pe lângă noile “organe” era o himeră. Mai rău, ea putea să aibă urmări nefaste pentru tine cel ce ai încercat-o. De la început au înțeles-o toți, reacționari și partizani mai mult ori mai puțin sinceri ai noilor conducători, ba chiar și acești conducători: nimeni nu mai poate face nimic în favoarea celor căzuți în lăcașurile tenebroase ale noii Siguranțe (ce purta de la sfârșitul lunii august 1948 tot mai temutul nume de Securitate), a celor ce intrând acolo n-aveau decât să lase orice speranță la vreun ajutor din partea cuiva, oricine ar fi el.

Agenții secreți, paraziți ascunși, mascați, începuseră în vara aceea să mișune pe corpul livrat lor al unei societăți în derută. Când se arătau, amenințarea aceea vagă, difuză, ce plutea în aer, pentru mine și pentru atâția alții, se închea brusc, se concentra, prindea un chip, acela al Adversarului. Aparițiile succesive ale acestuia m-au făcut să simt pe la sfârșitul acelei veri că tot ce mi-era drag stătea sub amenințare, era periclitat.

Uneori, în după-amiezile sufocante ale unui august prea însorit, când suferința de a n-o mai întâlni pe Claude devenea atât de apăsătoare, încât nu mai puteam îndura rezonanța absenței sale în vidul din mine, din zilele mele, acolo, în grădina noastră unde obișnuiam să lucrez sub bolta umbroasă a unui nuc uriaș, ieșeam, coboram strada Bolinteanu, urcam pe Andrei Mureșanu și, peste câteva minute, ajungeam la casa din Martinuzzi unde locuia Blaga. Cu o lipsă de jenă destul de arhaic-provincială nu simțeam cătuși de puțin nevoia să mă anunț în prealabil la telefon. Mă întreb, chiar, dacă pe vremea aceea filosoful dispunea de un asemenea ustensil. Știam că la o anumită oră îl găsesc nesmintit (cum se mai spunea uneori pe atunci) acasă. Și întotdeauna dispus, surâzător, să mă primească. De când, cu un an înainte, îmi dădusem licența la el, nu îmi mai era profesor, dar rămăsese magistrul incontestabil (deși tot mereu contestat în însemnările mele filosofice din acea epocă a rebeliunilor mele juvenile), poetul a cărui voce continua să mă miște cu atât mai mult, mai adânc, cu cât o știam interzisă, condamnată la tăcere. Îl ascultam cu pietate citindu-mi din când în când în cânt o poezie compusă de curând; aveam sentimentul de a fi un privilegiat, inițiat într-o taină. Sub exuberanța înșelătoare a corolelor aurii de floarea soarelui dintr-o reproducere după Van Gogh luminând de pe perete, omul din fața mea avea ceva umbratic. Din tăcerile ca și din rarele sale cuvinte emana frumosul tenebros. Doamna Cornelia intervenea din când în când servindu-ne o dulceață, iar Dorli, grațioasă prezență, asculta cuminte. Câteodată ieșeam cu ea și făceam o plimbare spre Alverna, parcul delăsat al mănăstirii franciscanilor, de unde fuseseră izgoniți de curând călugării, dar mai rămăsese pentru un timp unul dintre ei, un bătrân ca un fel de paznic al unor ruine, sau mergeam la cinema pentru a vedea unul dintre acele ultime filme ce ne fereceau, sosite ca prin miracol de dincolo de Cortina de Fier, cum era *Les Visiteurs du soir* cu Jean Louis Barrault. Uneori o căutam chiar pe ea, poate din dorința nici mie mărturisită, devenită doar mai târziu peste luni conștientă, de a înlocui prin alte chipuri feminine pe acela, chinuitor, al Absentei.

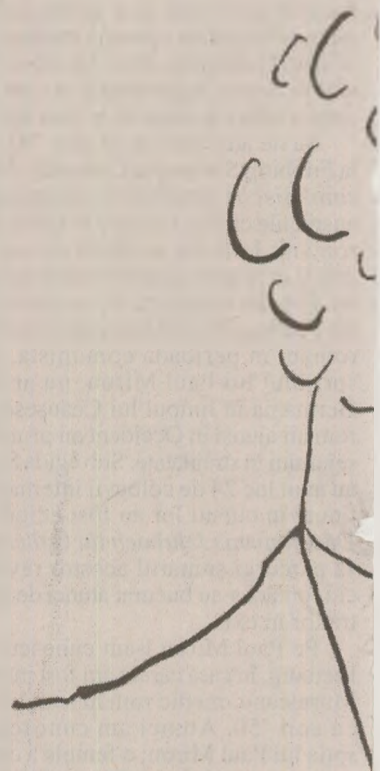
În amintirea mea, ajutată de o însemnare din Jurnal, revăd una dintre acele seri de vară în care am rămas la Blaga mai târziu decât de obicei, căci poetul, stârnit de o întrebare a mea cu privire la Estoril și la anotimpul portughez al liricii sale, s-a lăsat prins în plasa amintirilor. El, atât de puțin povestitor, atât de discret, de reticent în evocarea celor trăite, istorisea tot mai animat mărunte întâmplări, unele cu haz, toate trădând nostalgia, din prea scurta sa vară lusitană. Căci, deși plenipotența sa în capitala Portugaliei durase anotimpurile toate ale unui an, suvenirurile sale pline de *saudad* erau nimbate de un imperturbabil soare estival. Astfel era povestea întâlnirii, surprinzătoare pentru românul necunosător al obiceiurilor locului, cu un bătrân senior care îi oprea într-o avenida din Lisabona pe încă tânărul ministru al României și pe nu mai puțin tânărul soț, solicitând foarte ceremonios soțului permisiunea de a aduce un elogiu farmecelor frumoasei sale doamne. Politețea elegantă a portughezului neîngăduind presupunerea vreunei intenții neonesto din partea lui, poetul diplomat i-a dat încuviințarea, după care bătrânul domn a rostit cu patos câteva versuri celebrând frumusețea doamnei Cornelia. Apoi, iar o salutare protocolară a seniorului, și despărțirea. Nu, nu s-au mai văzut de atunci, îmi spunea cu un ușor regret soția filosofului, pe chipul căreia, cam ofilit, încercam să surprind ceva din frăgezimea tinerei femei care, cu numai zece ani în urmă, stârnise entuziasmul liric al unui bătrân portughez. Amintirile îi îmbujoraseră însă pe amândoi, scosese fotografiile vechi și cu o exuberanță pe care nu le-o cunoșteam mă făceau să particip la recepții diplomatice în saloanele prezidențiale, în prezența lui Salazar,

memo

Nicolae Ba

Cu Blaga sub cerul în

Desen de Silvan

a miniștrilor, să vizitez și să admir *quintas* și biserici manuelin, ca celebra mănăstire a hieronimiților din Bmori de vânt pe coline golașe... Rămăsesem într-un doar cu Blaga, doamna Cornelia și Dorli se retrăsese. Magistrul meu mă reținea, vădit tulburat de amintirile și, mai mult poate, de prăpastia istorică ce se căscase anotimpul acela solar iremediabil pierdut în trecut și su timp prezent. Se plângea de insolența lui Pavel Apostol umilințele la care e supus la Universitate și nu n acolo, de atacurile unora și altora. Îi aminteam (și reg de îndată că i-am amintit, văzând ce rană îi redeschise că, deja cu patru ani în urmă, prin noiembrie 1944, atacat în *Scânțea*. Îmi dădeam prea târziu seama că n orgoliul său fusese rănit – cum credeam până atunci acele articole veninoase. Ceea ce-l apăsa era îndeosebi t Îl teroriza gândul că ar putea fi urmărit, poate arestat, cond pentru demnitățile sale atât de efemere în guvernul Gog în diplomație. Portugalia era un paradis pierdut, dar amintirea acelui eden abolit era otrăvită, căci trezea într o anxietate abia atipită.

Recitesc, după jumătate de secol, într-un caiet al Jurnalului meu, o însemnare de la 6 noiembrie 1944: „L-au a

stică

ă

lat

ziua aceea de aprilie când acesta a fost „pofțit” la colonelul Patriciu și condus de un „inspector” la sediul poliției politice din strada Republicii, privea cu suspiciune orice necunoscut care i se prezenta la ușă, se temea să nu i se facă și lui vreo invitație redutabilă. Întorcea pe toate fețele veștile rare ce ne veneau în legătură cu soarta eminentului psiholog, și acestea probabil simple zvonuri lansate tot de „organe”, lumini false în noapte menite să ne deruteze. Noaptea lui Blaga erau, bănuiam eu, bătute de teama apariției fantomatice a agenților din umbră.

Îi temea, tot astfel, și pe ai săi, îndeosebi pe Dorli, copila de o cruditate de fruct încă verde tremurând ușor pe o ramură subțire în primăvara vieții. „Fata tatii!” – îl aud întâmpinând-o îngrijorat, în poarta casei din Martinuzzi – „Ați întârziat cam mult, s-a întunecat”, reproșul blând mi se adresează mie. Are vocea ușor gătită, trădând, abia stăpânită, potolită, anxietatea. „Ucităt!” – îl liniștește cu o gingașă voioșie fata, chemându-l pe numele răsturnat printr-o anagramă copilărească. „Am ieșit să privesc ploaia de stele” – explică Filosoful, ascunzându-și nu mai puțin naiv temerea. În noaptea neagră de august, din bolta înaltă plouă într-adevăr cu stele deasupra Clujului. „Trăim sub greul văzduhului/ ca pe-un fund adânc de mare” – aveam să citesc mult mai târziu într-un catren al Poetului. Da, cred că a cunoscut dintotdeauna, dar mai ales în acei ani, greul văzduhului mai curând decât acela al pământului. Deși amenințarea îi venea de la niște pământeni ce n-aveau nimic comun cu cerul. Nu i-aș fi spus în ruptul capului vorbele barbare de osândire a sa, rostite cu venin cam în acele zile de odiosul psiholog Alexandru Roșca, pe cale de a deveni satrapul tiranic, distrugătorul Universității. N-aș fi vrut să-l neliniștesc și eu, aveam grijă alți binevoitori sau răuvoitori să o facă. Cu atât mai puțin aș fi fost dispus să-i transmit „opinia” de o desăvârșită vulgaritate a acelui psiholog („*la vulgarité de l'intellectuel, la pire...*”, cum observam atunci pe marginea vorbelor sale în Jurnal) care, referindu-se la Blaga ca la un prototip al „metafizicienilor”, considerați de el drept niște neputincioși, lipsiți de orice contact cu realitatea pământeană ca și de orice potență virilă, opina hlizindu-se că „ar trebui să li se inoculeze extracte de...”

Întârziasem cu Dorli, în seara aceea, venind agale dinspre Alverna, pe drumeagul dintre grădini și livezi ce ieșea pașnic și prăfos din oraș, căci nu apucase încă să se transforme într-o stradă cu case deoparte și de alta. Venisem mai de vreme după-amiaza la ora siestei, mi s-a spus că Lulu doarme și am trecut în camera fetei. Cu un nud de Matisse, în Hôlderlin în marochin roșu și cu simfonia doua de Brahms, adolescența trăia într-un *environnement* artistic mult mai puțin arid, mult mai atractiv pentru mine decât acela din jurul iubitei mele Claude de aceeași vârstă cu fiica Poetului. Nu mă puteam împiedica să nu remarc această și nici nu voiam să mă abțin de la comparații defavorabile elvețienei, într-atât partida rezonabilă din mine ce încerca să mă rupă de ea își căuta argumente și își făcea arme din te miri ce și mai nimic, fiind încă mult neputincioasă în fața valului pasional ce-mi năvălea, irezistibil, din inimă și vine. Eram încă mult prea înfeudat unei făpturi de carne și sânge pentru ca arguțiile minții și șicanele artistice să-i poată veni de hac. Mă învârteam într-tin cerc, vicios prin natură, căci căutam să alung obsesia unei absențe întreținându-i prezența printr-o luptă cu imaginea ei odios-iubită. Descopeream cu insistență la Dorli mici gingășii, grații de copilă-femeie și, punând-o în balanță cu Claude, așezam în talgerul fiicei Poetului, pentru a-l face să se incline în favoarea ei, greutatea cu totul disproporționate ale poeziei și filosofiei acelu Ucităt al ei, Lucian Blaga al meu, pe care, dacă nu îl veneram ca pe un idol sacrosanct, îl onoram totuși nutrinde pentru el un respect filial nu lipsit de o adevărată, nicidecum fals-înșelătoare tandrețe. Făcând astfel știam că trișez, înșelăciune cu totul zadarnică, însă, deoarece amorul nu poate fi păcălit, își are vicleniile sale mult mai insidioase, iar eu eram încă prea strâns în lațul dureros al șiretenilor sale pentru ca să-i pot substitui bietele mele șiretlicuri.

Ieșisem așadar la plimbare cu Dorli în după-amiaza blând tomonică și, ajunși la Alverna, contemplasem împreună, în tăcere, Clujul lăsat în urmă, cu turlele bisericilor înălțându-se în abureala înserării. O seară violetă, un amurg ce întârzia încă spre munții Gilăului din apus, dar se întindea, somptuoasă hlamidă funerară, peste bătrâna urbe. Ne deschisese poarta un bătrân călugăr, același – recunoșteam, cu o străngere dureroasă de inimă – care ne deschisese lui Claude și mie, doar cu câteva luni în urmă, în primăvara dragostei noastre. Fusese mai vorbăreț atunci, ne condusesse până la grota din fundul parcului, reproducere a celei de la Lourdes. Era parcă binevoitorul nostru complice, asemenea călugărului nevinovat și fatal care le mijlocește lui Romeo și Julietei fericirea și moartea. De astă dată era tăcut, mohorât ne dăduse drumul parcă împotriva voinței sale, apoi se

descotorosise de noi lăsându-ne în plata Domnului. Mă întrebam cu ingenuitate dacă nu m-a recunoscut și dacă nu îi displăcea că apăream cu o altă față. Pentru ortodoxa Dorli (sau mai știu eu dacă avea vreo credință) ca și, de altfel, pentru protestanta Claude (nu prea dusă nici ea la biserică) semnele toate ale pietății din acea grădină, din capela de alături a franciscanilor unde pe vremuri veneam uneori vara la liturghie cu ai mei, unde cântasem la orgă, din grota artificială cu suava Sfântă Fecioară apărută Bernadetei, ori înșirate de-a lungul aleilor închipuind etapele unei *Via crucis*, imagini care mă mișcau, făceau să vibrez în mine strunele diverse ale evlaviei, nostalgiei, remușcării, fervorii spirituale, le lăsaui indiferente, dacă peste tot le luau în seamă. Treceam pe lângă acele chipuri, sfinte pentru mine, întruchipări deșarte pentru fetele de lângă mine, cu sentimentul unei pierderi ireparabile, al condamnării din partea unei puteri fără niciun Dumnezeu a acelor fragile semne ale sacralului la o ruină ce se vădea deja și anunța despuierea grădinii, ce mi se părea paradisiacă în copilărie, de ceea ce făcea sufletul ei. Nu era, oare, în acel sentiment al pierderii ceva cu totul străin de delapidările și distrugerile care abia începuseră în jurul nostru, ceva ce venea din straturile mele cele mai ascunse intime și se furișă prin mine ca o felină nocturnă, stârnind anxietate și melancolie și mai ocult decât acestea, inconștienta încă, o posibilă conștiință a pierzaniei?

Pentru a îndepărta fantomele acestea tulburătoare, o stârneam pe Dorli să evoce amintiri în culori pastelate din copilăria ei, din Sibiu unde o întâlneam la strand cu câțiva ani în urmă sau, mai demult încă, din Portugalia. Se lăsa seara, eram singuri pe aleile parcului, apoi prin livada altă dată cu evlavie îngrijită de călugări, acum într-o paragină mai flagrantă chiar decât aceea a locurilor și lucrurilor purtătoare de sacru din acea livadă. Vorbeam despre străinătățile care ne erau interzise, după care jinduim, și pornind de la ele îi povesteam un vis recent al lui Nego, cu tâlcul învaluit într-un ambalaj umoristic. Poștașul îi aducea o scrisoare trimisă din Austria, în care i se comunica în modul cel mai oficial cu putință că, date fiind excepționalele sale merite sportive, era invitat să vină la Salzburg. I se trimitea totodată un pașaport pe numele lui, precum și toate documentele necesare. Învățea nedumerit hârtiile acelea în mâini, nevenindu-i să creadă că iscăliturile de pe ele, ca și timbrele și ștampilele, ar fi autentice. Răsesem cu amicul meu despre năzbâțiile inconștientului său năbădăios care îl proiectau pe el antigimnastul prin excelență în ipostaza sportivului de înaltă calificare. Dar mai mult decât acestea ne făcea să rădem închipuirea închipuirii sale nocturne cum că ar fi o cale lesnicioasă de ieșire din țercul ermetic închis al țării și încă o ieșire cu patalamale oficiale. Rădeam și eu cu Dorli de Nego sportiv, fără să-i spun că același Nego și-o reprezenta pe ea doar confecționând pălării (pornind, ce e drept, de la realele ei iscusințe în cele ale croiului), ceea ce ne-a făcut să născocim drept titlu al memoriilor pe care presupuneam că și le va scrie ea la bătrânețe: *Mi se spune modista*.

Se făcuse destul de târziu când am ajuns în fața casei din Martinuzzi, unde am deslușit, în bătaia felinarului, silueta tatălui-filosof. Dorli intrând repede în casă, am rămas cu Blaga sub ploaia de stele ale acelu august clujean. Atunci, în liniștea adâncă pe care n-o tulbura decât arareori câte un lătrat, de prin curțile vecine, mi-a vorbit pentru întâia oară, aproape în șoaptă, despre senzația foarte apăsătoare pe care o avea de a fi observat, pândit, urmărit. Nu era nevoie să-mi spună de cine anume. Nu este nicidecum o închipuire. Mai nou, au început fel de fel de indivizi să-l acosteze în stradă, ba chiar să vină cu diferite pretexte la seminarul său. Unii se prezintă drept admiratori, alții drept studenți sau viitori studenți. Din spusele lor deduce însă o ignoranță totală în privința scrierilor sale, poetice ori filosofice. Unul, de curând, se prezentase cu intenția de a se înscrie la doctorat, dar din răspunsurile sale la întrebările profesorului reieșea că are deocamdată de gând să-și treacă examenele universitare „la fără frecvență”, ba chiar bacalaureatul și l-ar fi trecut nu demult tot astfel. Destul de încurcat atunci când Blaga s-a arătat curios să afle subiectul tezei pe care și-o propunea să o elaboreze, suspectul candidat a izbutit totuși să enunțe o temă: „Cultura lui Max”. „A lui Max?”, îl întreba nedumerit filosoful. „Vrei să spui poate Marx?”. Fără să se arate cătuși de puțin descumpănit, candidatul la doctorat a încuviințat: „Da, se poate spune și așa. În orice caz, eu sunt de ideologie marxistă. Sau marxistă, dacă vreți...” – binevoii el să conceadă. Am izbucnit în râs. Blaga râdea și el, deși nu-l auzeam, în felul său discret, înfundat, deloc sonor, râsul lui Tao.

Când ne-am despărțit, într-un târziu, stelele continuau să cadă de pe bolta întunecată.

(Fragment din *Abisul luminat*)

ii pe Blaga în *Scânteia*. E o infamie. Niciodată acest acut o politică pro-nazistă. Dacă a fost germanofil numai în ce privește cultura. Aș fi vrut să scriu treu apărarea lui dar nu mă lasă Victor Iancu. Zice că re e părerea lui Boilă în această privință (directorul iresți). Faptul mă supără foarte mult. Ne doborâm Mărunta lașitate a asistentului de estetică (obsecvios ndecență cu Blaga la ceneclurile Cercului literar), oria mea îmbătoșare juvenilă, credința că printr-un în *România nouă* din Sibiu i-aș putea veni într-a-ălului meu, mă fac să zâmbesc. Infamia atacurilor maestrului meu de altădată, deopotrivă cu loviturile e acele timpuri de ai mei continuă, însă, să mă doară, ligneze.

âlnirile mele cu el din acea lungă vară fierbinte cum îi crește, ca o febră, anxietatea. Arestarea tatălui npresionase mai mult decât m-aș fi putut aștepta a unui om pe care soarta semenilor săi părea că-l erent. Mă întreba aproape zilnic, dacă am aflat ceva ră cu el. Îl preocupau, de altfel, toate arestările ilor, revenea asupra lor ca un obsedat. Nu putea să ariția, în primăvară, a lui Nicolae Mărgineanu. Din

L i t e r a t u r ă

O petrecere la bloc este o experiență limitată pentru oricine a practicat conviețuirea în fagurele de beton. Îți dai seama că te afli în fața unui fenomen în care pulsează frenezia nocivă din clipa când te gândești la veșmintele lexicale în care se lasă drapat evenimentul. O petrecere la bloc nu e pur și simplu o petrecere la bloc. Cuvintele care o definesc cel mai bine sunt „bairam” și „paranghelie”. Ele sună teribil de evocator și redeșteaptă în minte amintiri dureroase. Rănile săpate în carnea gândului de petrecerile la bloc sunt greu cicatrizabile. Povestea lor te bântuie săptămâni, luni sau chiar ani în șir. Memoria se zvârcolește spasmodic și se comportă aproape nedemn în fața presiunii. Nici un om așezat nu aude sintagma „petrecere la bloc” fără să simtă vârful unui stilet gâdilându-l amenințător între omoplați.

Ținuta pentru acest tip de eveniment nu impune un stil și nu obligă la acomodări forțate. Cu o excepție. Dacă organizatorul și participanții la chef sunt tineri, e de datoria lor să se prezinte încălțați cu ghete sau bocanci. În felul asta, în clipa când începe dansul, vecinii de deasupra și de dedesubt se văd racordați instantaneu la dezlănțuire. Petrecerile tinerești au loc de obicei când părinții gazdei lipsesc de acasă. Fie sunt în concediu, fie au plecat de bunăvoie, colindați de amintirea bairamului precedent, pentru ca măcar de data asta să evite depresia. Pe ritmurile unei muzici percutante până la anihilare, băieți și fete strânși sub steagul dezinhibiției totale amenință structura de rezistență a blocului. După trei minute, ai sentimentul că o divizie de Panzere ți se îndreaptă iminent spre pereții sufrageriei. După alte cinci, retrăiești cutremurul din 1977. La capătul primei ore, simți o solidaritate retroactivă cu victimele seismului de la Kobe. Lustra din tavan pendulează năucă deasupra mesei. Parchetul are un scârțâit de rău augur. Zidurile se curbează îngrijorător. Un aer de apocalipsă iminentă pune stăpânire pe vecini. Pisicile de apartament zgârie ușa sifonierului și caută sperate refugiul. Bichonul abia venit de la plimbare latră ca posedat și se scapă în mijlocul covorului, incapabil să reziste șocului. Papagalul forțează evadarea din colivie, izbindu-se cu capul de gratii și emițând țipete stridente. Placidele broaște testoase cu sedii în dormitor se îngheșuie cu totul sub carapace. Vecinii se sufocă de indignare, de spaimă sau de ambele. Din pereți fășnește o babilonie metalică fără răspuns. Ești în toiul asediului condus de Rammstein, în plină ofensivă Napalm Death, în miezul sfidării orchestrate de Anthrax, Sepultura, Urge Overkill, Concrete Blonde, Screaming Trees, Nash Kato, Meat Puppets sau alte uzine ale infernului. Bocancii izbesc furibund în podea. Virajele psihedelice ale musafirilor se fac auzite prin pereții niciodată suficient de groși. Răcnetele crapă tencuiala. Ai impresia inconfortabilă că plouă cu sânge și ninge cu bucăți de creier uman. Mîntea nevinovaților din apartamentele învecinate e terciuită nemilos, dar nimeni nu schițează vreo urmă de protest. Ar fi complet inutil. Participanții la bairam n-ar auzi nici dacă li s-ar sparge ușa de la intrare cu un berbec.

Lucrurile se schimbă întru câțva când ziua de naștere se serbează în prezența părinților, iar copilul încă n-a ieșit din adolescență. Explicația e la mîntea cocoșului. Tatăl n-a mai ales să plece de acasă fiindcă știe că muzica pe care-o ascultă suavul lui fiu e aceeași cu muzica lui. Și care-ar putea fi muzica asta? Bob Dylan? Puah. Moody Blues? Pfui. Jefferson Airplane? Piei, satană. Suntem la chef, nu la cenaclu și nici la priveghi. Numitorul comun care leagă generațiile pe portativ stă ascuns în pletora de maneliști nelipsiți de la nici o petrecere care se respectă. Arătările cantonate în prizonieratul nostalgic al pop-rock-ului sunt demne de milă. Sigur, nu pot fi călcate cu mașina, fiindcă sunt de la Dumnezeu lăsate. Dar o lecție de modernitate tot merită de la inginerii de sistem ai nevrozii blocative.

Pentru acești oameni, rigorile calendarului sau ale săptămânii de lucru sunt un moft expediabil în doi timpi și trei mișcări. Dacă ziua de naștere a odraslei cade într-o joi, tot atunci are loc și paranghelie. E o prostie să aștepti până-n weekend, când riști ca jumătate dintre invitați să plece la pescuit pe baltă, la țară sau la munte. Cum? A doua zi lumea merge la serviciu? Și? Ce, n-o lăsăm noi? Să meargă sănătoasă, cu stângul pe tobă și fața la producție.

A, e muzica prea tare? Păi e petrecere, tată. Ce-ai vrea, surdina? Mergeți frumusele la farmacie, luați-vă niște dopuri din alea de treisćinci de mii și băgați-vi-le în urechi.

În general, scenariul nu suferă modificări majore de la un bairam la altul. Colegii sărbătoritului vin câte doi sau câte trei, sună la ușă și așteaptă cuminți, cu câte o sticlă în mână. Câteodată le deschide capul de familie, alteori soția. În clipa când ușa se dă de perete, dinăuntru se aude o lălăială văicăreață, însoțită de larva patetică a unui acordeon pe care se plimbă niște degete experte și de indispensabilii bași care dau de obicei ritmul și măsura tânguielii. Musafirii intră în apartament, ușa se închide, iar zgomotul se estompează. Îl auzi doar dacă ciulești urechea. Răsufli ușurat, mulțumești proniei și îți spui că, în fond, fiecare om are dreptul să se distreze. Sedus de perspectiva unei nopți fără distonocalm, nu-ți dă prin cap că deocamdată gazdele nu fructifică la maximum calitățile radiocasetofonului cu CD fiindcă încă nu s-a strâns toată lumea.

La un moment dat, vecinul care se uită nebănuitor la un film de cinematecă tresare îngrozit. Ceva duduie înspăimântător la câțiva pași de el. Sunt bașii care vestesc începerea distracției. Trupa e completă la apel și nebunia poate începe. După câteva secunde de vibrații care îți zbârlesc părul de pe brațe, cineva, un bărbat cu un glas străbătut de un tremolo venit din fundul gâtului, își plânge deziluzia. Ai crede că puseul melancolic se consumă în tăcere, departe de lume. Ei bine, nu. Fiindcă decepționatul nu e fitecine, ci Florin Pește. Cât despre vorbele lui, acestea se revarsă prin pereți, te atacă, te confiscă, te supun și te silesc să participi la apăsătorul necaz în dragoste. *Lumea îmi spunea de tine / Că vrei să profiți de mine, / Eu ca prostul te iubeam, / Nici o vorbă nu credeam.*

E clipa când vecinul smuls din miezul filmului își pune două întrebări deopotrivă de justificate. Unu: ce vină are el pentru suferința altuia? Doi: ce rost are să-ți ornezi petrecerea de ziua de naștere cu melodii atât de triste? Îndatoritor, cetățeanul se grăbește să discute cele două aspecte cu vecinul al cărui copil a instituit vacarmul pe scară. Mai știi, dacă-l prinde bine dispus, poate dă muzica mai încet. Însă acestea sînt abordare e falsă ca o bancnotă de trei dolari. La a cincea bătaie în ușa, nesimțitul parental deschide asudat, cu un pahar în mână, pradă surescitării și proptindu-și ochii injectați asupra nepoftitului. Acesta simte deodată că dialogul pe care urmează să-l inițieze n-o să aibă curtoazia și fluiditatea pe care mizase inițial.

- Bună seara, domnu' Nae.
- 'ai noroc.
- Știi...
- Ce vrei, bă?
- Poate dați muzica nițel mai încet –
- E ziua la fi-meu. Valea.
- Da, dar e unu noaptea, eu mâine mă –
- Zgâmboi, tre' să-ți desenez? Stînga-mprejur.
- ... duc la serviciu, am o lucrare –
- Băi cărmăz, ești nervos cu nervii? E ziua la fi-meu și-i fac bairam. Nu-ți place, du-te la hotel. Ce vrei, să-i trimit acasă pe toți, ca să tragi tu pe dreapta?
- Îmi pare rău, domnu' Nae, ziceam că ne-nțelegem ca-ntr-o oamenii. Dați muzica mai –
- BĂĂĂĂĂ, VREI SĂ- I VOPSESC MOTORU' MARȘ DRACU' LA TINE-N CASĂ, CĂ MĂ PUN CU BĂTUTA PĂ TINE!!!

Zdrang! Ușa metalică se-nchide brusc, salvându-l pe cetățean de la scatoalca promisă. Înfrînt în bunele sale intenții, bietul om se întoarce în apartament, pune mîna pe telefon și cheamă poliția de proximitate. Într-un târziu, la celălalt capăt al firului răspunde o voce blazată iremediabil.
- Mdea.

Cetățeanul e lăsat să-și explice motivul apelului, fără ca interlocutorul să intervină cu vreo întrebare. Abia când se interesează în cât timp o să descindă echipajul care o să-i pună la punct vecinii, își dă seama că a consumat impulsuri de pomană. Căci vocea rosteste solomonic și răspicat:

- E ziua la copil, domnu'. Omu' e-n casa lui. Lăsați, că n-a murit nimeni dintr-un cheful.

Între timp, chefulul virează decis spre orgie. Din pereți nu se mai aud doar lamentări sfâșietoare, ci și

Radu Paraschivescu

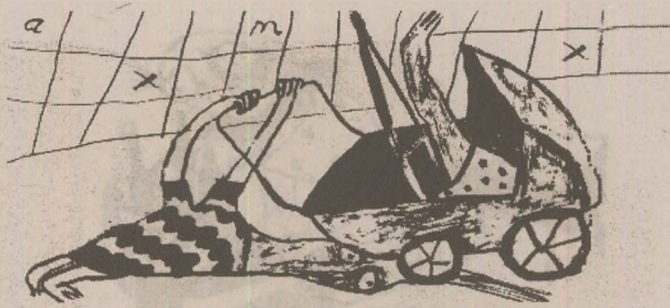
Petreceri la bloc

niște zgomote care sugerează că nu toată lumea e la fel de nefericită în dragoste. Paradoxal, cu cât manelistu' suferă mai intens, cu atât fericirea petrecăreților e mai colorată. Se chiuie cu aplomb, se tropăie vehement, se scot țipete care anunță împliniri erotice fulminante. Fetele mobilizate la paranghelie își fac auzite vocile într-o corală care acompaniază acum plonjonul introspectiv al lui Cătălin Arabu. *Dragoste cu năbădăi / Așa cum este la noi / Eu pe unde-am mai trecut / Îți jur că n-am mai văzut.* Cetățeanul umilit de veselia vecinilor se uită la ceas. A trecut de două noaptea. Peste cinci ore ar trebui să se trezească, iar el n-are idee dacă o să apuce să închidă ochii.

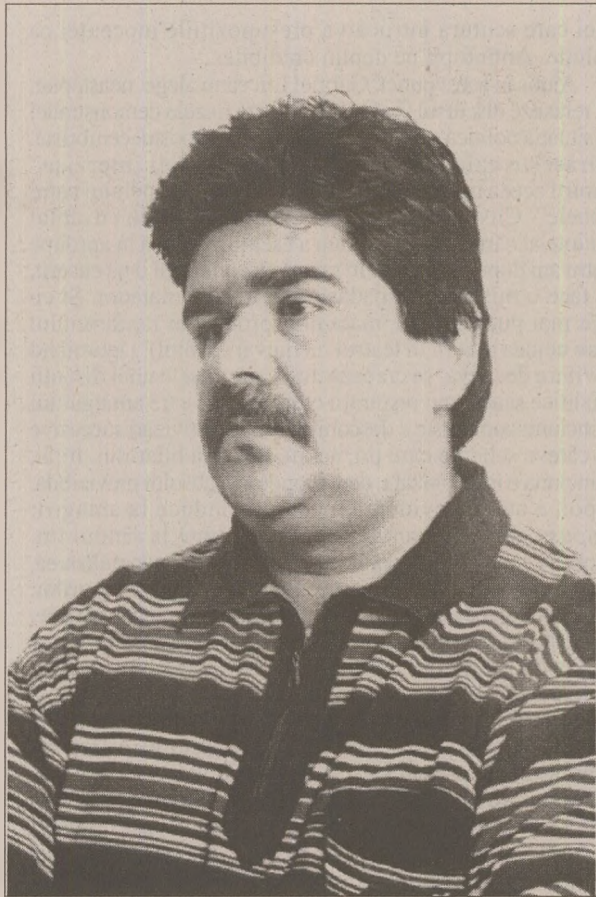
O pereche de căști ar face minuni, însă de unde să le scoată? La fiecare petrecere de pe scară își promite să se doteze corespunzător și de fiecare dată uită. Și oricum, i-ar fi destul de greu să doarmă cu urechile acoperite de căști. Unde mai pui că în felul asta n-ar auzi, ce-i drept, nici muzica, dar nici deșteptătorul.

Alături, sărbătoarea nesimțirii este în toi. Spirala zgomotelor urcă neconștient, fără să i se poată ghici punctul terminus. Nefericitul vecin e pus la curent cu tribulațiile amoroase ale lui Sorin Copilul de Aur, preluate cu behături descreierate de plenu invitațiilor. *De ce mă sârui așa? / Oricum astăzi vei pleca, / Nu vreau, nu vreau mila ta, / Știu că ai pe-alcineva.* Plină ochi, scrumiera de pe măsuta de cafea a vecinului zomăie stins, mărturisindu-și solidaritatea involuntară cu suferința iubărețului sedus și abandonat. În colțul din stînga sus al sufrageriei a apărut o crăpătură diagonală, care coboară până deasupra televizorului. Probabil că e acolo de ani buni, însă vecinul nu-și poate reprimă impresia că a fost provocată de muzica petrecăreților. Vacarmul atinge dimensiuni uzinale. Nici la sectoarele calde din combinatele siderurgice nu găsești o asemenea hărmălaie. Pe la ora trei, vecinul năpăstuit cochetează pe rând cu ideea emigrării, a sinuciderii sau a plecării într-o direcție necunoscută cu un tren de noapte. N-au decăt să-i taie ziua la serviciu. Mare brînză. Singurul lucru care-l oprește să se umească spre gară e conștiința inutilității gestului. Petreceri de genul asta vor mai fi, cu siguranță. Din câte știe omul nostru, peste trei zile vecinii de deasupra or să prezideze peste o rupere de turtă care o să se soldeze cu o furtună sonoră de același nivel. Și-atunci, *à quoi bon avoir quitté Balta Albă?*

Nimeni nu se poate lăuda că a perceput toate sensurile vieții la bloc dacă n-a trecut prin experiența nunții din parcare. Aici nesimțitul se înhamă la un generos efort de

L i t e r a t u r ă

autodepășire. Simpla paranghelie e un eveniment cu impact totuși redus – câteva apartamente, cel mult o scară. Nunta în parcare se desfășoară pe coordonate radical diferite. La ea participă – vrea, nu vrea – tot cvartalul. Nimeni nu poate face abstracție de această formă de efuziune matrimonială. Sastragerea e imposibilă, sugestia absurdă, iar intervenția directă nu doar inutilă, ci și primejdioasă.

Din capul locului, pentru ca festivitatea să curgă fără incidente, măsura elementară e golirea parării de elementele nedorite. Exact, de mașini. E o gravă nesăbuință să-i atragi atenția nesimțitului organizator, amfitrion, socru mare sau cum i-o mai fi spunând că rostul parării este tocmai acela de-a adăposti mașini. Omul e vechi printre semeni și nu acceptă lecții de bună purtare de la un bumbălu care habar n-are cum îl cheamă cu buletinul în mână. La o adică, el știe să umble la argumente în care se împletesc logica de cartier și camaraderia părintească. „Hai, dom'le, de câte ori se mărită fata? O dată, nu? Păi și ce atâta tevatură? Ce, mata n-ai fată? Și? Unde i-ai făcut nunta, la Operă?” N-are rost să-i spui nesimțitului că fiica ta are opt ani sau că pur și simplu n-ai copii. Îți bați gura de pomână. Într-un moment atât de important pentru cimentarea relațiilor de cuplu, opoziția ta stârnește răsete compătimitoare sau, dacă insiști, accese de furie vulcanică.

Golirea parării stă sub semnul unui memorabil efort fizic. Nesimțitul încearcă să fie prevenitor și începe prin a le pune în vedere proprietarilor de autovehicule că trebuie să elibereze locul. Cine nu se conformează își asumă riscuri. Până la urmă, parcare tot se golește. Dacă nu prin bună înțelegere, cu forță. Nesimțitul apelează la serviciile eficiente ale câtorva dintre cei care se vor strânge îmbrăcați festiv la orele după-amiezii, spre a petrece sub geamurile și balcoanele locatarilor perplecși. Aceștia seamănă cu un comando specializat în incursiunile punitive. Robuști, tunși perie, asudați, cu niște tricouri negre mulându-li-se pe bicepsii, ei se ocupă pe rând de fiecare mașină, împingând-o sau luând-o pe sus, de la caz la caz.

În trei ceasuri locul arată ca în palmă. Autovehiculele sunt depuse fără menajamente în parcare de alături, unde blochează mașinile parcate regulamentar. Cine are proasta inspirație să coboare din bloc după câteva ore și să se urce la volan constată că nu are cum să iasă. Chiar în spatele Loganului său a răsărit de nicăieri un Matiz. În prelungirea acestuia din urmă se găsește un Opel care nu era acolo de dimineață. Plimbărețul studiază variantele de acțiune

și constată că oferta e slabă. Poate să cheme un taxi, să renunțe cu o înjurătură, să înțepe unul dintre cauciucurile corpului străin care-i împiedică ieșirea sau să traseze o linie frântă cu vârful cheii pe aripa metalizată. Statistic, șaptezeci la sută dintre cei aflați în această situație optează pentru a treia sau a patra variantă.

Câteva zeci de metri mai încolo, în parcare golită, amenajările continuă. O parte din nuntași își fac apariția din subsolul blocului și încep să aranjeze mese și banchete de lemn, cu o dexteritate care semnalează că nu sunt la prima operațiune de acest tip. Femei costumate de casă aduc farfurii, tacâmuri, pahare, șervețele și alte elemente de recuzită. Se aștern fețe de masă înflorate, se plasează pernițe moi pentru șezuturile mesenilor mai sensibili, se numără locurile la masă, pentru evitarea situațiilor jenante. Nesimțitul supraveghează totul cu aerul unui merceolog exigent, iar la un moment dat observă că lucrurile merg bine, însă nu impecabil. Lipsește ceva. După un efort cerebral de câteva clipe, bărbatul identifică problema. Nu e muzică. Nu se aude nimic. Bine, e trei după-masa, dar nu contează. Cum poți să ceri voie bună și randament, dacă nu pui la dispoziție fondul sonor care trebuie să rotunjească înaltul prilej? Nesimțitul își cheamă mugit nevasta la geam și-i ordonă să coboare fulgerător cu un casetofon și câteva casete. „Cum? Stația? Păi cu ea cu tot, facem proba pentru diseară.” Cu ajutorul a doi zgâmboi care transportă fiecare câte o boxă, plus o mățaraie de prelungitoare, soția îndeplinește prompt dispoziția conjugală și nu peste multă vreme urechile locatarilor care își văd de ale lor în apartamente îndură năvala fonică a lui Nicolae Guță, secondat de o anume Claudia, cu care întreține un scurt dialog muzical despre cererea și oferta în ale sexului.

Dai o mie de parai / Dacă-ți place să mă ai, pretinde Claudia, înzestrată cu abilități sindicale de arta negocierii. *Dau și-o sută, dau și-o mie / Numai țepă să nu fie*, acceptă culant Guță, mulțumit că agenda poate fi acoperită într-un timp atât de scurt. La geamuri apar deja primele capete curioase. Aha, e rost de nuntă. Bun, măcar știm cum stăm.

Cum însă buletinul meteo nu exclude „înnorările accentuate și precipitațiile sub formă de averse”, organizatorii devin precauți. Nu după multă vreme, în mijlocul parării se înalță un cort de toată frumusețea. Construcția seamănă frapant cu un adăpost pentru sinistrali, dar nesimțitul a aflat – nu de azi, de ieri – că scopul scuză mijloacele. Culoarea mai degrabă mohorâtă a pânzei de cort contrastează cu manifestările euforice pe care urmează să le ascundă privirilor. O parte dintre martori mustăcesc în spatele geamurilor. „Dacă tot nu dormim la noapte, măcar să vedem și noi cum dansează mireasa.”

Ei bine, da, trăim într-o lume imperfectă. Însă una în care legea compensației funcționează fără încetare. Fericita pereche, socrii, nașii și nuntașii sunt ferți de privirile locatarilor, dar au grijă să recupereze în plan auditiv acest neajuns vizual. Publicul de la ferestre nu vede tortul de nuntă, dar aude mai clar

decât i-ar plăcea întreaga coloană sonoră a evenimentului. Strigarea darului, sârba pe asfalt, hora la bordură și celelalte elemente ale coregrafiei de cartier se desfășoară acoperit, însă percuția lor se simte în cercevele pe o rază de minimum o sută de metri. În fiecare locuință din cvartal pătrund în forță, într-un alai manelist inconfundabil, Liviu Puștiu (*Ce suflet ai în tine / De crezi că tu faci bine / Că plec de lângă mine / De ce îmi juri iubire / Fără să ții la mine?*), Costi Ioniță (*Pe pământ tu cât trăiești / Liniște n-ai să găsești / Dușmani am cu kilogramu' / Și prietenii cu gramu'*), Adi Minune (*Jumătatea vieții mele / Stai ascunsă printre stele / De-aș putea s-ajung la tine / Dar ești departe de mine*), Sorinel Copilul de Aur (*Vagabondu' vieții mele / Îmi faci decât zile grele / Și orice mi-ai face tu / Eu n-am să iubesc altu'*), Bursuc, Pește, Salam, Arabu, Vijelie, Cercel și toți arhitecții insurgentei lăcrămoase a iubitelor care își vede așteptările înșelate și iubita răpită de rivalul cu bani mai mulți, ghiuluri mai mari și un BMW mai încăpător. *Pour la bonne bouche*, în meniul muzical al nunții își face loc și o manea al cărei compozitor, Jean de la Craiova, își manifestă interesul, preocuparea și optimismul față de condiția medicală a președintelui țării. *Stima noastră și mândria / Bine c-a trecut hernia / Te așteaptă România, Te așteaptă-ntreg poporul / Ca să ne conduci vaporul*. Nuntașii aplaudă cu însuflețire, semn că președintele e popular la toate nivelurile, de la Marriott în Ferentari și din Giulești în Dorobanți.

(Din volumul *Ghidul nesimțitului* în curs de apariție la Ed. Humanitas)

Book fest

salonul cărții
bucurești

13 - 18 iunie 2006

Romexpo
halele 15 - 13

Cotidianul.

România literară

CEL MAI TARE GHID
24-FUN
DIN ROMANIA

tabu

LD

I&P
INVESTIȚII ȘI PROIECTE

MONDE
diplomatique

RADIO 94.0
GUERRILLA

ELIBERADIO

DILEMAVECHE

critică literară

Adevăruri incomode

Gabriel Liiceanu,
Despre minciună,
Editura Humanitas,
2006, 98 p.

Două sunt reperele care l-ar putea conduce pe cititor de-a lungul lecturii recente cărți a lui Gabriel Liiceanu (*Despre minciună*, Editura Humanitas, 2006): aceea personală și implicată, confesivă și revelatorie din *Ușa interzisă* și aceea cu miză politică, actuală, reiterată frecvent, din *Apel către lichele*. Ambele la fel de plauzibile și în același timp de nedefinitive. Având ca punct de plecare o Conferință Microsoft susținută de autor la Timișoara în 2004, cartea confirmă și tulbură, totodată.

„Mi-am propus să vă vorbesc despre minciună, ceea ce înseamnă despre un lucru pur omenesc: numai omul poate minți, pentru că numai omul are parte de un «ceva» care poate să exprime și care, exprimând, se poate mișca în două direcții total opuse: adevărul și falsul intenționat. Acest «ceva» este limba”, spune Gabriel Liiceanu în primele fraze ale eseului. Din această perspectivă, minciuna va apărea drept o „fraudă lingvistică” instrumentată cu

bună știință. Condamnabilă? Ca ludici devoratori de ficțiune, am înclina să credem că nu întotdeauna. Pornind de la texte clasice, și ceva mai pragmatic, Gabriel Liiceanu ne demonstrează, strălucitor, același lucru. Într-o tragedie a lui Sofocle (*Filoctet*), Odiseu îi explică tânărului fiu al lui Ahile, lui Neoptolem, că numai mințind va putea obține arcul lui Filoctet și, implicit, victoria asupra Troiei. Dialogul celor doi este esențial, punând în lumină – după Liiceanu – două „ecuații” existențiale și morale: aceea a lui Ahile (bazată pe un cod al onoarei, al transparenței) și cea a lui Odiseu, mai cinică și mai eficientă, întemeiată pe viclesugul verbal. Pus însă în serviciul unei cauze juste. Departe de a admite o tranșare rapidă și naivă, calea a doua se arată a fi, în cele din urmă, una absolut acceptabilă și chiar recomandabilă. Ba chiar singura utilă. O morală de a doua instanță, în termenii autorului. Nu altceva teoretizează Platon în *Hippias Minor*. Scris la câțiva ani diferență față de piesa lui Sofocle, dialogul se centrează pe ideea că numai acela care știe cel mai bine poate minți cel mai bine, stăpânind de minune mecanismele răului. Și folosindu-se abil de ele. Cu alte cuvinte, medicul cel mai bun poate îmbolnăvi cel mai subtil sau - actualizează autorul - hackerul cel mai priceput este, neapărat, un extraordinar programator. Antrenat deopotrivă pentru adevăr și pentru obturarea adevărului, el e superior ignorantului sincer. În sfera politică (a se citi în sens cât mai larg) de după epoca lui Homer, aceasta e regula corectă de funcționare.

Astfel, răul punctual, minciuna, apare ca o componentă strict necesară a practicii binelui. O afirmă și Machiavelli, mai puțin tranșant, în aparență. Exemplele lui Gabriel Liiceanu nu au, însă, cum să nu tulbure. Și să nu convingă. Winston Churchill a lăsat ca locuitorii orașului Coventry să fie bombardati (neanunțându-și nici măcar rudele) pentru ca naștii să nu-și dea seama că serviciile secrete britanice le spărseseră codurile. Desigur, e îngrozitor, dar a-i construi pentru asta un rechizitoriu n-ar fi tocmai înțelept. Mai ales că la polul opus se află cazul președintelui american Jimmy Carter, ale cărui intenții întru totul oneste au condus la un categoric eșec. Gestul său de a interzice crimele agenților statului a generat un întreg val de asasinate teroriste. Observațiile teoretice de până acum sunt deja suficiente pentru a pune serios pe gânduri cititorul. Privite judicios și inteligent, ele emoționează și motivează. Sunt aici teze care pot reformula, parțial, concepții individuale, sunt

idei care scutură întrucâtva presuposițiile inocenței ca soluție. Antiutopii pe deplin credibile...

Ajuns în acest punct, Gabriel Liiceanu alege, neașteptat, să relaxeze discursul și să restricționeze mizele demonstrației la situația politică a României comuniste și postdecembriste. Părăsește calea plină de tensiune a „ușii interzise” pentru aceea mai degajată, mai sociabilă, a „apelului către lichele”. Clivajul e mărturisit chiar de autor, în cuvântul înainte al cărții: partea a doua a eseului e scrisă la aproape patru ani după cea dintâi. În raport cu auditoriul deja cucerit, el face o mișcare de spadassin, nu una de matador. Și cu atât mai puțin una de *matamor* (prototipul fanfaronului care ucidea mauri, în teatrul medieval spaniol). Detumând lovitura decisivă, se creează totuși premisele unei discuții analitice și ale unei respirații complete. În care amalgamul minciunii comuniste e descompus prin relativizări succesive în câteva scheme care țin, acum, de zona hilarului. Întâi, minciuna e ideologizată, deci monotonă, absolut previzibilă. Apoi, e atât de evidentă încât nu conduce la amăgiri: *impusă*, iar nu *crezută*. Cel mințit minte la rândul lui. Inclusiv atunci când se preface credul. De aici generalizarea, mistificarea în toate direcțiile, alterarea tuturor sensurilor.

Probabil că această preocupare pentru un fapt care ține, în definitiv, de limbă ar fi căzut în gol tratată de un autor lipsit de eleganța stilistică a lui Gabriel Liiceanu. Fiecare frază a sa e susținută de un soi de conștiință a apartenenței la limbaj și de o anumită urgență a comunicării.

Fără a fi din principiu oral, discursul lui Liiceanu este întotdeauna adresat. Se poate citi așa cum se poate asculta, fără deosebiri prea mari, de vreme ce nimic nu trece pe alături. Structurate aproape muzical, cu semitonuri și diezi alternând, cuvintele au șanse egale să fie auzite.

Mare parte această secvență secundă, aplicată situației politice a României, reiese de altminteri la o lectură printre rânduri a celei dintâi. Ea figurează latent între pistele pe care consistentul eseului le oferă. Alături de grilele personale sau chiar intime, alături de seturile de exemple biografice sau istorice pe care cititorul le aranjează pe eșafodajul teoretic, există și acesta, public, recent și de neocolit. *Despre minciună*: iată unul din puținele cazuri în care parcurgerea printre rânduri nu e un subterfug de lectură, ci o marcă sigură a unui dialog eficace. Ea e replica naturală și fecundă a celui care a înțeles argumentația din paginile dense și limpezi ale cărții.

Cosmin CIOTLOȘ

calendar

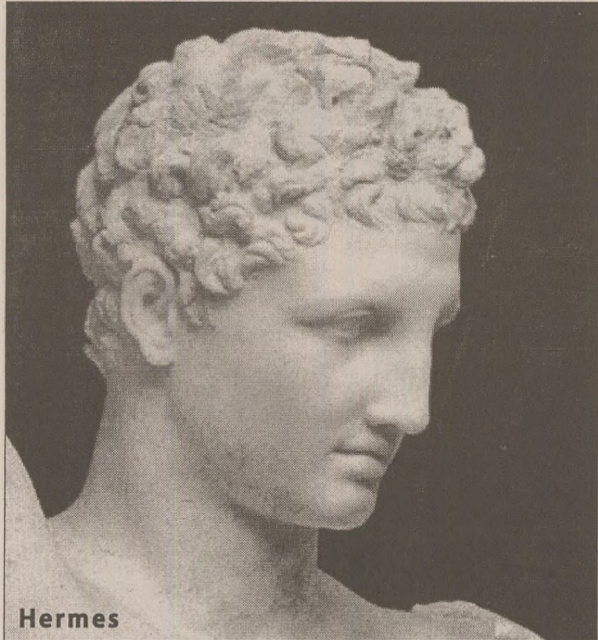
22.05.1816 - s-a născut *Andrei Mureșanu* (m. 1863)
22.05.1908 - s-a născut *Ion Constantin Chițimia* (m. 1995)
22.05.1919 - s-a născut *Dumitru Ignea*
22.05.1927 - s-a născut *Ilie Măduța*
22.05.1928 - s-a născut *Márki Zoltán*
22.05.1935 - s-a născut *Romulus Lal*
22.05.1942 - s-a născut *Vasile Andru*
22.05.1944 - s-a născut *Dan Munteanu*
22.05.1948 - s-a născut *Elena Armenescu Chițimia*
22.05.1956 - a murit *Ion Călugăru* (n. 1902)
22.05.1957 - a murit *George Bacovia* (n. 1881)
22.05.1985 - a murit *Ion Lotreanu* (n. 1940)
22.05.2006 - a murit *Alexandru Văduva* (n. 1948)
23.05.1871 - s-a născut *G. Ibrăileanu* (m. 1936)
23.05.1899 - s-a născut *George Mathei Cantacuzino* (m. 1960)
23.05.1902 - s-a născut *Vladimir Streinu* (m. 1970)
23.05.1909 - s-a născut *Dorina Rădulescu* (m. 1982)
23.05.1913 - s-a născut *Olga Caba* (m. 1995)
23.05.1936 - s-a născut *Valeriu Mihăilă*
23.05.1937 - s-a născut *Octavian Georgescu*
23.05.1946 - s-a născut *Valeriu Armeanu*
23.05.1952 - s-a născut *Areta Șandru* (m. 1991)
23.05.2006 - a murit *Jordan Chimet* (n. 1924)
24.05.1871 - s-a născut *Vasile Gr.Pop* (m. 1912)
24.05.1923 - s-a născut *Ion Caraion* (m. 1986)
24.05.1923 - s-a născut *Victor Felea* (m. 1993)
24.05.1924 - s-a născut *Alexei Marinat*
24.05.1924 - s-a născut *Antoaneta Ralian*
24.05.1947 - s-a născut *Adrian Popescu*
24.05.1931 - s-a născut *Christian Maurer*
24.05.1954 - s-a născut *Florin Iaru*
24.05.1966 - a murit *Alexandru Cazaban* (n. 1872)
25.05.1898 - s-a născut *Constantin Balmuș* (m. 1957)
25.05.1899 - s-a născut *Georgeta Mircea Cancicov* (m. 1984)
25.05.1902 - a murit *Ion Bumbac* (n. 1843)

25.05.1920 - s-a născut *Maria Giurgiuca* (m. 2002)
25.05.1921 - s-a născut *Sanda Diaconescu*
25.05.1923 - s-a născut *Remus Luca*
25.05.1930 - s-a născut *Laura Fotiade* (m. 2002)
25.05.1932 - s-a născut *Mihail Garz* (m. 1990)
25.05.1933 - s-a născut *Eugen Simion*
25.05.1940 - s-a născut *Elena Curecheru-Vatamanu*
25.05.1984 - a murit *Henriette Yvonne Stahl* (n. 1900)
25.05.1998 - a murit *Ștefan Bănulescu* (n. 1926)
25.05.2002 - murit *Fănică N. Gheorghe* (n.1915)
25.05.2002 - murit *Ștefan Aug. Doinaș* (n. 1922)
26.05.1911 - s-a născut *G.C.Nicolescu* (m. 1967)
26.05.1916 - s-a născut *Vintilă Corbu*
26.05.1917 - s-a născut *Mariana Șora*
26.05.1929 - s-a născut *Nicolae Holban*
26.05.1939 - s-a născut *Sergiu Celac*
26.06.1941 - s-a născut *Doina Chisăliță Talaz*
26.05.1943 - s-a născut *Liviu Grăsoiu*
26.05.1994 - a murit *Tiberiu Utan* (n. 1930)
26.05.1996 - a murit *Ovidiu Papadima* (n. 1909)
26.05.1997 - a murit *Cezar Baltag* (n. 1939)
27.05.1899 - s-a născut *Petre Strihan* (m. 1990)
27.05.1905 - s-a născut *Ioan I.Ciorănescu* (m. 1926)
27.05.1928 - s-a născut *Tudor Țopa*
27.05.1933 - s-a născut *George Mathei Cantacuzino* (m. 2000)
27.05.2000 - a murit *Viorel Alecu* (n. 1917)
27.05.2001 - a murit *Corneliu Buzinșchi* (n. 1937)
28.05.1907 - s-a născut *Marin Iancu Nicolae* (m. 1991)
28.05.1912 - s-a născut *Anișoara Odeanu* (m. 1972)
28.05.1913 - s-a născut *George Macovescu* (m. 2004)
28.05.1918 - s-a născut *Werner Bossert*
28.05.1921 - s-a născut *Mirco Jivcovic*
28.05.1922 - s-a născut *Zamfir Vasiliu*
28.05.1956 - s-a născut *George Valentin Volceanov*
28.05.1963 - a murit *Ion Agârbiceanu* (n. 1882)
29.05.1930 - s-a născut *Gh.D.Vasile*
29.05.1933 - s-a născut *Stan Velea*
29.05.1945 - a murit *Mihail Sebastian* (n. 1907)

29.05.1948 - s-a născut *Marcela Bena*
29.05.1954 - a murit *D.V.Barnovschi* (n. 1884)
29.05.1956 - s-a născut *Teo Chiriac*
30.05.1882 - s-a născut *Marcu Beza* (m. 1949)
30.05.1883 - s-a născut *G. Ciprian* (m. 1968)
30.05.1921 - s-a născut *Traian Uba* (n. 1990)
30.05.1931 - s-a născut *Ioana Baci-Mărgineanu* (m. 2000)
30.05.1935 - s-a născut *Ovidiu Zotta* (m. 1996)
30.05.1949 - a murit *Marcu Beza* (n. 1882)
30.05.1966 - a murit *Oscar Walter Cisek* (n. 1897)
30.05.1979 - a murit *George Suru* (n. 1940)
30.05.1984 - a murit *G.T. Nicolescu-Varone* (n. 1884)
30.05.1993 - a murit *Ion Sofia Manolescu* (n. 1909)
30.05.2002 - a murit *Eugen Frunză* (n. 1917)
31.05.1883 - s-a născut *Onisifor Ghibu* (m. 1972)
31.05.1927 - s-a născut *Mircea Aristide*
31.05.1938 - a murit *M. Blecher* (n. 1909)
31.05.1938 - s-a născut *Adriana Iliescu*
31.05.1946 - s-a născut *Adriana Bittel*
31.05.1988 - a murit *Mircea Larian* (n. 1929)
31.05.1990 - a murit *Vasile Nicolescu* (n. 1929)
1.06.1895 - s-a născut *Gheorghe Eminescu* (m. 1988)
1.06.1909 - s-a născut *Ionel Marinescu* (m. 1983)
1.06.1929 - s-a născut *Veress Dániel* (m. 2002)
1.06.1956 - s-a născut *Mircea Cărtărescu*
1.06.2002 - a murit *Șerban Nedelcu* (n. 1911)
1.06.2004 - a murit *George Muntean* (n. 1932)
2.06.1909 - s-a născut *Grigore Bugarin* (m. 1960)
2.06.1937 - a murit *Iosif Blaga* (n. 1864)
2.06.1939 - s-a născut *Romulus Guga* (m. 1983)
2.06.1944 - s-a născut *Ana Selena*
2.06.1964 - a murit *D. Caracostea* (n. 1879)
2.06.1975 - a murit *Scarlat Callimachi* (n. 1896)
3.06.1904 - s-a născut *Athanase Joja* (m. 1972)
3.06.1922 - a murit *Duiliu Zamfirescu* (n. 1858)
3.06.1934 - s-a născut *Andi Andrieș*
3.06.1940 - s-a născut *Anatol Ciocanu*
3.06.1959 - s-a născut *Carmen Demea*

literatură

Hermes

Ioana Pârvulescu

CRONICA PESIMISTEI

Fețele zeiței

Fortuna

Dacă ne gândim bine, putemica Fortuna este, asemenea lui Ianus, o zeiță cu două fețe, doar că ambele, la ea, sunt legate la ochi. Cu fața luminoasă, zâmbitoare, îți aduce pe neașteptate fericire, varsă spre tine Cornul Abundenței, te copleșește cu noroc. Cu cealaltă, mohorâtă, tristă, te ia din calea norocului, îți aduce necazuri și-ți presară viața cu ghinioane. O nenorocire nu vine niciodată singură, la fel și o norocire. Iar uneori cele două fețe ale norocului sunt îngemănate până la confuzie.

Din cerul cu zei greco-romani mi i-am ales cândva, drept favoriți, pe Iris și pe Hermes, zei-mesageri amândoi: Iris, zeița curcubeului, care îți apare în vis, îți aduce vești de departe și face poduri colorate pe cer; Hermes, zeul artelor și-al scrisului tainic, zeul-călăuză, căruia drumeții de odinioară îi ridicau statui la răscruci, zeul cu pălărie cu boruri largi și aripioare la sandalele de aur. Recunosc însă că, fatalistă cum se zice că am fi toți prin părțile astea ale lumii, sunt gata să aduc oricând sacrificii și pe altarul Fortunei, care mă neliniștește, ca să nu zic că mă sperie de-a binelea, așa cum sunt toate puterile exterioare cu care nu ești familiarizat. E drept că, asemenea tuturor zeilor, ascunși în diferite moduri în lumea noastră profană care i-a alungat de mult, zeița mi-a dat semne destule, când de bunăvoință (găsesc deseori trifoi cu patru foi, de pildă), când de supărare, atunci când am o zi rea, „una din zilele acelea”, cum spun tabuizant americanii, ca să nu pronunțe cuvântul ghinion. Când îmi dă semne de mânie, zeița o face însă blând, oarecum simbolic, parcă pentru a-mi atrage atenția: bagă de seamă, fortuna are două feluri de a fi, nu uita de roata ei. Nu uita, așa că aduc aici pe altarul zeiței, adică feței ghinioniste a ei, două mici întâmplări-ofrandă, ca să mă apere de cele mari și nedorite.

1. Zilele trecute m-am suit pe un scaun ca să caut o hartă într-un loc improvizat deasupra bibliotecii, unde sunt așezate, alături de reviste și broșuri, cărțile al căror format nu permite o găzduire mai sigură. La o clipire a Fortunei, la o întoarcere a roții ei, probabil – că eu nu mă știu vinovată cu nimic –, teancul s-a prăbușit cu un zgomet incredibil. Cum, deja de câțiva ani cărțile mele nu mai încap în mod civilizată în rafturi, vecinii din apartamentul de dedesubt, pe care nu-i cunosc, suportă periodic și fără să se plângă asemenea șocuri auditive. De data aceasta însă lucrurile nu s-au oprit aici. În cădere, teancul de cărți s-a prăvălit peste un mare vas de ceramică plin cu margarete, aflat pe jos. Vasul s-a spart, apa, multă, s-a scurs peste cărțile care au absorbit-o ca niște plante însetate, mai ales cele de poezie, o biată margaretă a fost decapitată și vreo două-trei strivite. Iată de ce sunt în stare cărțile, mi-am spus cu ciudă de vechi cititor. Am strâns cioburile vasului care, dintr-o dată, mi s-a părut de neînlocuit, am șters parchetul de apa care se întinsese până aproape de firăria calculatorului și am pus cărțile pe frânghie, la uscat, ca rufe. A doua zi, toate aveau paginile pline de vâlurele și urme gălbui de apă. *Habent sua fata libelli* și sunt și ele, la fel ca noi, favorite sau pedepsite de Zeița Norocului, n-avem ce face.

2. Există un sistem poștal foarte sigur și civilizată, folosit îndeobște pentru acțe, numit *door to door*: primești scrisoarea la ușa proprie. Întinzi mâna, iei plicul din mâna poștaşului în mai puțin de 24 de ore, semnezi, dai bună ziua și, după cum te lasă inima, un bacșiș, și toată lumea e mulțumită. Într-o dimineață așteptam un asemenea plic de la Brașov, fiind sigură că sistemul va funcționa la fel de eficient ca de fiecare dată. Ca să nu încep să scotocesc prin buzunare, pregătisem chiar un *Trinkgeld* pentru poștaş, că era tocmai una dintre puținele zile caniculare ale acestei veri și omul, îmi spuneam, n-ar fi disprețuit o bere. Într-adevăr, pe la 10 și jumătate dimineața, bate la ușă. Cine e?, întreb, pentru că nu am vizor și nu mai trăim vremurile în care să-ți poți permite să deschizi oricui. Poșta, răspunde de dincolo de ușă o voce feminină puternică, cu un ton exasperat, care m-a mirat puțin. Adică: deschide odată, ce mai întrebi! Deschid și, spre deosebire de alte dați, când schimbul se făcea în prag, poștărița, cu o siluetă destul de impunătoare, aproape că mă dă la o parte și intră în hol. Se precipită spre cameră, dar reușesc s-o opresc și s-o invit în bucatărie. Se prăbușește pe scaun, își desfăce baretele la pantofi și, cu o intonație care mi-a amintit de clientul cu petițiunea, din Caragiale, a spus, printre oftături, vâitături și bombăneli: Vă rog ceva... Eu, anticipând, ca omul care i-a citit pe clasici: Un pahar cu apă? Ea, dându-mi satisfacție: Da, da, și asta, dar vă mai rog ceva... I-am dat un pahar cu apă minerală, l-a sorbit exact ca petiționarul. Diferența între vremurile lui Caragiale și ale noastre e că atunci clienții îi chinuiau

pe impecabilii ampoloiați, azi ampoloiații își terorizează clienții. Poștărița a continuat. Lua-le-ar dracu' de tocure, că am vrut să fiu elegantă, nu mai pot de picioare, vă rog dați-mi o pereche de papuci, de pantofi, orice, într-o ora o aduc înapoi! M-am uitat la pantofii ei: negri, solizi, cu bot lung și subțire și toc de vreo 8 centimetri. Picioarele se răsfireau peste margini, chinuite și umflate ca ale surorilor vitrege ale Cenușăresei, la faimoasa încercare. Pentru o poștăriță care trebuie să umble mult pe jos erau, oricum, la fel de eficienți ca o ghiulea atârnată de glezna unui alergător la 100 de metri plat. Am compătimit-o și m-am grăbit să-i dau o pereche de pantofi de care nu aveam mare nevoie. O strângeau. Am luat niște sandale, nici astea nu i se potriveau. În fine, de parcă eu aș fi fost vânzătoare la un magazin de pantofi și ea cumpărătoarea, i-am adus, cu inima cam strânsă, niște sandale nou-nouțe (le purtasem o dată), din cele care se leagă pe picior cu sforicele, foarte decupate în față. Ca prin minune, tocmai astea îi veneau bine. A dat jos curelușele de piele subțire și a vrut să-mi lase zălog pantofii ei neplăcuți la vedere într-o asemenea dimineață de vară, negri, cu bot de papuc turcesc, un model pe care nu l-am suferit nici când era la modă, darămite acum! Am refuzat demn. Nu știu ce o fi dedus ea din refuzul meu. Oricum, nu s-a mai întors cu sandalele. Am rămas însă, până azi, cu micile curelușe, agățate în cuier. Oricum, mi-am asumat pierderea tot simbolic. Hermes, poștaş în sandale, mi-a cerut, se pare, și el, un sacrificiu, iar Fortuna m-a ajutat să-l fac. Data viitoare, pregătesc pentru ampoloiații de la poșta o pălărie și un caduceu. ■

Biblioteca Universitară se numește din nou Carol I

La 14 martie 1895, se inaugurează în București Biblioteca Fundației Universitare Carol I. Se numește așa nu numai pentru că Regele a avut ideea de a face, vis-à-vis de palatul său un *palat al lecturii*, ci și pentru că a donat o sumă considerabilă pentru începerea lucrărilor. Între războaie, la Biblioteca Fundației sau la Fundația Carol, pe care o numeau „Capșa” lor, se întâlneau, citeau și discutau, în holul clădirii, la o țigară, cei din tânăra generație: Cioran, Eugen Ionescu și Octav Șuluțiu, Mircea Eliade, Jeni și Arșavir Acterian. Tot aici au început conferințele Criterion, prin care intelectualii voiau să ia parte la viața cetății, să coboare „în stradă”, întâlnindu-se față în față cu publicul lor.

De curând, Biblioteca și-a recuperat o parte din istorie: se numește din nou Carol I. La 22 mai, Maiestatea Sa Mihai I, alături de Regina Ana, a dezvelit, pe zidul Bibliotecii de pe strada Dem. I. Dobrescu, o placă memorială cu numele vechi și totodată nou al Bibliotecii. (IP.)

fundatia
a treia
europă
timisoara

ORIZONT

andrei pleșu vladimir tismăneanu

gabriel liceanmario vargas llosa

un suflu nou

CONFERINTELE MICROSOFT

Comunitate și Diversitate

■ Crearea de modele, stabilirea de contacte directe între mari personalități din țară și străinătate cu un public larg sunt condițiile însuflării unui spirit al competiției și transmiterii de valori științifice, culturale și etice. Noua generație are astfel șansa de a intra în legătură directă cu personalități care au devenit personaje, comunicând, meditănd și polemizând pe marginea unor teme de larg interes.

Modalitățile practice de desfășurare a Conferințelor Microsoft demonstrează că nimic nu poate înlocui contactul direct dintre oameni, dezbateră vie și schimbul nemediat de idei, în dorința de a impune pluralismul și comunicarea. Conferințele Microsoft sunt o agoră a celor responsabili, a celor hotărâți să impună un suflu nou într-o comunitate a diversității și valorii.

vladimir
tismăneanu

prima lovitură

1956: începutul decăderii
comunismului

SIBIU 13 iunie
universitatea lucian blaga
aula avram iancu

Your potential. Our passion.

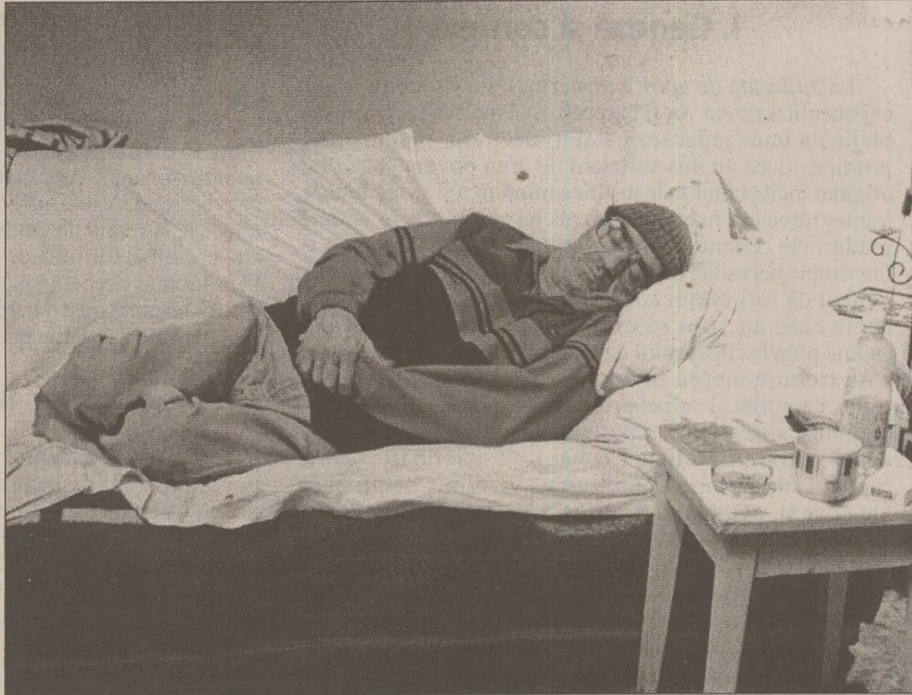
Microsoft

arte

Moartea domnului Lazarescu

„P robabil li se întâmplă așa multor oameni, nu doar din România“. O propoziție care m-a uns pe inimă. Cu mențiunea că 1. se referea la *Moartea domnului Lazărescu* (MDL) 2. venea din partea unui faimos critic de film american, Roger Ebert, brevetat corect politic. Hmm, același însă care și-a dat cu dreptul în stîngul la Oscaruri, încurcînd doi actori. Dar dacă el infirmă o critică pe care am auzit-o relativ des la adresa lui Puiu: „Dom'le, a învățat de la Caranfil să facă filme pe gustul străinilor și să nu-și bată capul cu spectatorii români“. Afirmatia lui Ebert atestă că regizorul a reușit să pună degetul pe un pretext local al artei care însă depășește locația.

Din nou îmi bag nasul în cutia Pandorei, în speță toată disputa stîrnită de Lazărescu pe teren autohton. Că filmul ne arată ca pe niște barbari și că se bălăcește în autocondescendența fiecărui lungmetraj românesc. Ce chestie! Să ne gîndim la Haneke, austriacul care a scos la rampă rufele murdare ale rasismului francez. Nimeni nu i-a reproșat că filmul lui, „Ascuns“ pune o nație întreagă într-o lumină nefavorabilă. Filmele, din orice țară ar proveni, nu sunt o carte de vizită afit de pe față, ci beneficiază și de deschiderea pe care le-o dă interpretarea. Cădem astfel în aceeași falsă dilemă/oală cu *Codul lui da Vinci*. În al doilea rînd, prin intermediul numelor (Dante, Virgil), Puiu și Rădulescu scot în evidență faptul că e vorba de un periplu prin iad, dînd astfel pe față cărțile și punctînd dimensiunea simbolică a mediului spitalicesc. E ficțiune, oameni buni, iar spectatorii știu asta, că doar de dragul ei vin la cinema. Dar și ficțiunea aceasta trebuia împachetată cumva, iar criticii de peste ocean nu reflectă deloc conștiința existenței marketingului. Dacă vă uitați la afișul filmului, acesta promite „Cea mai apreciată comedie a anului“, iar două citate din specialiști chiar se referă la umorul acestuia. Ele constituie însă excepția (la care i-aș include și pe cei de la „Village Voice“, aceia care sînt de părere că filmul este „o odă adusă mortalității, nu fără un anume umor întunecat“), nu regula. Prea puțini critici au luat comedia în serios, dacă îmi permiteți... Englezii sînt campionii ignorării umorului, vezi BBC-ul și British Film Institute, ale căror cronici trec complet sub tăcere poantele negre la care te-ai fi așteptat ca ei să fie (cei mai) sensibili.

Recepția americană a MDL permite însă reînnoirea lungmetrajului pe toate fețele, dar și transformarea lui, acea reconfigurare de care vorbește Ricoeur și pe care o tot am eu în vedere. Primul pas în această direcție este compatibilitatea lui Puiu cu frații Dardenne, pe care au observat-o numeroși critici de film, compatibilitate care îl plasează pe valul cinematografiei europene, fără a-i diminua originalitatea.

Specialiști cîta frunză, cîta iarbă, împărtășesc aceeași linie a raționamentului: pomesc de la aparentele dezavantaje

Alexandra Olivetto

CRONICA FILMULUI

O moarte care nu dovedește nimic

ale filmului (lungimea, povestea, modul de filmare manual relativ obositor pentru spectator) pentru ca apoi să relateze cît de bine funcționează sutura și cît de adevărat sună replicile. Aș spune mai degrabă că prima observație e cauza, iar a doua, efectul. Iar aceste comentarii indică faptul că lungmetrajul a trecut testul plauzibilității și nu din cauza realismului. E adevărat că modul de filmare al lui Oleg Mutu ține de cinema-ul direct, dar faptul că imaginea e mereu „mișcată“ îți semnaleză constant o prezență între tine și imagine. Cu toate acestea, filmul te trece acest prag și te duce spre exclamația „cît de adevărat“, ceea ce confirmă și reacțiile criticilor străini, începînd cu Jay Weissberg de la „Variety“, care invocă și aspectul de „reality show“, bașca cunoașterea intimă a mediului spitalicesc de care beneficiază scenariștii. Nici „New York Times“ nu ignoră verosimilul filmului, susținînd că „este atît de absolut real încît te absoarbe în lumea lui la fel cum documentarul lui Frederick Wiseman din 1970, *Spital* îți picură în conștiință“. De remarcat că Puiu îl include pe Wiseman pe lista influențelor lui.

Și BBC-ul a pus accentul pe scenariu și pe profunzimea filmului, comentînd însă prea puțin modul de filmare. Criticul de gardă a subliniat însă efortul cerut din partea spectatorului și imersiunea la care acesta trebuie să fie gata să se supună, în paralel cu protagonistul. Cronicarul de la British Film Institute preferă panta analitică apelînd la „umanism cinematic“. În viziunea sa, toate prestațiile actorești trebuiau să fie puse la punct brici tocmai pentru că nu e vorba doar de odiseea pacientului și paramedicului, ci și de a pune în valoare umanitatea personajelor secundare (chiar dacă, precizez eu, majoritatea sînt remarcabil de inumane cînd vine vorba de Lazărescu). Criticul în cauză mai face o remarcă pertinentă asupra sursei de inspirație a lui Puiu, anume serialul „E.R“. Aici critica privind a face film pentru străini capătă un statut ambiguu. E adevărat că, în state, „E.R“ a reprezentat o treaptă superioară în evoluția serialelor, și din punct de vedere al filmării, și din punct de vedere al ritmului narativ. La fel, pentru telespectator este mult mai solicitant, deoarece el capătă niște obligații suplimentare: trebuie să prindă jargonul utilizat non-stop, să înțeleagă ierarhia unui spital, să se preocupe și de problemele personale ale personajelor, totul foarte repede, fără nici o voce din off care să îi dea explicații. Revenind la remarcă pertinentă (cu amendamente) a cronicarului de la British Film Institute – el susține că filmul l-a mișcat fiindcă lipsește sentimentul urgenței, atît de pregnant în „E.R“. Or, acest lucru mi se pare pe jumătate adevărat și tocmai de aceea e în proporție de 50% în conformitate cu critica aceea... Gîndiți-vă la primul spital la care ajunge Lazărescu, acolo e „E.R“ curat murdar: trei pacienți consultați pe fugă în aceeași cameră, operații de triaj, fișe dictate în timpul examinării. Bun, ritmul e același ca în serial, dar degringolada e balcanică. Acest prim doctor e și acela cu cel mai puțin umor, pe de altă parte. Ce încerc să spun este că există o dozare a sentimentului urgenței, care scade pe măsură ce situația lui Lazărescu se înrăutățește. Imersiunea în dramă așa începe, cu iluzia că există totuși personal competent care îl va salva mai devreme sau mai tîrziu. Însă finalul, aproape soporific din punctul de vedere al angajaților spitalului, este o contradicție live a ritmului „E.R“. Mai mult, proporțional cu modul în care medicii încep să se miște din ce în ce mai mult cu încetinitorul, apar din ce în ce mai multe replici negru-umoristice, necesare tocmai pentru a umple spațiul pe care îl impleau pînă atunci cuvintele protagonistului.

Să închei cu canadienii de la „Eye Weekly“. Se numără printre puținii care și-au dat seama de abundența de detalii semnificative din film. Ei observă și cele două chei de lectură ale filmului: o poveste realistă din punct de vedere social (doar incidentul s-a întîmplat pe bune, nu? Deși Puiu s-a lepădat de sloganul american cum că „acest film este inspirat dintr-un fapt real“) și o satiră alegorică neagră. Nu le-aș separa însă, pentru că osmoza lor face tot deliciul lungmetrajului. ■

arte

I. Geneză și context

La *Judecata de apoi* a posterității lui Corneliu Baba, exponenții acesteia vor fi întrebați, mai mult din curiozitatea blajină a unor judecători stătuți decît din rațiuni strict juridice, dacă au dus suficient de greu povara păcatului originar încît chinul să le justifice mîntuirea și să legitimeze reintegrarea lor, măcar pentru proba peisajului, în vastele grădini ale Edenului. Acest scenariu, fie el imaginat și din simple necesități de compoziție, este pe deplin plauzibil, pentru că toți elevii semnificativi ai lui Baba, adică aceia care au știut să evite babismul liniar și să-și asume pînă la capăt rolul de călători utopici printr-o lume care trebuie mereu inventată, poartă în ei, ca pe un reflex camuflat al culpei primordiale, povara inteligenței, a gîndirii sistematice, a poftelor de a povesti și a vocației de a construi. Atît Mihai Cizmaru, cît și Sorin Ilfoveanu, Ștefan Câlția, Sorin Dumitrescu, Vladimir Zamfirescu etc., dar și, aparent, deviații stilistice Ionel Munteanu și Constantin Cerăceanu, sunt pictori care nu se opresc la tehnică, la nivelul de seducție al limbajului și la acea categorie de armonii elementare care excită privirea pînă la opacizarea retinei, ci se afundă în straturile adînci ale memoriei și ale visului, în mitul cultural și în mitologiile culorii, în experiențele dramatice și jubilatelor ale ființei, în determinarea cosmică și în acțiunea morală a omului coborît în istorie. Posedînd fatal acel instrument suprem al gîndirii active și al conștiinței de sine, care este desenul, elevii lui Baba și-au împărțit, cumva, istoria artei și a culturii, în sens larg, identificînd și separînd, așa cum desenul însuși separă și partajează, spațiile mentale, expresive și stilistice ale unei enorme experiențe artistice.

Dacă lui Munteanu și lui Cerăceanu le-a revenit energia culorii, pe toate registrele, de la proiecția ludică și pînă la tușa dramatică, reușind să convertească savant armoniile valorice în explozii tonale, Sorin Dumitrescu a optat, inițial, pentru construcții conceptuale, iar, ulterior, pentru codul sever și forma transparentă a hieroglificei ecleziale de factură orientală. Sorin Ilfoveanu s-a regăsit în imaginea-efigie, redusă la reperele absolut obligatorii pentru a o face inteligibilă, și în apologia vidului, a cărui forță devine activă doar prin minima stimulare cu ajutorul liniei, în vreme ce Mihai Cizmaru a găsit imaginea arhetipală a obiectelor, puterea lor de vibrație și haloul de lumină în care acestea se scaldă discret, iar Ștefan Câlția a coborît în vermuiala medievală, în ambiguitățile și în sincretismele ființei, în grotescul feeric, în simbolistică și în esoterie.

Dar indiferent de spațiul reveriei și de stilistica individuală, toți elevii lui Baba au fascinația eposului, percep lumea în multiplele ei conexiuni, evaluează totul în interiorul unei memorii și al unei imaginații prodigioase.

În această companie legitimă și incomodă în același timp, în care consangvinitatea și accentele puternice ale unor personalități perfect definite conviețuiesc cu o anumită perversitate, Vladimir Zamfirescu își identifică vîrsta artistică, sistemul de gîndire, tipul de sensibilitate și natura etică printr-o formulă de o claritate aproape matematică. Însă tocmai această claritate este un avertisment subtil care determină o întrebare irepresibilă care anulează totul: de fapt, unde se situează Vladimir Zamfirescu?

II. De la baroc la manierism și retur

Dacă temperamentul artistic al lui Corneliu Baba era, în esență, unul de factură barocă, de unde și enorma și necondiționata lui iubire pentru Rembrandt, marcat, în ultima etapă a creației sale, de o tot mai puternică tentație expresionistă, Vladimir Zamfirescu își identifică reperele, din perspectivă stilistico-formală, cu aproape un veac mai devreme. Din acest punct de vedere, al vîrstei formei, el îl precede pe Corneliu Baba așa cum George Apostu, de pildă, îl precede pe Constantin Brâncuși. Referința însăși se mută din secolul XVII în secolul XVI, și ea se numește El Greco. Fie interlocutor direct și furnizor de tipologii deja acreditate, fie model al unei experiențe culturale și sufletești similare, prin grefarea hieraticii bizantine pe arhitectura somatică a formei renascentiste, maestrul greco-hispanic este rima istorică perfect adecvată pentru o parte semnificativă din lucrările lui Vladimir Zamfirescu, în care estetica și ideologia, cea din urmă în accepțiunea ei etimologică de știință, de abilitate a *ideii*, sunt, în mod evident, de factură manieristă. Și asta nu doar în ceea ce privește morfologia elementară, alungirea formelor, prevalența conceptului față de anatomie etc., ci și în ceea ce privește perspectiva intelectuală care stă la baza compozițiilor, anume distorsiunile privirii, expresivitățile detaliilor, mișcarea teatrală, asamblarea anamorfotică etc. Aproape în totalitatea ei sau, cel puțin, întregul segment care privește creația sa recentă, pictura lui Vladimir Zamfirescu este una de factură eminamente culturală, de extracție ori de aluzie livrescă, fapt care mută interesul de pe capacitatea de observație a formei și de pe abilitatea de ordonare a limbajului în sine, pe tipul de lectură, pe natura atitudinii

Pavel Șușară

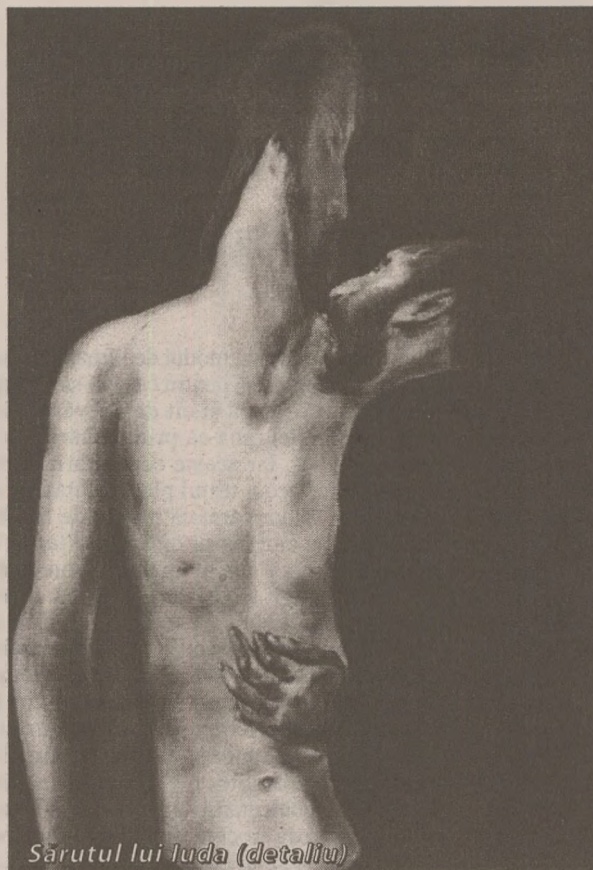
CRONICA PLASTICĂ

Între Epos și Ethos

și pe încărcătura morală a mesajului. Prins, ca și El Greco la intersecția unor realități divergente, aceea a exteriorității imaginii și a interiorității spiritului, sedus, în egală măsură, de spectacolul privirii și de feroarea ideii ori, altfel spus, de voluptățile materiei și de imperativele unei credințe implicite, pictorul identifică – și, în parte, construiește – o lume intermediară, o a treia realitate, perfect îndreptățită și inteligibilă în principiu, dar complet lipsită de sup exterior și de orice existență în istoria mărunta sau anecdotică experienței individuale. În mod paradox instrumentalul percepției nu mai este aici ochiul exterior și fiziologia previzibilă a privirii, ci memoria, ochiul interior, capacitatea mentală, oarecum extrasenzorială, de a genera și, mai apoi, de a fixa viziuni. Pictura lui Vladimir Zamfirescu

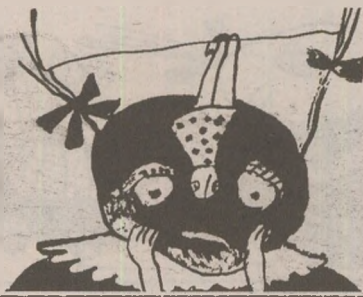
Don Quijote El Campeador

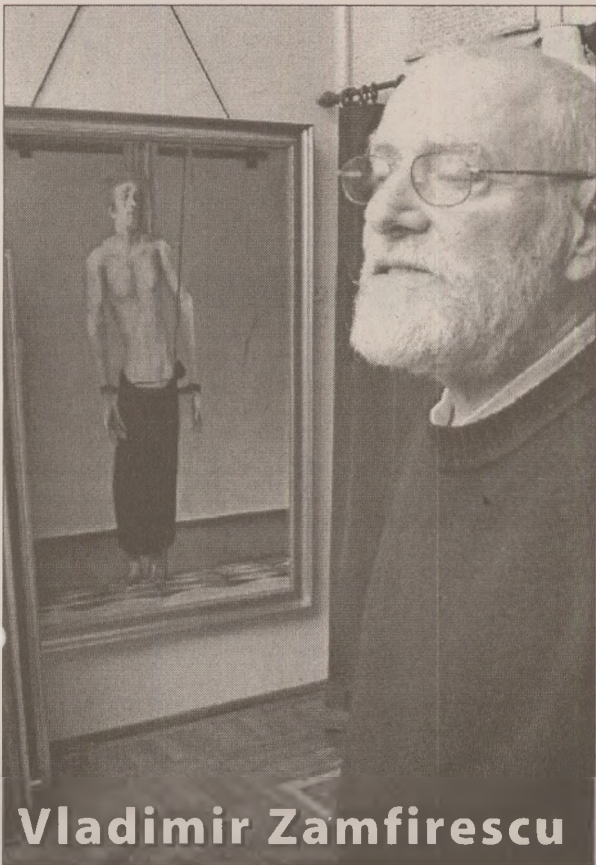
Sărutul lui Iuda (detaliu)

Compoziție barocă, Mozart și Sallieri

arte

Vladimir Zamfirescu

pune în circulație adevăruri umane profunde, este de o enormă verosimilitate în esență, dar ea operează exclusiv cu structuri simbolice și cu viziuni culturale. Realitatea pictorului nu este aceea tangibilă, episodică și supusă diverselor variații de context, ci una atemporală, nondiscursivă și imaterială. Însă în pofida suportului său oarecum imponderabil, referentul acestei picturi este unul incontestabil și de o autoritate copleșitoare.

III. Între epos și ethos

În linii mari, două sînt sursele imaginarului în pictura lui Vladimir Zamfirescu și ele privesc, în aceeași măsură,

modele care au sedimentat și s-au acreditat în timp, dobîndind o autoritate maximă și indiscutabilă: codul cultural și eposul spiritual. Discursul pictorului pornește, așadar, de la epica vetero- și neotestamentară, continuă cu existența exemplară, la limfita umanului cu divinul, și sfîrșește cu realitatea culturală propriu-zisă, dar deja fixată în efigia mitului. Într-un anume fel, el reface întregul traseu, mai degrabă al conștiinței decît al umanității, de la Geneză și pînă la substituția sacralului prin estetic, însă înlocuiește discursul și fabulația obișnuită cu secvența definitorie care activează memoria și face din privitorul însuși propriul lui povestitor. *Eva, Alungarea, Cain și Abel, Moise, Tablele legii, Dansul Salomeei, Scara lui Iacov, Maica Domnului, Ioan Botezătorul, Iisus, Sărutul lui Iuda, Flagelarea, Stigmatete, Pieta etc.*, dincolo de faptul că resuscită o iconografie cu o autoritate copleșitoare în istoria picturii, constituie, simultan, punctul de pornire pentru două componente majore ale picturii lui Vladimir Zamfirescu. Pe de o parte, fără a cădea în narativ, pictorul își poate desfășura nestingherit vocația epică, iar, pe de altă parte, fără a eșua în demonstrativ, își poate duce pînă la extrem cercetarea în spațiul limbajului, în special pe aceea stilistică. Esențializînd lecția lui Corneliu Baba, el decontextualizează forma, purifică imaginea, extirpă reperele de parcurs și îi transferă privitorului, apelînd subtil, prin stimuli subliminali și prin alte strategii psihologice, la memoria acestuia, întreaga responsabilitate a privirii sistematizatoare. Ieșind din imaginarul și din eposul spectacolului biblic și pășind mai încoace, în lumea seculară și în spațiul culturii istoricizate, Zamfirescu nu-și modifică atitudinea și nici nu-și schimbă felul de a privi. Chiar dacă iese din sacru, el rămîne cumva în mitul exemplarității, ceea ce dovedește și o mare capacitate de admirație a pictorului care, în ultimă instanță, nu este decît un semn al prospețimii privirii și al candorii afective. *Don Quijote, Mozart și Salieri, Picasso, Luchian*, dar și *Personaj venețian, Dansatoare, Bărbat cu papagal, Bărbat cu broască țestoasă etc.*, deși ies din categoria divinului și din aceea a fondatorilor, se înscriu în aceeași galerie de chipuri unice, de existențe ireductibile, pentru care potrivită nu este descrierea psihosomatică, ci fixarea, lipsită de orice ezitare, în efigie. Și aici, ca și în cazul figurilor biblice, pictorul recurge la același tip de codificare și la aceleași formule de cercetare stilistică. Îmbinînd hieratica bizantină și postbizantină, prelucrată, la rîndul ei, în funcție de o permanentă nevoie

de mișcare a imaginii, cu întreaga civilizație a portretului de factură clasică și modernă, Vladimir Zamfirescu ajunge la o sinteză unică a formei, în care anatomismul occidental și hieroglifa orientală se susțin reciproc și propun o nouă realitate a imaginii. Pe de o parte, sînt conservate toate datele unui figurativism coerent și foarte exact în structurile sale esențiale, iar, pe de altă parte, aroganța antropocentrismului și retorica unei corporalități marcate de accidente particulare și de suficiența identității sînt drastic sancționate prin recursul la reprezentarea generică și la tipologie. Dar această dominantă stilistică nu este și singura în cercetarea limbajului pe care pictorul o face implicit. Incursiunii pe care el o întreprinde, la nivelul iconografiei, în istoria sacră și în istoria profană a umanității, îi corespunde, la nivelul expresiei propriu-zise, o incursiune similară prin istoria codurilor. În afara spațiului manierist, din vecinătatea lui El Greco, acolo unde Vladimir Zamfirescu se simte în largul său, itinerariul mai cuprinde filosofia barocă a clar-obscurului, caligrafia suavă și angelică a elenismului, grafia pură a picturii nordice, din specia Cranach – Holbein, senzualitatea lascivă a simbolismului și pe aceea sangvină a expresionismului, pentru ca, finalmente, să ajungă în albul imaculat al unui reflex suprematist, de tip mistico-malevichian.

Deși manierist prin dinamica sa launtrică, Vladimir Zamfirescu este, prin pluralismul său stilistico-afectiv, un postmodern înfiorat și contemplativ. Iar eposul existențial și teologic, pe care îl propune prin tematică și prin iconografie, și care se insinuează imperceptibil și în metabolismul receptării, are drept consecință imediată și o anumită judecată morală, o formă foarte specială de sancțiune etică. Ceea ce face ca definiția sa artistică să se constituie chiar pe drumul de la Epos la Ethos. ■

P.S. *Expoziția la care acest text se referă și pe care, în bună măsură, o comentează, s-a deschis pe data de 2 iunie la Muzeul de Artă din Cluj. Scris, inițial, pentru catalogul expoziției, unde, de altfel, a și apărut trunchiat, textul restituit acum în integralitatea lui încearcă să circumscrie, fie și aproximativ, una dintre cele mai puternice și mai singulare personalități ale picturii noastre de astăzi, aceea a lui Vladimir Zamfirescu, dar și să semnaleze încă o dată, pentru că memoria noastră recentă are tot felul de disfuncții, cea mai spectaculoasă și mai profundă moștenire artistică și morală din ultimii cincizeci de ani, aceea a lui Corneliu Baba. (P.Ș.)*

Inger

Picasso

Ioan Botezătorul

meridiane

Imaginația umană a fost, este dintotdeauna, mare devoratoare de povești, de narațiune. Multă vreme epicul a sufocat aproape toate celelalte genuri, de la Biblie încoace, prin Antichitatea greacă, Evul Mediu, Renaștere, Secolul Luminilor și tot ce i-a urmat. În tot acest timp, povestirea s-a făcut într-un limbaj pe care să-l înțeleagă tot omul, cu mare grijă pentru istoria care trebuia să fie accesibilă consumatorilor de epic. Firul narativ a tiranizat – din fericire – textul. Chiar și poemele cele mai lirice aveau în miezul lor o mica fabulă, o povestioară cu care poetul își momea cititorii (mă gândesc, de pildă, la sonetele lui Shakespeare ori poemele lui John Donne, printre foarte mulți alții). Este deci o lege de bază a autorilor din toate timpurile că publicul dorește „cerc și pâine” – spectacol, convenție, adică poveste.

Ar mai fi ceva de adăugat la acest adevăr vechi de când lumea: povestea era un bun comunitar, ea se adresa unui grup mare de consumatori, și prin urmare trebuia să le fie la îndemâna tuturor, să le respecte convenția esențială de comunicare, care era limbajul – moneda unică pe care toți o foloseau (mai mult sau mai puțin) la fel. Așadar, timp de nouăsprezece veacuri (istoria cunoscută nouă mai bine – fiindcă Biblia devansează era creștină), narațiunea l-a respectat, ba chiar l-a răsfățat pe cititor (excepțiile – prea puține, dar reale – confirmă regula). Punctul forte al istoriei imagine era ce și cum se întâmplă, către ce merge narațiunea, cum se va termina ea? Convenția limbajului, așadar, se sprijinea pe o altă convenție (o prezumpție de care nimeni nu se îndoia): am putea numi această a doua convenție, care întărește convenția limbajului, *cauzalitate cronologică*. Cauzalitatea cronologică implică atitudinea convențională față de timp, de șirul evenimentelor. Autorul pornește de la premiza că și el și cititorul știu că întâi vine „trecutul”, care are drept „cauză” imediată „prezentul”, care prezent secretă inevitabil un viitor pe care vrem cu toții să-l știm. Întrebarea copilului când asculta un basm – „și?, și?” – exprimă tocmai acest adevăr cunoscut tuturor și care e de fapt un instinct al minții omeneste de a pune ordine în experiență.

Încercăturile încep cu Modernismul, moment care pune ordinea/ accesibilitatea (în limbaj, în cronologie, în comunicarea însăși) sub semnul întrebării. Pre-moderniștii comunicau ce gândeau și puneau mare preț pe această comunicare, fiindcă ei respectau comunitatea și convențiile ei. Modernismul e o mare interiorizare și o mare grabă. Dintr-o dată autorul descoperă că gândește prea mult, prea năvalnic pentru a mai avea timp să pună totul în cuvinte, deci convenția limbajului e dărâmată (vezi disperarea pre-

verbală a lui Joyce de a găsi un alt fel de limbaj pentru a exprima inexprimabilul, în fond).

În același timp, autorul descoperă că povestea poate domina cronologia, putem începe cu viitorul și putem aranja altfel întâmplările decât copilărie-maturitate-deznodământ. Această descoperire că autorul e liber să modifice convenția limbajului clar și a cauzalității cronologice sunt punctul de pornire al marii deconstrucții (a limbajului, a istoriei, a sensului în final), altfel zis a ironiei moderniste à propos de tot ce s-a scris până la ea. După nouăsprezece veacuri de *tradiție a basmului* în literatură, sunt de ajuns câțiva ani de Modernism pentru a descoperi antidotul convenției (care nu e altceva decât o altă convenție, evident).

În clipa în care romanul – textul literar, de fapt, în general – emite pretenția de globalizare, ca să-i zicem așa, de înglobare a întregii literaturi, culturi, istorii, psihologii, eseistici etc., el se depășește pe sine. În Modernism avem de-a face mai mult cu descoperirea că acest lucru este posibil. Titanii Modernismului – Eliot și Joyce – sunt în fond două cazuri izolate. Ei dau ideea demolării convențiilor (limbaj, cronologie), dar scriu cu tradiția în oase. Au crescut în respectul convenției și, atunci când o hulesc, se simt deopotrivă vinovați și eroi. Aș zice deci că în cazul Modernismului încă există *conștiința convenției*. Atâta doar că – dacă ne punem în papucii copilului curios, la culcare, întrebarea nu mai e „și, și?”, ci „cum, cum?”. Textul are ideea nastrușnică de a răsturna textualitatea și – în vreme ce autorul se bucură de inventivitatea lui – cititorul își cam blestemă zilele. El icnește și primul impuls e să depună armele: nu înțelege.

Adevărata schimbare la față a literaturii – aș zice – are loc după Modernism. Ezit să spun Postmodernism, fiindcă termenul e din ce în ce mai vag, controversat și rău definit. L-am botezat cândva *Desperado* de dragul demonstrației, chiar dacă acest cuvânt are la fel de multe păcate ca și celelalte. Să considerăm, pentru moment, că de la Huxley (*Brave New World*) și Orwell (1984), de prin deceniul cinci al veacului douăzeci (cel mai târziu), începe Era Desperado, din care voi alege pentru această demonstrație doar un singur aspect. E vorba de migrarea romanului din starea de acceptare a convenției în starea de „inovație”, adică contestarea convenției cu orice preț, în *trans-roman*.

Autorii Desperado – sunt câteva valuri, câteva generații deja – se nasc cu conștiința că dărâmarea convenției este un dat. Ei nu demolează, nu sfidează. Pentru ei schimbarea convenției e o necesitate firească, la fel ca spălatul pe dinți. Autorul Desperado nu dorește să facă tabula rasa. Din contră, el recuperează. Ce anume recuperează autorul

Eseu

Trans-romanul

trans-romanului? Cum se deosebește un text Desperado de un text Modernist?

Primul semn inconfundabil este revenirea la convenția verbală. Autorul – în primul rând romancierul – Desperado e cât se poate de conștient că, dacă se naștea un al doilea Joyce, romanul ar fi fost ras de pe fața pământului. Nici poezia n-a dus-o mai bine sub tirania lui T.S. Eliot, dar poezia nu e în primul rând narațiune (deși Moderniștii așa o concep, doar că în maniera lor eliptică și care ar putea păcăli pe mulți), deci Eliot e mai bine tolerat. Din nevoia imperioasă de a supraviețui salturilor sinucigașe Moderniste, trans-romanul Desperado e în primul rând *clar*. El respectă limbajul și prin aceasta recâștiga pe cititor. Face din nou lectura posibilă, după ce Joyce își jurase în barbă că va ține în alertă mai multe generații de învățați. Criticii literari îi disecă și acum pe Joyce și Eliot, dar ca pe niște curiozități singulare.

Trans-romanul Desperado care se scrie sub ochii noștri dovedește că Modernismul a fost un moment de rătăcire. Scurt, dar esențial. A dărâmat un mit, mitul/tradiția basmului în literatură. Timp de câteva decenii, cititorul n-a mai putut întreba în mintea lui de copil „și, mai departe?”. A învățat să accepte că nimic nu se termină în fond și că povestea nu contează. Ceea ce contează e „cum” o povestești.

Ceea ce nu era tocmai adevărat, dacă e să ne gândim că Virginia Woolf propunea modelul (mai târziu cunoscut ca cel al *fluxului conștiinței*) ca pe modul de a recupera „viața”, realul, verosimilul în textul literar. Schimbarea ei era de fapt una de la epic la liric, fiindcă ea însăși era prea lirică pentru a construi o intrigă paluzibilă. Deși Galsworthy, marele arhitect al convenției romanești, a fost contemporan cu ea, lumile lor nu se întretaie nicidecum.

Virginia Woolf

James Joyce

Kazuo Ishiguro

m e r i d i a n e

Virginia Woolf declară sus și tare că romanul nu are nevoie de „love interest” (sintagmă greu de tradus și esențială lungii tradiții a basmului, cum am numit pre-modernismul); că viața e o „aură luminoasă”, adică nu e guvernată de o cronologie tradițională, de o ordonare comodă a realului, ci liberă să imagineze orice înșiruire, după orice legi, de preferință diferite de cele vechi.

Dacă ne uităm atent la romanele Virginiei Woolf (cea mai înfocată teoreticiană a Modernismului, în *The Common Reader*), observăm că de fapt ele sunt doar revolte de suprafață. La capătul lecturii, ce ne rămâne din *Mrs Dalloway*? Amintirea unei povești cu o foarte clară cauzalitate cronologică (o vedem clar pe Clarissa tânără și abia apoi matură) și cu un evident „love interest”, fără de care mă îndoiesc că romanul ar exista. Joyce e adevăratul inovator, fiindcă la el limbajul și gândirea se contopesc. El are tola plină la refuz de povești, dar le spune într-un „discurs” care sfidează de fapt limbajul/comunicarea, sugerând că viața fuge prea repede și convenția care nu poate ține pasul cu ea n-are nici o valoare. Drept care convenția lui înfulecă absolut tot – tehnica romanescă anterioară, psihanaliză, mitologie, istorie literară și culturală etc. – într-un conglomerat inimitabil. Joyce este un accident fericit, dar mai ales – din fericire – un accident.

Interesant este că teoria Virginiei Woolf (fără pretenții de teorie, la vremea ei, când teoria literară nu se ridicase încă la gloria de azi) nu se aplică la Modernism. Modernismul colcăie de istorii, iubiri și limbaj rafinat (la exasperare, e drept). Cei care chiar fac ceea ce predica în anii treizeci Virginia Woolf sunt trans-romancierii Desperado. Ei chiar trec de granițele basmului. Ei dau laoparte iubirea (cine mai iubeste în romanul contemporan, dacă nu punem evident la socoteală romanele total predictibile/convenționale gen Danielle Steele?). Dau doar câteva exemple de romane din care iubirea (tradiția *boy meets girl, boy marries girl and they live happily everafter*) e sistematic, deliberat exclusă: *The Remains of the Day*, *Flaubert's Parrot*, *Lanark*, *Never Let Me Go*, *Waterland*, *Nice Work*, *Rates of Exchange*, *Possession*, *Restoration*, *The Great Fire of London*, 1984, *Brave New World*...

Joyce ironiza sentimentul (v. *Eveline*, din *Dubliners*, de pildă), „dar ni-l putem imagina pe Leopold Bloom în afara iubirii lui pentru Molly, oare? Ori pe eroii din *The Waves* de Virginia Woolf în afara iubirilor ce se țin și se destramă între ei? Ori pe Eliot indiferent la iubire, după denigrarea ei pătimașă și disperată din *The Waste Land*? Pe lângă textul uscat al acestui (aparent) domol, clar și foarte pervers – de fapt – trans-roman, literatura modernistă este un început naiv. Bătaia de cap abia cu Era Desperado începe.

Odată ce romanul a înțeles că nu poate exista în afara limbajului – fiindcă limbajul este singura convenție inviolabilă, fără de care autorul nu poate fi autor, nu poate comunica – pofta lui pantagruelică de inovație s-a canalizat pe combinare. Trans-romanul recuperează limbajul și pornește o ofensivă redutabilă de recuperare a tuturor tehnicilor existente, de bricolare, de combinare a lor. Noutatea la care visează orice trans-romancier, orice trans-roman, vine din ineditul reconstrucției. Poate de aceea Deconstrucția a prins și s-a desprins la fel de spectaculos de critică: întâi a făcut școală fiindcă a identificat că tradiția basmului s-a dărâmat, apoi a pierdut teren fiindcă n-a știut să facă loc în platforma ei – ca unealtă de analiză – acestei incredibile trans-capacități (aș zice) de bricolare a trans-romanului. Pe scurt, Deconstrucția a murit fiindcă n-a știut – ce știuse Tabelul lui Mendeleev (și T.S. Eliot, în *Tradition and the Individual Talent*) – să lase loc post-momentului, oricare ar fi el. Acest postmoment se cheamă în cazul demonstrației de față *trans-roman*, ceea ce vrea să spună, „romanul iese din matcă și trebuie să-i îngăduim să migreze, chiar dacă, pentru moment, nu-l putem defini ori clasifica.”

Dar ce anume deosebește trans-romanul de proza pre-modernistă? Un text modernist e ușor de identificat de obicei, din cauza frondei lui foarte previzibile împotriva normei verbale și narative. O frondă de limbaj, după cum am văzut – deși nu putem ignora concepția despre ființa umană ca victimă a subconștientului și relativității, concepție care a stărnit fronda de la bun început. Există fără îndoială o întreagă filozofie pe care se bazează tehnica fluxului conștiinței și care a schimbat modul de istorisire

ireversibil. Puneți-vă în situația de a citi o poveste la care să n-aveți altă grijă decât să repetați, „și, și?”: veți observa că întrebarea nu vă mai e de ajuns. Cititorul trans-romanului e uns cu toate alifiile: el a prins gustul surprizei tehnice. Ori trans-literatura tocmai asta este: o nesfârșită surpriză (tehnocrată), surpriză cu orice preț. Chiar cu prețul poveștii în final. Ceea ce ar trebui să fie un semnal de alarmă pentru tinerii romancieri. Surprizele tehnicii romanesti sunt seducătoare, dar putem oare să ne permitem a uita acele nouăsprezece secole de tradiție a basmului?

Observ că iubirea revine timid ca emoție demnă de a fi centrul unei povești, dar unde revine ea? În romanul *gay*. Acolo (v. Jeanette Winterson, *Written on the Body*) iubirea e din nou stea. Între două femei, dar are intensitate și captivează sensibilitatea (sigur, depinzând și de toleranța lecturii). Tot acolo cronologia e un fotoliu comod: ea nu împiedică, nu tulbură povestea, nu ne intrigă. Multe romane, de toate felurile, au această nouă intenție de a *liniști* cititorul. Surpriza, așadar, se mai ascunde, se mai însoțește și de altceva, la fel de important.

Acest altceva este excelent ilustrat de Ishiguro în ultimul lui trans-roman, *Never Let Me Go*. Cu el – și nu numai cu el – narațiunea s-a mutat definitiv din basm în coșmar. Ce mai contează o intrigă bine făcută, un personaj îndrăgostit? Le putem îngădui, susține tacit romancierul, fiindcă noi nu *romanul* îl desfășurăm, ci chiar substratul lui. Să nu mai acuzăm intrigile bine făcute, să lăsăm romanul să captiveze și să dea pâine, circ și basm (iubire și promisiunea de viață eternă). Ceea ce inevitabil o să fie distrus este rasa umană. Omul are să fie ras de pe fața pământului. Dintr-o jonglerie cu convențiile povestirii (în Modernism) trans-romanul a alunecat într-un tragism sumbru. Mulți romancieri de la acest început de mileniu au sentimentul că trăiesc sub semnul unei iminente nenorociri planetare. Apocalipsa bănuie trans-romanul.

Tragismul e semnul distopiei și e lucru știut că romanul Desperado este în esență distopic. Povara spaimii că nu mai există un acasă, că orice spațiu și orice timp poate deveni o fatală amenințare e – pentru Era Desperado – o chestiune de cantitate mai mult decât de noutate. Jonathan Swift a fost, în acest sens, un Desperado *avant la lettre*, și destui alții ca el. Ceea ce apărea însă izolat – ca temă, mai ales – în pre-modernism, apare în trans-romanul de care vorbim constant și nu numai ca temă.

Ajungem aici la convenția verbală a trans-romanului, convenția de la care am pornit când am discutat inovația modernistă. Aparent limbajul trans-romanului e clar și

reconfortant. Trans-romancierul fuge de neclaritate din toate puterile. Tehnica lui este aceea de *exacerbare a suspansului* prin ascundere. Din nou ne trezim întrebând citind un roman, „și, și?” Deosebirea e că acum avem sentimentul vag, mai mult ca un presentiment, de fapt, că de fapt *nu* vrem să știm mai mult. Ne e frică de final și am prefera să nu-l știm. Iată deci unde ne-a adus drumul romanului: de la nerăbdarea copilărească de a afla ce face Dickens cu eroii lui (chiar și cu cei nefericiți) la frică. Trans-cititorul, ca să-l numim așa, se teme de deznodământ și e fericit în cazul când romanul rămâne fără final.

În cazul lui Ishiguro, trăim istoria unor clone: nici măcar iubirea dintre ele nu ne domolește groaza. Anii trec, clonele mor la treizeci de ani, după ce li se prelevează și ultimul organ vital (pentru a ne ține pe noi, pe alții ea noi în viață...), și suntem fericiți când eroina decide să nu ne spună tot și romanul se încheie fără să se fi terminat, în felul următor: „Am așteptat o clipă, m-am întors la mașină și am plecat unde trebuia să ajung.”

De ce suntem fericiți? Fiindcă nu trebuie, nu suntem siliți să ascultăm povestea până la capăt. Fiindcă am dat la o parte convenția basmului, am ieșit din convenție. Trans-romanul proclamă ieșirea din convenție (ca și cum acest lucru ar fi posibil, atâta vreme cât acceptăm să citim...). Disciplinele de *teoretizare* – de la marketing la teoria criticii literare – iau locul convenției în sine (la care neîndoielnic noi, cititorii, vrem să participăm, altfel n-am citi).

Vorbele aveau la Moderniști o putere esențială de a comunica altfel decât discursul basmului. Accentul cădea mai mult pe cuvânt decât pe frază. Pe de altă parte, Internetul de azi e în fond tot tirania cuvântului. Moderniștii au sfidat un discurs coerent ce se întindea pe nouăsprezece veacuri, fragmentându-l, operând o revoluție în sânul lui. Trans-romanul neaga convenția/coerența însăși. Dar cum am putea să nu știm că orice lucru devine convenție și că orice convenție (ca orice altă lege pe pământ) e făcută pentru a fi dărâmată? Ceea ce e totuși înspăimântător la acest joc secund contemporan este că undeva, la rădăcina glumei cu convenția, încolțește și certitudinea filozofică – tema esențială a trans-romanului Desperado – că viitorul (și nu e vorba de viitorul fericit din basm) – viitorul omului pe pământ s-a rupt, a murit. Acest tragism tematic este cauza neîncrederii formale a trans-romanului în convențiile de orice fel.

Lidia VIANU

Bref

Romane cu lesbiene

● Sarah Waters s-a născut în 1966 în orașul Galilor, și-a luat doctoratul în Literatură engleză la Londra cu o teză consacrată ficțiunii istorice homosexuale și în timpul redactării lucrării academice i-a venit ideea unui roman legat de tema sa de cercetare. Apărut în 1998, *Mingind catifeaua*, un roman picaresc lesbian a cărui acțiune se

desfășoară în Londra victoriană, a cunoscut un mare succes de public. Aceeași perioadă și aceleași medii interlope apar și în romanele următoare, *Afinitate* (2000), situat într-o închisoare de femei, și *Din virful degetelor* (2003), a cărui eroină e o hoată de buzunare. Sarah Waters a figurat în 2003 pe lista celor mai buni 20 de tineri romancieri britanici, alcătuită la fiecare 10 ani. În cel de-al patrulea roman al ei, *Veghe de noapte*, apărut de curind la editura londoneză Virago, romanciera schimbă epoca pentru mijlocul secolului 20, mai precis anii 1941-47, priviți în cronologie inversă, de la sfârșitul războiului spre atmosfera apocaliptică a începutului. Spre deosebire de cărțile anterioare, unde folosea narațiunea la persoana I, în *erele eroine confesindu-se cititorului și atrăgându-i simpatia*, scriitoarea folosește acum persoana a III-a pentru a-și pune în scenă cele patru personaje principale, legate de faptul că au trăit războiul la Londra. Acțiunea e construită dintr-o serie de secrete lent dezvăluite, prin ironie ce altemează cu dramatismul și prin acea inversiune temporală care permite cititorului să înțeleagă modul în care au devenit personajele ceea ce sînt. *Veghe de noapte* a avut încă de la apariție cronici foarte bune. În „The Guardian”, de exemplu, Justine Jordan scrie: „Sarah Waters are un talent uimitor de a reinvia anii '40, atât prin decorul Londrei din epocă, prin mirosuri și sunete, cât și prin descrierea minuțioasă a vieții fizice a personajelor ei. *The Night Watch* este, fără îndoială, cel mai bun roman al ei de pînă acum”.

meridiane

Deschiderea Institutului Cultural Român de la Stockholm s-a făcut prin inaugurarea Zilelor Filmului Românesc, la cinematograful Zita, din centrul capitalei suedeze.

Programul a fost inteligent alcătuit de criticul de film, Andrei Gorzo. El a alternat cu bun gust filme documentare cu cele de ficțiune în așa fel încât am avut o imagine completă despre ce se produce azi în România în materie de film. De asemenea a prezentat fiecare film și a răspuns neobosit, după viziune, întrebărilor publicului foarte interesat.

Primul film a fost un documentar, „Moștenirea lui Goldfaden” în regia lui Radu Gabrea. Este vorba de Avram Goldfaden, fondatorul primului teatru evreiesc modern în orașul Iași. Un film memorabil în care pune în valoare tot talentul și puterea de convingere ale cunoscutului regizor.

Alegerea subiectului e de mare interes pentru cei care trăiesc în exil, în alte țări sau în propria lor țară, reprojectând prin puterea magică a artei teatrului, un fel de viață în viață. Documentarul încântă și instruește prin imagini vechi ale frumosului oraș Iași, cu aura lui cosmopolită, prin locuitorii acordați muzical cu însăși anatomia orașului de acum o sută douăzeci și șase de ani. Într-un timp când discriminările religioase amenințau existența populației evreiești, răspunsul a fost crearea unui teatru cu actori români și evrei. Pentru evrei a fost o dedublare a omului profund religios în om de teatru pentru a-și exprima și întreține vitalitatea, sentimentul bun al vieții care era sinonim cu adevărul, cum scria Kafka. Interviuurile făcute în România și America de azi despre moștenirea lui Goldfaden mărturisesc despre forța supraviețuirii prin arta teatrului, artă prin care s-a păstrat și limba idiș ca limba a sufletului chinat de istorie. Dar deschiderea solemnă a Zilelor Filmului Românesc s-a făcut ceva mai târziu, la ora șapte când s-a prezentat filmul „Legături bolnăvicioase”, în prezența regizorului Tudor Giurgiu, cu scenariul după romanul Ceciliei Ștefănescu. Un film

Corespondență din Stockholm

Bucuria începutului

interesant, abordând teme grele ca incestul și iubirea safică. Pentru mine, personajul cel mai convingător a fost Kiki, interpretat de tână actriță Ioana Barbu care și-a asumat partea de mister a epicului, venind cu un fel de puritate, cu un chip și un fel interiorizat de a se confrunta cu imposibilitatea iubirii ca taină locuind abisuri inexplicabile. Celelalte filme documentare ca „Populace” (regia Radu Vasile Igazsag), „Copiii decretului” (regia Florin Japan), „Ajutor umanitar” (regia Cristian Mungiu), „Apartamentul” (regia Constantin Popescu), „Igări și cafea” (regia Cristi Puiu) și „Călătorie la oraș” (regia Corneliu Porumboiu) au delectat spectatorii informându-i despre lumea postcomunistă și despre urmele dictaturii în prezent, valoarea lor cognitivă fiind mare. Totul a dat impresia unei lumi plină de însuflețire ludică, un fel de răs-plâns peste gunoaiile lăsate de necruțătoarea istorie. O lume modernă numai la suprafață, păstrând în interior o traumă neconsumată care-i face pe tineri să viseze la paradisul din vest. Ca în filmul „Occident” (regia Cristian Mungiu) pe care l-aș pune să stea față în față cu documentarul „Blestemul ariciului” (regia Dumitru Budrala), film memorabil și poetic, evitând clișeele despre viața romilor, document autentic despre imensa umilință și tot atât de

marea putere de îndurare a acestui popor nedreptățit de la începutul lumii.

A mai fost și un film, „Filantropie” (regia Nae Caranfil) desăvârșit prin structură, ritm alert și personaje decupate din basmul crud al realității. Figura centrală în jurul căreia se înfășoară toată povestea e un fel de naș mafios, creator al mafiei cerșetorilor din Bucureștiul, splendid imaginat, în al cărui basm tronează poezii scriind despre sărăcie, bogăție și sex. Toți actorii sunt straluciți dar Gheorghe Dinică, în rolul lui Ovidiu, e seducător și șampanizant cum numai Asmodeus (regele diavolilor) poate să fie! Un magician care învârtește splendid roata norocului sub care sunt zdrobiți mulți. Magie proaspătă, bucurie eliberatoare, catharsis, după care poate năvăli din nou puhoiul de iluzii.

Dar bucuria are și ea petele ei de umbră. Bucuria deschiderii Institutului Cultural Român la Stockholm a fost umbră de tergiversările legate de numirea în funcția de director a lui Dan Shafran, propus de Institutul Cultural Român de la București dar nenumit în această funcție din pricina legilor prin care un director de Institut trebuie să fie o persoană cu grad diplomatic, adică o persoană angajată politic. Lucru inacceptabil în Suedia. Dan Shafran, care e și cetățean român, ar renunța la gradul diplomatic dar legea din România nu permite asta.

Dan Shafran e cunoscut ca excelent traducător de cărți de poezie și al unor cărți de eseuri scrise de esești români de vârf. În plus, el este un foarte bun organizator de programe culturale, ducând cu mână sigură toate proiectele până la capăt, cunoscând bine codul și psihologia oamenilor din nord. Toate astea le-am constatat încă o dată la deschiderea Institutului Cultural Român aici, la Stockholm, la care el a lucrat intens și cu competență, alături de Giorgiana Zachia (director adjunct) și Eva Leonte (referent principal). Dar să sperăm, că între timp se va găsi calea unei derogări de la legea rigidă, că se va desface încă un nod din procesul anevoios al destalinizării, în spiritul unui timp mai bun.

Gabriela MELINESCU

Premiul Georg-Büchner 2006

Poetul german de origine română Oskar Pastior (78 de ani) a primit anul acesta premiul Georg-Büchner. Decizia a fost luată de Academia Germană pentru Limbă și Poezie în cursul întrunirii de primăvară ce a avut loc în orașul Copenhaga. În motivația ce a însoțit decizia

de acordare a premiului se spune că Oskar Pastior este un „magician cu metodă al limbii”, iar opera pe care a creat-o are „un înalt grad de radicalitate și o mare diversitate de forme”. În continuare se precizează că „Pastior creează din litere și sunete, cu grație și spirit ludic, noi și noi lumi poetice”.

Premiul Büchner, în valoare de 40 000 de euro, este considerat cea mai importantă distincție din domeniul literaturii germane. Ea va fi decernată lui Pastior în cadrul unei festivități în ziua de 21 octombrie la Darmstadt. Pentru Pastior, decizia juriului a fost „cu totul surprinzătoare”, prima reacție fiind aceea că „mi-am înăbușit câteva lacrimi și apoi, în chip cât de poate de firesc, m-am simțit fericit. Au urmat apoi câteva picături de șampanie.”

Pastior este totodată unul din traducătorii în germană ai lui Petrarca, remarcându-se îndeosebi prin pictura sonoră, impregnată cu poezie și proză experimentală, a limbii care face uz. Pastior vădește o pasiune aparte pentru jocurile de cuvinte, de pildă pentru așa-numitele palindromuri — cuvinte sau expresii având un înțeles indiferent dacă sînt citite de la stînga la dreapta sau invers, de la dreapta la stînga.

Dovedind o inventivitate lexicală neobișnuită, poetul

de 78 de ani se străduiește mereu să învingă piedicile și clișeele uzuale ale limbii germane. Mulți văd în el un magician verbal a cărui relație cu limba are ceva dintr-o înclinație erotică. În orice caz, Pastior este un avangardist entuziast pe terenul experiențelor lexicale, cu o mare sensibilitate pentru sunete și pentru tainicele lor însușiri. „Ce anume este poezia nu știu” își definește el propria creație.

Pentru numeroasele sale cărți publicate, Pastior a primit, printre altele, premiul Horst-Bienek (1997) și premiul Erich-Fried (2002). Ca reacție la acest ultim premiu, Academia Berlineză de Arte și-a exprimat bucuria că un membru al ei, Oskar Pastior, a primit această elevată distincție. Președintele Academiei Klaus Staack a declarat că premiul a fost acordat unuia dintre acei poeți pentru care folosirea limbii îmbracă mereu forma încercării perpetue.

Pastior s-a născut în 1927 în sînul comunității germane din România. În 1945 a fost deportat în Uniunea Sovietică și timp de patru ani, pînă la reîntoarcerea în țară, a fost muncitor silnic în lagărele comuniste. După încheierea studiilor de germanistică, a lucrat în anii '60 la radioul de limbă germană din București, iar în 1968 a fugit din țară. În 1969 s-a stabilit la Berlin unde trăiește și astăzi. În același an a debutat literar cu volumul *Vom Sichersten ins Tausendeste*.

Premiul Büchner a fost acordat anul trecut lui Brigitte Kronauer. Alți scriitori cărora li s-a decernat de-a lungul timpului acest premiu au fost: Gottfried Benn, Friedrich Dürrenmatt, Heinrich Böll, Erich Kästner, Günther Grass, Elfriede Elinek, Friederike Mayrcker și Alexander Kluge. Premiul poartă numele dramaturgului și revoluționarului Georg Büchner, născut în 1813 în Goddelau bei Darmstadt, și răposat în 1837 la Zürich. Academia Pentru Limbă și Poezie din Darmstadt decernează acest premiu acelor autori care „prin creațiile și operele

lor, s-au evidențiat îndeosebi printr-o contribuție esențială la configurarea vieții culturale germane actuale.”

Ședința de întrunire a Academiei la Copenhaga s-a soldat cu acordarea a încă două premii literare: traducătorului Raph Dutli, care, pentru traduceri facute din opera poetului evreu de limbă rusă Ossip Mandelstam, a primit premiul Johann-Heinrich-Voss (în valoare de 15 mii de euro); și poetului și traducătorului coreean Kim Kwang Kyu, căruia i s-a decernat premiul Friedrich-Gundolf (12 500 de euro) pentru promovarea și răspîndirea culturii germane în străinătate.

Kathrin LAUER

Radio România Cultural

MARȚI 13 iunie, de la ora 15.00

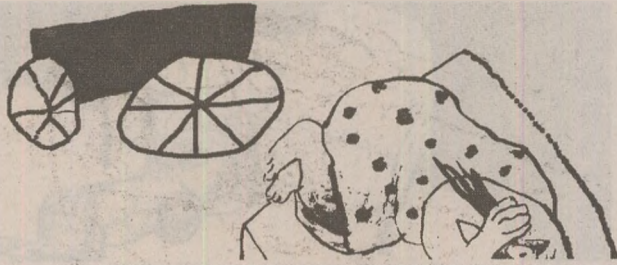
Generația 2000 ...
în universul artelor plastice.

Colaborează: pictorul Alexandru Radu,
criticii de artă Iudit Erdos
și Maria Magdalena Crișan.

Interviul ediției cu Raluca Teodoru,
despre interferența artelor.

Realizator: Roxana Păsculescu

meridiane

Arta de a spune tîmpenii

● În urmă cu două decenii, Harry G. Frankfurt, fost profesor la Yale, a ținut o conferință despre arta de a spune prostii, considerată pe atunci o satiră la adresa post-modernismului ce făcea ravagii în mediile universitare și a lui Derrida, în special. Această conferință care s-a bucurat de mare succes a stat la originea unui volum intitulat *Bullshit* care a circulat în universitățile americane înainte de a fi pus pe internet. Acum, cartea lui Frankfurt, sub titlul *De l'art de dire des conneries*, a apărut în traducere la editura franceză 10/18 și e văzută, într-un mod mai general, ca un studiu serios al comportamentului celor ce vorbesc fără să aibă nimic de spus. Categoria tot mai numeroasă în zilele noastre, bine reprezentată mai ales în mediul politic, în presă și televiziune.

Gravuri de Picasso

● La începutul anului 1963, Piero Crommelynck și fratele său Aldo s-au stabilit la Mougins, unde au deschis un atelier de gravură. Picasso a devenit unul din

clienții lor și apoi prieten apropiat. Îi unea pasiunea pentru artă, exigența lucrului bine făcut, complicitatea în provocare. Între 1968 și 1971, Picasso va face peste 750 de gravuri, grupate în serii ce au ca temă sexualitatea și miturile erotice, iar frații Crommelynck se vor strădui să țină ritmul cu artistul de geniu. O expoziție ce a selectat cele mai bune 100 de lucrări din această perioadă e deschisă pînă în iunie la Musée de la Vie Romantique. În imagine, unul din exponate, datat 1971.

Nuvele englezești

● A. G. Byatt s-a născut în nordul Angliei în 1936 și, pe lângă scrierea a numeroase romane și nuvele, a fost mult timp profesoară de literatură și istoria artei la Londra. Cărțile sale *Umbră soarelui* (1964), *Jocul* (1967), *Fecioara în grădină* (1978), *Viața liniștită* (1985), *Zahăr* (1987) s-au bucurat de aprecierea cititorilor conservatori, dar abia romanul *Posesie*, care a obținut în 1990 Booker Prize, a adus-o în prim-planul literaturii britanice. Următoarele sale volume, între care *Îngeri și insecte*, *Natură moartă*, *Turnul Babel*, au făcut din ea un soi de clasic în viață. Ultima sa culegere de nuvele, *Scurte povești negre*, cuprinde ficțiuni inventive și spirituale, pasișind poetica victoriană și romanul gotic, dar cedînd uneori facilităților fantasticului – o prea comodă ilustrare alegorică a lumii – spun criticii.

Dame Ruth Rendell

● Ruth Rendell are 76 de ani, e tradusă în 25 de limbi, a primit de două ori „Gold Dagger Award” – cea mai mare recompensă a Asociației britanice a autorilor de romane polițiste și tot de două ori Premiul Edgar, decernat de Mystery Writers of America. În 1997, a fost înnoibată cu titlul de baroană a imperiului de către Tony Blair. A scris pînă acum 60 de romane polițiste și de suspense psihologic, acestea din urmă semnate cu pseudonimul Barbara Vine. Multe din cărțile sale au fost ecranizate, unele de mari regizori precum Claude Chabrol, Pedro Almodóvar sau Claude Miller. Și-a început cariera ca jurnalistă și, la începutul anilor '60, a încercat să publice – fără succes – câteva nuvele și un roman „serios”. În 1964, l-a inventat pe inspectorul Reginald Wexford, din a cărui primă aventură, *O dragoste nedorită*, s-au vîndut doar 75 de exemplare. Dar nu a renunțat. Volum după volum, fără brutalitate inutilă și cruzime gratuită, și-a construit un univers pe cît de obișnuit pe atît de tulburător, dominat de teama, taine și crimă, de angoasă difuză - toate țesute în intrigi inteligente (citeva titluri: *Jocul miinilor*, *Domnișoara de onoare*, *Analfabeta*, *Vara lui Trapellune*, *Jurnalul Astei*, *Regent's Park*, *Simisola*). Cel mai nou roman semnat de Ruth Rendell, *Rottweiler*, se supune și el celor două imperative de la care scriitoarea nu se abate niciodată: să-l facă pe cititor curios să afle ce se va întîmpla pe pagina următoare și să-i producă o anumită compasiune nu doar pentru victimă ci și pentru criminal. Căci – mărturisește ea într-un interviu recent – oricît de răi ar fi, faptele criminalilor pot avea o explicație, dacă nu și o scuză. Cititorii mei trebuie să-și spună: «dacă eu aș fi fost în acest context, poate aș fi acționat la fel. De cele mai multe ori, crima e reflexul unor grave perturbări legate de viața individului, în special de copilăria lui, pe care le fac să transpară progresiv din text, ca un fel de fantomă stranie, obsesională”. Spre deosebire de alți profesioniști ai genului, Ruth Rendell nu apelează la excentricități, exotisme, perversiuni, răsturnări neverosimile și nu se lansează în domenii pe care nu le stăpînește:

„nu descriu decît tipuri de oameni pe care i-am întîlnit și locuri pe unde am fost, în special străzi din Londra – un oraș pe care îl cunosc bine, fiindcă am locuit la zece adrese londoneze din diverse cartiere și prin care mă plimb zilnic, gîndindu-mă la tramele unor noi cărți”. Fie că e vorba de thriller-uri psihologice sau de alte anchete ale simpaticului inspector principal Reginald Wexford, productiva scriitoare, aflata mereu pe lista de best-sellers, nu-și dezamăgește publicul. Englezii o apreciază și ca om politic. Angajată la centru stînga, ea e un pair activ: de trei ori pe săptămînă e prezentă în Camera Lorzilor, unde discută diverse probleme ale societății. Încercînd, atît prin literatura pe care o scrie cît și prin activitatea politică, să contribuie la modificarea benefică a mentalității colective.

O modă: fibbing

● Publicația londoneză „The Independent” atrage atenția asupra unui joc poetic ce ia amploare pe Internet. La începutul lui aprilie, un scenarist din Los Angeles, Gregory Pincus, invita cititorii *blog*-ului său să compună poeme de șase versuri, respectînd „suița lui Fibonacci” în numărul de silabe al fiecărui vers (scenaristul s-a inspirat probabil din exasperantul *Cod al lui Da Vinci*, unde suița lui Fibonacci, un matematician din sec. XIII, era cheia unuia din primele indicii din ancheta cuplului

de eroi ai lui Dan Brown). Regula jocului propus de Pincus: numărul silabelor din fiecare vers să fie suma silabelor celor două versuri precedente. Primul vers – o silabă, al doilea, 0+1, tot o silabă, al treilea două silabe ș.a.m.d. pînă la al șaselea vers de opt silabe. Spre uimirea lui Pincus, provocarea lui a pasionați de internauți de toate profesiile și vîrstele, care s-au apucat să compună *libs* pe banda rulantă, unii devenind chiar pasionați să găsească în cadrul strict, cuvinte ce se leagă în surprinzătoare poeme.

www.cartearomaneasca.ro

CARTEA ROMÂNEASCĂ

Simona Popescu

Lucrări în verde sau

Pledoaria mea pentru poezie

(conține CD audio)

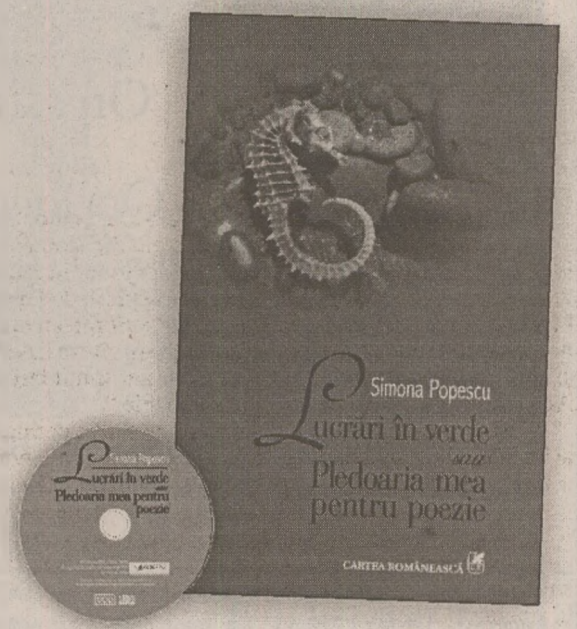
Au mai apărut:

Robert Șerban, *Cinema la mine-acasă*

(conține CD audio)

Octavian Soviany, *Dilecta*

(conține CD audio)

actualitatea

Dacă versurile pe care mi le veți trimite pe adresa redacției vor da semne de talent, chiar dacă aveți doar 15 ani acestea vor fi vizibile, faptul de a fi **România literară** prima revistă pe care ați cumpărat-o venind la oraș odată cu intrarea în liceu, ne bucură și ne face să vă așteptăm cu viu interes scrisoarea următoare, pentru rubrica *Post-restaurant* (Cristina Gherasim, Mărgineni, Hoiestești, Neamț). ☒ „Gânduri scrise numai pentru plăcerea condeului de a aluneca pe filele albe, chiar neținând seamă de lipsa de chemare” – sunt cuvintele dvs. cu care vă apărați parcă de o judecată nemiloasă, care însă nu se întâmplă, care însă nu vă va provoca vreun disconfort. Lumea nu respinge exercițiul poetic grațios al nimăului. Fie și numai din simplul motiv că tot exersând, nu se poate să nu se întâmple de la un moment dat încolo o saturație de sine în expuneri în ton minor și în sfârșit revelația de a descoperi exact acolo unde nu se bănuia, un îndbold spre o abordare cu totul nouă a propriului suflet și care se va vedea în stil, și în bucuria condeului de a evita locul comun, de a-și sări peste umbră, de a face un salt semnificativ de la relatarea didactică, remarcabilă și aceasta, la aceea artistică, liberă, plină de originalitate (E. V. – Licsandru) ☒ „Iată-mă scriindu-vă din nou, cu același sentiment absurd ca nu-mi vor fi citite frazele, ca nu pot nădăjdui nici măcar la un rând. Sunt neliniștit din pricina celor ce am însemnat data trecută – am recitat amalgamul de aberații pe care vi le-am expediat cu precedentă scrisoare, și mă întreb cu cât este aceasta o tentativă mai izbutită. Firește că vă dătează scuze. N-am nici un drept să critic literatura actuală, cu atât mai puțin să-mi exprim afinitățile literare. Așadar, nu pot decât să sper că veți fi trecut cu vederea frazele nechibzuite trimise acum două săptămâni. Dacă aș descrie sincer zbuciumul sufletului meu, neliniștea care-mi roade orice fărâma de speranță, scrisoarea aceasta nu ar fi în nici un caz mai limpede decât cealaltă. E un drum neștiut și primejdios cel pe care calc acum – mai degrabă bat pasul pe loc pe marginea unei prăpăstii, în așteptarea unui moment important pentru literatura mea. M-am amăgit luni de-a rândul că mă voi regăsi îndată ce voi fi dus la bun sfârșit versurile. Nu întrezăresc însă nici o speranță, manuscrisul așteaptă tăcut pe raftul lui, eu mă zbat inutil, într-o așteptare parcă zadarnică. Nu cunosc în ce măsură e necesar să amintesc cât însemnați pentru mine, mai înainte de toate ca publicație, ca literatură și artă critică, și abia apoi ca speranță într-un vis în care încep să nu mai cred. Sunt convins, au bătut și au să mai bată la porțile POST-RESTANT – ei mii de condeie, față de care eu nu sunt cu nimic mai presus. Poate sunteți plictisită, este ieftin să măgulești, laudele devin și ele un monolog stupid, care

Constanța Buzea

POST-RESTANT

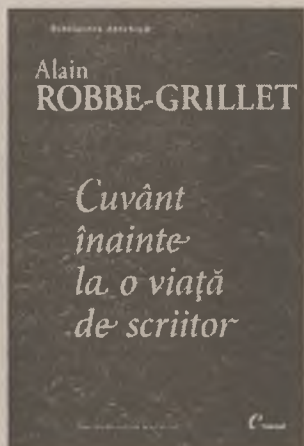
ascunde la dosul lui interesul, un vis, așteptarea unui răspuns. Îmi spun câteodată - să aștepti din tine dezgolirea fiecărui vers, înveșmântat apoi cu sudoarea lăuntricului, e o mizerie. Dacă aș afirma că asta-i cea mai infamă osândă, uneori chiar dezgustătoare, aș râni pe careva? Din partea mea, suferința acestor vremuri e la fel în fiecare poet care alege confesiunea. Pacat că literatura tinde să-și risipească orice orizont și să nu-ți lase în schimb decât frustrare și neputință. Poate de asta mă și tem de răspunsul pe care, acum sau altădată, îl voi primi, inevitabil. Venit din condeul dvs., cel puțin nu voi mai avea nici un dubiu în privința viitorului meu. Ultima dată nu v-am trimis nici o poezie, e vina mea că nu v-ați putut făuri nici o părere asupra manuscrisului despre care am scris. Măcar pentru liniștea mea – nu vreau să cred că am lăsat ceva la voia întâmplării – anexez acestei file rezumatul manuscrisului meu, fără să mă încumet a însemna despre semnificațiile versurilor sau a așezării lor în pagină. Examenul critic al unei poete cu experiență, face mai mult decât un volum

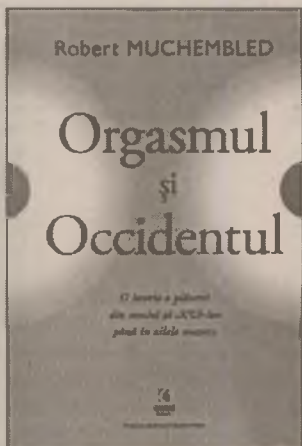
întreg de considerații în privința unor poezii care poate nu va vedea vreodată lumina tiparului. Acestea fiind spuse, nu-mi rămâne decât să aștept refuzul sau indiferența... Al Dvs., Albu Sergiu-Iulian”.

Acum, ce să vă spun și eu, împotriva sentimentului dvs. absurd că nu vă vor fi citite frazele? Frazele, nu numai că v-au fost citite cu toată atenția, și le consider bine alcătuite, în patetismul lor demne și maiestose în ceea ce vor să demonstreze – sentimentul de frustrare și de disperare. Ca să nu încapă nici un dubiu, le-am și transcris, ca să le citească și alții care ar fi interesați de cazul dvs. În absența însă a poeziilor, a manuscrisului cărții la care ați lucrat, n-am cum să vă ofer părerea mea despre ce scrieți. Scrisoarea are importanța ei, îmi pot da seama de complexitatea situației sufletești a poetului, de frământările de conștiință, de întrebările pe care acesta și le pune tot timpul. Dar despre valoarea poeziei semnatarului scrisorii nu am cum să aproximez și nici să articulez vreo promisiune. Nu trebuie să vă faceți probleme în legătura cu așa-zisele aberații, pe care le recunoașteți singur a fi aberații, impulsul de a le așterne pe hârtie a fost cu siguranță sincer. Aveți tot dreptul să vă exprimați punctul de vedere în legătura cu literatura actuală, luând exemple și demonstrându-vă opinia, oricare ar fi aceasta, bună sau rea. Literatura actuală este și multă, și bună, și îndoelnică, și proastă, și diferită chiar în cadrul unei singure categorii. Aveți, așadar, toată libertatea, să o acceptați ori s-o blamați, și dacă nu vă place, faceți pași, înainte ori îndărăt, cum vreți, spre clasici și spre antici, și mereu veți găsi lucruri uimitoare de citit. Înainte însă de a vă pune nădejdea într-o ființă de pe această lume, cred că esențială ar fi nădejdea și încrederea în propria dvs. chemare, în talentul dvs., în rostul dvs. și reușita în domeniul care vă preocupă. Aveți, vă conjur, încredere în efortul dvs. de a ieși la lumină. Nimeni nu vă va împinge de la spate în direcția ieșirii din tunel. Dacă ceea ce scrieți are valoare, se vor găsi și oamenii care să v-o recunoască și să vă servească idealul. Trimiteți manuscrisul, sau numai ce vi se pare mai bun din sumarul lui, și așteptați să vă comunic părerea mea, dacă vă interesează părerea mea neapărat. Trimiteți manuscrisul oricărui critic în care aveți încredere, și așteptați să vă dea un verdict. Dacă nu veți fi mulțumit, dacă nu veți fi convins că sunteți tratat cu onestitate, nici atunci drumurile dvs. spre lumină nu sunt închise. Și chiar dacă manuscrisul despre care mi-ați scris ar fi un eșec, ce v-ar împiedica să scrieți altul, mai bun poate și în ochii dumneavoastră. Așa facem toți, ne frământăm, ne îndoim mereu de noi înșine și de produsul artei noastre. Nimeni nu defilează sigur de soarta lui proprie și de soarta în lume a scrierilor sale. (Albu Sergiu-Iulian, Brașov) ■

CARTIER în toate librăriile bune

Alain ROBBE-GRILLET
Cuvânt înainte la o viață de scriitor

Robert MUCHEMBLED
ORGASMUL ȘI OCCIDENTUL
O istorie a plăcerii din secolul al XVI-lea până în zilele noastre

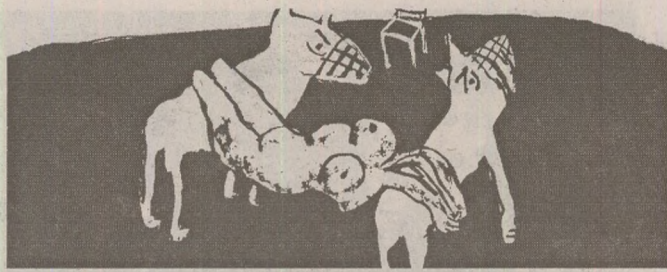

Difuzare: S.C. "CODEX 2000", Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București. Tel./fax.: 210 80 51. E-mail: codexcarter@gmail.com

Editura AULA

Roman		
Ovidiu Verdeș	Muzici și faze	384 p. 199.000 (19,9) lei
Ioan Groșan	O sută de ani de zile la Porțile Orientului	240 p. 109.000 (10,9) lei
	Epopeea spațială 2084*Planeta mediocrilor	144 p. 89.000 (8,9) lei
	Județul Vaslui în N.A.T.O.	160 p. 89.000 (8,9) lei
Daniel Vighi	Aventuri cu Jimi Hendrix	160 p. 89.000 (8,9) lei
Oana Tănase	Filo, meserie!	208 p. 99.000 (9,9) lei
Alexandru Vakulovski	Pizdeț	128 p. 79.000 (7,9) lei
Ștefan Baștovoi	lepurii nu mor	160 p. 89.000 (8,9) lei
Melania Bancea	Hiatus	208 p. 110.000 (11,0) lei
Szilagyı Katalin	Ancuța de la parter	112 p. 79.000 (7,9) lei
Mihaela Bija	Alin și Alice	96 p. 69.000 (6,9) lei
Mihail Tomulescu	Bolovanii	80 p. 69.000 (6,9) lei
Ina Crudu	Ziua eclipsei	112 p. 79.000 (7,9) lei
Cătălina Fne	Ecoul	160 p. 89.000 (8,9) lei
Teatru. Eseu. Proză. Poezie		
Matei Vignier	Istoria comunismului...	176 p. 129.000 (12,9) lei
Alexandru Mușina	Sinapse	224 p. 119.000 (11,9) lei
Anca Andriescu	Țigări, electrice & alte...	80 p. 69.000 (6,9) lei
Mihaela Murariu	Ochi de pisică	96 p. 69.000 (6,9) lei
Ovidiu Simion	Eu și Albertina	64 p. 40.000 (4) lei

Cărțile pot fi comandate la:
Tel./Fax: 0268/31.86.47; 32.66.47; www.aula.ro
Editura AULA O.P. 11 C.P. 962 Brașov 500610

actualitatea

Cristian Teodorescu

LA MICROSCOP

Crucea contondentă

Biserica Ortodoxă, în grija ei față de moravurile românilor, întinde prea mult coarda. Nu e treaba B.O.R. să ceară instituirea de interdicții civile împotriva unei minorități sexuale. Biserica Ortodoxă poate anunța că dacă se aprobă căsătoria civilă între persoane de același sex, potrivit canoanelor sale nu poate încuviința oficierea serviciului religios în asemenea cazuri. Atât și nimic mai mult. Drepturile civile nu sînt treaba bisericii. Pentru asta există Parlament.

Chiar dacă e cultul majorității românilor, ortodoxismul nu e decât unul dintre cultele din țara noastră și nu se poate substitui autorității civile. Or cerînd să nu se legitimeze posibilitatea cuplurilor de homosexuali de a încheia convenții civile, Biserica Ortodoxă se bagă unde nu are ce căuta.

Mai mult, B.O.R. nu suflă un cuvînt împotriva tovarășilor săi de drum – Noua Dreaptă și Gigi Becali. În manifestația Noii Drepte care a avut loc înainte de Parada Gay am văzut un amestec revoltător de cruci, prapuri bisericesti pancarte cu insulte abjecte la adresa homosexualilor. B.O.R. nu s-a delimitat de această manifestație, înainte ca ea să aiba loc, așa cum ar fi fost normal. Mai îngrijorător e că nu s-a distanțat nici de declarațiile lui Gigi Becali că scoate el cîteva milioane de dolari să terminăm cu homosexuali, declarație făcută imediat după cererea B.O.R. de a nu li se acorda acestora drepturile civile care decurg din relația de cuplu.

Homosexualii n-au demonstrat pentru a primi binecuvîntarea B.O.R., ci pentru drepturi necesare în orice relație în doi, de lungă durată. Termenul consacrat pentru o asemenea relație e cel de căsătorie. Dar apărarea sfintei taine a căsătorie devine problema Bisericii Ortodoxe și a oricărui alt cult numai atunci cînd persoanele care vor să-și legalizeze relația pe termen lung se adresează cultului respectiv. Asta pentru a nu mai vorbi de recunoașterea relației de concubinaj, în care Biserica chiar n-are motiv să-și dea cu părerea. Dar dacă cuplurile de homosexuali care doresc să se căsătorească sînt alcătuite de atei declarați, ce treabă mai are cu ei Biserica Ortodoxă?

Nu intervine aici și un calcul, deloc religios și cîtuși de puțin revinovat al B.O.R. ? O parte, nu se știe cît de mare, dintre eventualii candidați la acest nou tip de căsătorie, sînt înregistrați ca practicanți ai cultului ortodox. Dacă li se refuză oficializarea relației, Biserica Ortodoxă n-are nici un motiv să le închidă ușa în nas. Ei rămîn ortodocși, contabilizabili ca atare și la viitorul recensămînt. Dacă, în schimb, statul admite să-și căsătorească, Biserica Ortodoxă ori ia decizia să-și cunune și religios, ori nu le recunoaște căsătoria și atunci trebuie să-și steargă de pe listele sale.

O eventuală legiferare a relației dintre homosexuali ar putea avea însă efecte imprevizibile chiar și printre acei slujitori ai bisericii care au probleme cu opțiunile lor sexuale. În mănăstiri, izbucnesc periodic scandaluri legate de acuze de homosexualitate dezvaluite în presă. În momentul în care relația homosexuală ar fi acceptată legislativ în România, s-ar putea ca și Biserica Ortodoxă să aibă surpriza ca unii dintre slujitorii săi să-și treacă pe prim plan drepturile civile, uitîndu-și de îndatoririle religioase.

Biserica Ortodoxă nu și-ar fi permis o asemenea atitudine de ogresivitate socială fără precedent, dacă nu s-ar fi bucurat de un ratament preferențial din partea statului și în alte împrejurări. De pildă în afacerea retrocedării bisericilor greco-catolice, în care dreptul a fost lăsat pe seama înțelegerii, deși înțelegerea nu prea funcționează. În alt exemplu a fost cel cu deschiderea dosarelor preoților care au colaborat cu Securitatea, dosare care și azi sînt la adăpost și de opinia publică și de curiozitatea cercetătorilor.

Deprinsă cu ideea că și joacă și arbitrează, Biserica Ortodoxă n-a țar înapoi nici de la a-i stîrni pe români împotriva românilor, din postura de apărătoare a moravurilor. ■

Doamne-ajută!
Din mulțimea de reportaje și știri tv, am aflat cu satisfacție că a început, practic, reforma în sănătate: directori instalați de ministrul sănătății în decembrie 2005 acum sînt dați afară; adie dinspre mai multe reportaje de televiziune (ah, reporterii ăștia indiscreți!...) vestea că intră în scenă și în forța competențele (pe alocuri profesionale), că își fac încălzirea, deocamdată la marginea terenului, coteriile pe criterii politico-subterane etc.; un reportaj tv ne amintește o strigare către patrie cum că: „Azi la Timișoara, (măine-n toată țara!)” cad primele victime la cozile de la farmacii, ministrul Nicolaescu jubilează tacînd ca o vietate în păpuși, telespectatorii exultă, iar pensionarii, sfătuiți de ministrul Gheorghe Barbu, se înscriu la forțele de muncă pentru a-și câștiga prin muncă cinstita pîta (zic protagoniștii emisiunii „Săptămîna nebună”, transmisă pe Prima Tv (duminică seara, între orele 21.30 – 22.30).

- Stop, stooooop!, strigă Haralampy...
Și are perfectă dreptate, fiindcă la emisiunea „Duminică în familie”(4 iunie, ora 18.29, Antena 1), Mihaela Radulescu tocmai țipă fericită:
-Atenție, colegi de la „Observator”, o știre în exclusivitate: Nadia Comăneci a născut un băiețel...”; lui Octavian Vintilă, care îi adusese știrea, i se crispează mîna pe microfon și pare că privește disperat după vocabularul căzut în Dunăre.

Cu cîteva minute înainte, aceeași știre o transmisese crainica Magda Vasiliu la „Focus” (Prima Tv), tot în exclusivitate parcă...

- Mă, cuscre, ce de exclusivități avem!, exclamă Haralampy.

Revizie tehnică.
(Ne) Revenim uitînd de cele peste 120 de focare ale gripei aviare, Reforma din sănătate inspirată de celebra „mișcare browniană”, purtînd numele botanistului scoțian șiiiiii... Pfui, Tată crescel, vorba soacrei lui Haralampy. Ce știre-reportaj mai e și asta? Migrăm cu toții spre sufragerie, de fapt ne îmbulzim să vedem...

...E sfârșitul săptămîinii, televiziunile ne delectează – în sfârșit! – cu un spectacol în aer liber de Dâmbovița, respectiv cu secvențe de la parada executată prin centrul Bucureștiului de homosexualii exuberanți, însoțită de parada-protest a celor din organizația „Noua dreaptă creștină” – dacă i-am reținut bine numele... Nu toți, dar o parte dintre *homo*-și sunt, într-adevăr, delicioși (nu „libidinoși”, cum a silabisit cu intoleranță și mîgăreață lipsă de respect Haralampy prin aburii de trăscau), desfătîndu-ne cu un spectacol irezistibil de inedit – vorba prietenului, totuși –, atît prin vorbe cît și prin înfățișare – guri zugrăvite cu rujuri roșii-stridente, pieptănături clovniene, îmbrăcăminte complicat-saltimbantică și aerul general de seriozitate arborat etc.).

- Mă, dacă ne ajută Dum..., începe prietenul. O, *schizuzmy*, mamă-soacră! Deci, dacă ne ajută *spiritus-ul rector* al universului, vă spun că, cu parada de față, i-am rupt pe brazilieni...

Părerea lui!
...Evenimentul e completat cu emisiunea „Ediție specială” de pe Antena 3 (din 3 iunie, între orele 14,00 - 15,00), desfășurată sub genericul „Gay, paradă și proteste”, a cărei prezentatoare/moderatoare, cu voce turuitor-metalică, ne-a făcut să avem îndoile mari asupra existenței și folosirii corecte a foneticii românești... Domnia sa a redus cam la jumătate numărul vocalelor din alfabet (mai mult n-a putut, deși s-a străduit...), emițînd acel metalo-turuț devastator pentru cei doi invitați ai săi: un *homo* și un reprezentant al „noii drepte”. *Talk-show-ul* e tensionat, moderatoarea turuie, așa că, până la urmă nu ne alegem decât cu o știre transmisă pe un alt canal tv din care înțelegem că s-a deschis un târg de servicii funerare...

- Uraaaaaa!, se entuziasmează prietenul. Exact asta ne lipsea – îi mulțumesc domnului ministru al sănătății că l-a organizat... Aș propune doar să-l facă itinerant, adică prin zone apropiate de farmacii...

Ce dur poate fi prietenul acesta!
- Nu el a fost organizatorul, încerc să-l liniștesc.
- Hai, bade, lasă, că am și eu informatorii mei, îmi zice cu dispreț...

cronica tv

Ce mai parade!

Mai știi?!?

Și nici nu mai contează.

TELEZICERI

● **Oana Marinescu**, purtătoarea de cuvînt a Guvernului, la emisiunea „Focus” (Prima Tv), în seara zilei de 29.05:

- Avem o stradă și avem o stradă...”; apoi, continuarea: „Proprietarul de gospodărie trebuie să stea în gospodărie!”

Haralampy:

- Vai nouă, că încurcate-s străzile tale, Doamne!

● **Primarul Radu Mazăre**, unuia, dintr-un grup de constanțeni:

„- Mă, șmechere, ai înțeles?”

● **Oana Sultănoiu**, corespondenta Realității Tv la Paris, în timpul vizitei lui Traian Băsescu:

„- Președintele se simte din ce în ce mai bine după operația de hernie făcută la Viena”(Știrile, de la ora 16.00);

Haralampy:

- Deci, a doua operație ? Și nouă nu ne-a spus nimic... Nu-l mai votez!

● 30.05, la Focus (Prima Tv), exclamația crainicului **Adrian Bucur**:

„- Președintele a ieșit din spital! Și și-a îmbrățișat soția...”

Ce-i drept, cîteva seri am stat pironiți de teama că Președintele nu va face gestul, iar Prima Tv nu ne va da această știre de senzație.

● **Președintele Traian Băsescu**, la ieșirea din Spitalul Elias:

„- Am voie să fac tot ce pot...”

Haralampy:

- Atenție Dom’ Tăriceanu!

● 30 mai – „exercițiu de sinceritate” (sintagmă preluată de la „100%”, de la R.Turcescu – mulțumesc). **Marko Bela**: Ce s-a făcut până acum în coaliție ? Nimic.

Haralampy:

- Așa e, dom’ președinte, aveți o bilă mare și albă.

Un țaran din localitatea Vâlcele, unui reporter tv:

„- După aviara lui Fluture, va veni „vaca nebună” și suntem domni...”

● **Vicepremierul Gheorghe Pogea** la Jurnalul TVR1 din 02.06:

- Noi avem scenariu pregătite, apropo de greva dascălilor...

Haralampy:

- Iar scenariu ?! N-ați văzut ce s-a întîmplat din '89 încoace ?

● 30 mai, la emisiunea „100%” (Realitatea Tv), ministrul **Sebastian Vlădescu**:

„- De-abia aștept să nu mai fiu ministru...”

Haralampy:

- Și noi! Și noi!

● **Poetul Haralampy** pe litoral: **Invocație către Guvern** (după Eminescu):

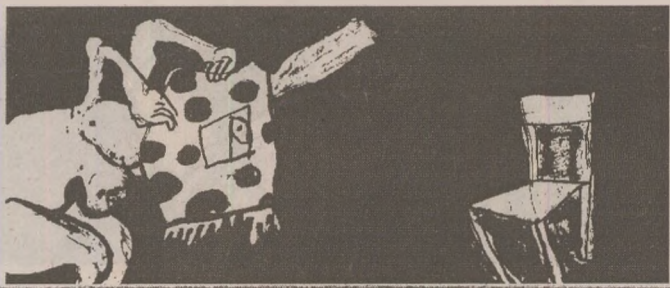
Vezi? Toți turiștii ni se duc –

Sunt la Mamaia singur cuc

Și toate plajele-s pustii...

Nu vii să vezi ? De ce nu vii ?

Dumitru HURUBĂ

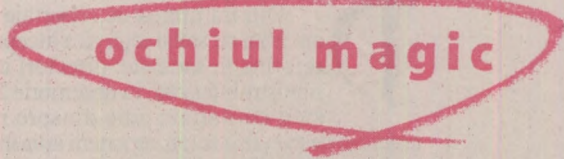
actualitatea

Inteligența inimii

Există oameni pe care nu-i cunoști decât „din scris“ dar îți devin foarte apropiați. Te bucuri când le întâlnești numele pe cărți și în presă, îi citești imediat cu interesul și simpatia rezervate prietenilor, știi că n-ai să fii dezamăgit. Oricum, bătrînul Cronicar crede că e mai plăcut să ai de-a face cu scrisul unui om decât cu scriitorul în carne, oase, vanități, megalomanii și susceptibilități. O asemenea „cunoștință din scris“ îi e și timișoreanul Marcel Tolcea, poet și publicist ale cărui volume de poeme (două: *Ochiul inimii* și *Bicicleta Van Gogh*), dar și rubricile din „Orizont“, „Adevărul“, „Plai cu boi“ ne-au încântat prin inteligență, vioiciune jucăușă, umor, dublate de o civilitate ce împiedică alunecarea în exces și vulgaritate. Calități evidente și în interviul cu Robert Șerban din *ORIZONT* nr. 5, din care aflăm că Marcel Tolcea are – de la 28 mai – o jumătate de secol. Pare greu de crezut, fiindcă în ciuda titlurilor și funcțiilor – profesor universitar, director al Muzeului de Artă din Timișoara, proprietar al firmei de publicitate „La Tolce Vita“ – și-a păstrat aceeași franchețe și năstrușnicie băiețească, fără pic de aere și poză, aceeași poftă de a povesti cu miez și haz. Întrebat dacă, punînd atîta preț și umor, nu e luat drept neserios, aniversatul răspunde: „Sigur că sunt luat drept neserios! Nu am deloc succes la încruntații preocupați și la solemnii găunoși. Ocolesc, la limita evitării oricărui pericol, paranoicii gri și chiuretați la zâmbet. Mă panichează cei care umblă cu soclul lor sub braț și, în clipa în care te întâlnesc, urcă pe soclu și îți vorbesc sub formă de statuie. Mă plictisesc de moarte noii funcționari care zâmbesc tîmp și dau din cap americană, asemenea căinilor din plastic ce ornau lunetele vechilor Dacii. Lor, tuturor acestor categorii, le spun tot soiul de trăznai pe care, altfel, nu aş avea cum să le vînd.“ Cum în redacția noastră nu sînt persoane din categoriile la care nu are succes Marcel Tolcea, îi urăm prosperității cincuașezeci și cinci ani.

Feminitate, feminism, misoginism

Foarte, foarte bun numărul 5 din *CUVÂNTUL* (15 mai - 14 iunie) și de citit în întregime. Tema este *Feminitate, feminism, misoginism*. Aproape toate vocile care răspund la întrebările Laurei Albulescu sau abordează subiectul din diverse unghiuri sunt echilibrate și sincere și convingătoare. Cîteva sugestii din paginile pe care Cronicarul le-a citit cu mare interes: Gheorghe Crăciun, *Femina bifrons*, Nora Iuga, Al. Cistelean și Rodica Zane – cu răspunsuri la anchetă, Antoaneta Ralian, *Femeile în literatura universală*, și, ultimii dar nu cei din urmă, Andrei Comea și Sorin Lavric. Un exemplu, din răspunsul lui Al. Cistelean: „Și pentru mine femeia e cea mai minunată dintre operele Domnului. Nu degeaba e ultima Lui ispravă, opera Lui de maturitate. Se vede treaba că experiența contează chiar și în cazul unui creator atît de talentat“. Deși n-are legătură cu tema, *Totul de vînzare*, editorialul lui Mircea Martin despre urîșirea centrului Bucureștiului prin reclame și localuri inadecvate ar trebui să dea de gîndit: „Suntem în centrul Capitalei, de-o parte și de alta a Universității, unde avem nu mai puțin de patru cazinouri și săli de jocuri, care numai prin aspectul lor oribil sfidează, jignesc ambianța orașului, spiritul locului“. S-ar putea adăuga și nenumăratele *sex shop*-uri, la fel de inestetice, aflate pe toate marile

bulevarde. Nu trebuie ratat nici interviul doamnei Ileana Mălăncioiu, „Numai El ne mai poate salva“. Nu vă spunem cine e *El*, ca să-l citiți. ● Doar cîteva excepții greu de digerat, în număr. De exemplu Mihai Iovănel, care crede că a vorbi de sus fără un minim efort de înțelegere, despre tot ce l-a precedat, ar fi o dovadă că el e deasupra, mare și deștept, cînd, în fond este o dovadă doar de (complex de) inferioritate. În stilul său care combină suficiența, metaforele disprețuitoare („miorlăiala trubadurilor“) și își proclamă adevărurile îndoielnice fără argumente („Nimic mai misogin decît conceptul de *etern feminin* [chiar așa? n. Cronicar]), Iovănel crede că rezolvă problema personajului feminin din istoria romanului românesc pe

o jumătate de pagină distrugătoare. Adaugă și cîteva citate scoase din context, metoda lipsită de... barbație. Dovedește în schimb, că n-a înțeles nimic nici din literatura adusă în discuție, nici din personajul feminin, nici din femeile etern feminine care i-a fost model. Și nici macar din barbații autori.

De-ale scrisului

În numărul 79, din 3-9 iunie, al *SUPLIMENTULUI DE CULTURA*, Ioan T. Morar dă un interviu despre cum e să fii prozator înainte și după romanul de debut. O discuție de citit, în jurul unui sentiment care nu se măsoară în număr de pagini tipărite și în notorietate de librărie: „Scriitorul absolut este acela care nu mai trebuie să suporte și umilința scrisului! Scriitor nedublat de un autor! Din nefericire cînd lași îndoielile să lucreze, ei, bine, atunci trebuie să demonstrezi cu cîte o carte că ești scriitor.“ Cartea cu care Ioan T. Morar a făcut o primă demonstrație (va fi urmată) aflăm, de alte, mari – și secrete... – romane în pregătire a primit premiul național de proză al *Ziarului de Iași*, oferit de un juriu format din Alexandru Călinescu (președinte), Emil Brumaru, Valeriu Gherghel, Nichita Danilov, Codruța Liviu Cuțitaru și Gabriel Horațiu Decuble.

Tot despre cărți, dar de pe la alții, scrie Casiana Ioniu sub titlul întrebător *Cui i-e frică de un top literar?* Top 1-a făcut *New York Times* pentru ultimii 25 de ani de literatură americană. „Ce face un roman să fie valoros este esența discuției pe lîngă lista cu *Beloved* pe primul loc. Răspunsul lipsește. Rămîne să îl cautăm...“

De păstrat, neapărat, din acest număr, și pliculețul de sare în bucate pe care Adriana Babeți îl varsă în *A Coquinaria*. Scrisă „în chip de madam Vatel ori Savari de Babette Hersant, de mare maestră a ceremoniilor de cratițe, plite, borcane, tigăi. Ceea ce, trebuie să recunoaștem, nu mi se întîmplase niciodată.“

O moarte cumplită

Tulburător articolul intitulat „Ceea ce știu“ al istoricului Ion Papuc din revista *CONVORBIRI LITERARE* (numărul din ianuarie 2006). Ion Papuc descrie moartea cumplită de care a avut parte în anii '50 profesorul Dragoș Protopopescu doctor în anglistică la Universitatea din Paris și șef de catedră de engleză de la Universitatea din București în perioada interbelică. Cităm un scurt fragment: „Profesorul Dragoș Protopopescu se întorcea seara tîrziu spre camera lui de la mansarda unui bloc și, suspicios, a cercetat strada cu privirea geamul acesteia și repede a înțeles cineva îi pătrunsesse cu forța în casa și-l aștepta. Barcă nu putea fi altcineva decît Securitatea, a văzut apoi că strada fusese blocată la cele două capete de securități care se îndreptau spre el, a intrat în holul blocului și chemat ascensorul, și pe cînd acesta începu să coboare spre parter și pe treptele dintre etaje se auzeau tropăii cizmele altor securiști, deschise ușa și, așezîndu-se genunchi, își puse capul pe marginea tunelului prin care cobora liftul care, ajuns la parter, îi reteza profesorului căpătîna, ca o ghilotină.“ Articolul lui Ion Papuc merită să fie citit de membrii comisiei însărcinate cu cercetarea crimelor comunismului.

Cronic

Revista România Literară

Data de apariție: în fiecare vineri a săptămîinii

Date tehnice de contact:

Revista editată de S.C Satiricon SRL
CUI: R18006758 - J40/16647/2005

Cont RON RO08BRDE445SV50236294450
BRD-SUC. DOROBANȚI

Pentru instituții bugetare
RO41TREZ7015069XXX006155
TREZORERIE SECTOR 1

Pentru abonamente în străinătate:
Cont EUR : RO93BRDE445SV50236534450
BRD - SUC. DOROBANȚI

satiricon
cultură, fapt, gânduri noi

Abonamente:

1 an: 94 RON
1/2 an: 48 RON
1/4 an: 26 RON

Abonamente în străinătate:

1 an: 100 EUR

DIFUZARE: Adrian Bucur tel.0747.497.950
e-mail: adrian.bucur@satiricon.ro
PUBLICITATE: Laura Rădulescu
tel.0747.497.943,
e-mail: laura.radulescu@satiricon.ro

Preț: 2 lei